

Item

3 Presentació

6 Dossier

Biblioteques escolars i serveis per a infants i joves

- 6 4 reptes per a la biblioteca escolar 2020: ens sobren els motius
Cristina NOVOA

- 22 Les biblioteques escolars a Catalunya. Evolució a partir de les dades (2010-2015)
Mònica BARÓ; Guillem FARGAS

- 37 La Biblio(r)evolució: una crida a la cocreació des de les necessitats de les
comunitats educatives
Àlex COSIALS; Anna JUAN; Marta ROIG

- 49 Volem els joves a la biblioteca pública?
Eva ARMENGOD; Jordi BOSCH

62 Telescopi

Biblioteques escolars: dues experiències internacionals
Daniel BECERRA; Marta MONFORTE

71 Experiències

La biblioteca pública en un projecte de ciutat: Converses literàries
Clara ILLA

- 87 El pla de formació de visites escolars de la Biblioteca El Carmel-Juan Marsé
Iris GONZÁLEZ; Esther POZO

- 99 La biblio(r)evolució a l'INS Mediterrània: treballant les competències informacionals
Marta CAVA

- 107 Servei Biblioteca i Escola: la promoció lectora compartida amb els centres educatius
Artur ISCLA; Dolors MADEO

- 113 El Seminari de Biblioteca Escolar del Vallès Occidental - VIII: una experiència a tres
bandes
Aina HOMES; Gemma FAJEDA; Ingrid PLAZA; Àngela NUALART; Carme MUÑOZ

- 120 10 consells per crear una ruta literària a la biblioteca
Ivana ARES

- 124 Premi Menjallibres
Francesc MORENO

Presentació

**Biblioteques escolars
i serveis per a infants i joves**

Presentació

La intenció inicial, quan es va plantejar la temàtica d'aquest número, era recollir articles i experiències dedicades a les biblioteques escolars i als serveis per a joves i infants. És de sobra coneguda per tothom la mala situació de les biblioteques escolars a casa nostra (agreujada per l'actual crisi sanitària), i la necessitat creixent d'articular serveis destinats al públic més jove en aquestes i altres biblioteques. Per aquesta raó, el Consell Editorial ha volgut oferir el punt de vista dels professionals sobre aquests temes i recollir una selecció de bones pràctiques dutes a terme en el nostre entorn geogràfic més immediat.

Després de fer la crida d'articles i en rebre les contribucions, es va poder constatar que l'interès que susciten les biblioteques escolars entre la professió és molt superior al que han despertat els serveis dirigits a infants i joves. Així ho reflecteix, doncs, el contingut tant dels articles de fons com de les experiències que recull aquest número 69 de la revista *Item*.

El Consell Editorial ha intentat oferir un exemple de la diversitat d'iniciatives en la seva selecció i ha volgut destacar-ne les que expliquen la col·laboració entre les biblioteques escolars, els centres educatius i les biblioteques públiques dels seus respectius municipis. Totes elles són experiències que posen de manifest la gran feina duta a terme per part dels professionals de biblioteques i de l'àmbit educatiu que, si bé no ens porten a ser optimistes, sí que ens indiquen que hi ha molts projectes que treballen per a la millora de la situació de les biblioteques escolars arreu del país, malgrat les dificultats.

El **Dossier** monogràfic aplega quatre articles de fons que constitueixen el cos teòric del present número. En el primer, Cristina Novoa, responsable de les biblioteques escolars gallegues, exposa els quatre reptes als quals s'enfronten totes les biblioteques escolars, que van ser formulats en una jornada tècnica,

d'àmbit estatal, celebrada a Santiago de Compostel·la al març del 2019. El segon article és una anàlisi de l'evolució de les biblioteques escolars a Catalunya, realitzada a partir de les dades estadístiques disponibles entre els anys 2010 i 2015 per Mònica Baró i Guillem Fargas. En el tercer, Àlex Cosials, Anna Juan i Marta Roig ens presenten el projecte Biblio(r)evolució, que van liderar i que tenia per objectiu desenvolupar solucions innovadores i col·laboratives per a la millora de les biblioteques dels centres educatius. Algunes de les experiències presentades en l'apartat corresponent d'aquest número de *Item* s'inscriuen dins d'aquest projecte. Finalment, Emma Armengod i Jordi Bosch ens plantegen els canvis que han de dur a terme les biblioteques públiques si realment volen fer-se més properes i donar servei a la població d'una edat compresa entre els 13 i els 18 anys. El seu article també incorpora un seguit d'activitats que poden ser aplicades en biblioteques que vulguin atreure aquest segment d'usuaris.

També s'ha volgut reservar un petit espai per a dues experiències en biblioteques d'escoles internacionals a l'estranger, com a contrapunt a les iniciatives de l'àmbit català. D'aquesta manera, la secció **Telescopi** ens presenta un text que combina una entrevista a Daniel Becerra, cap de biblioteques a la Denla Primary School de Bangkok, i un breu article de la Marta Monforte, bibliotecària de secundària a la Dalian American International School, a la Xina.

D'entre les **Experiències** i bones pràctiques rebudes per a aquest número se n'han seleccionat set, d'àmbits temàtics diferents i d'extensions diverses. En destaquem les que impliquen la col·laboració de les biblioteques escolars amb les biblioteques públiques o els serveis municipals de biblioteques, com el projecte *Converses literàries* del Prat de Llobregat; el Pla de Formació de Visites Escolars de la Biblioteca El Carmel-Juan Marsé; el Seminari de Biblioteca Escolar del Vallès Occidental; i el servei de Biblioteca i Escola

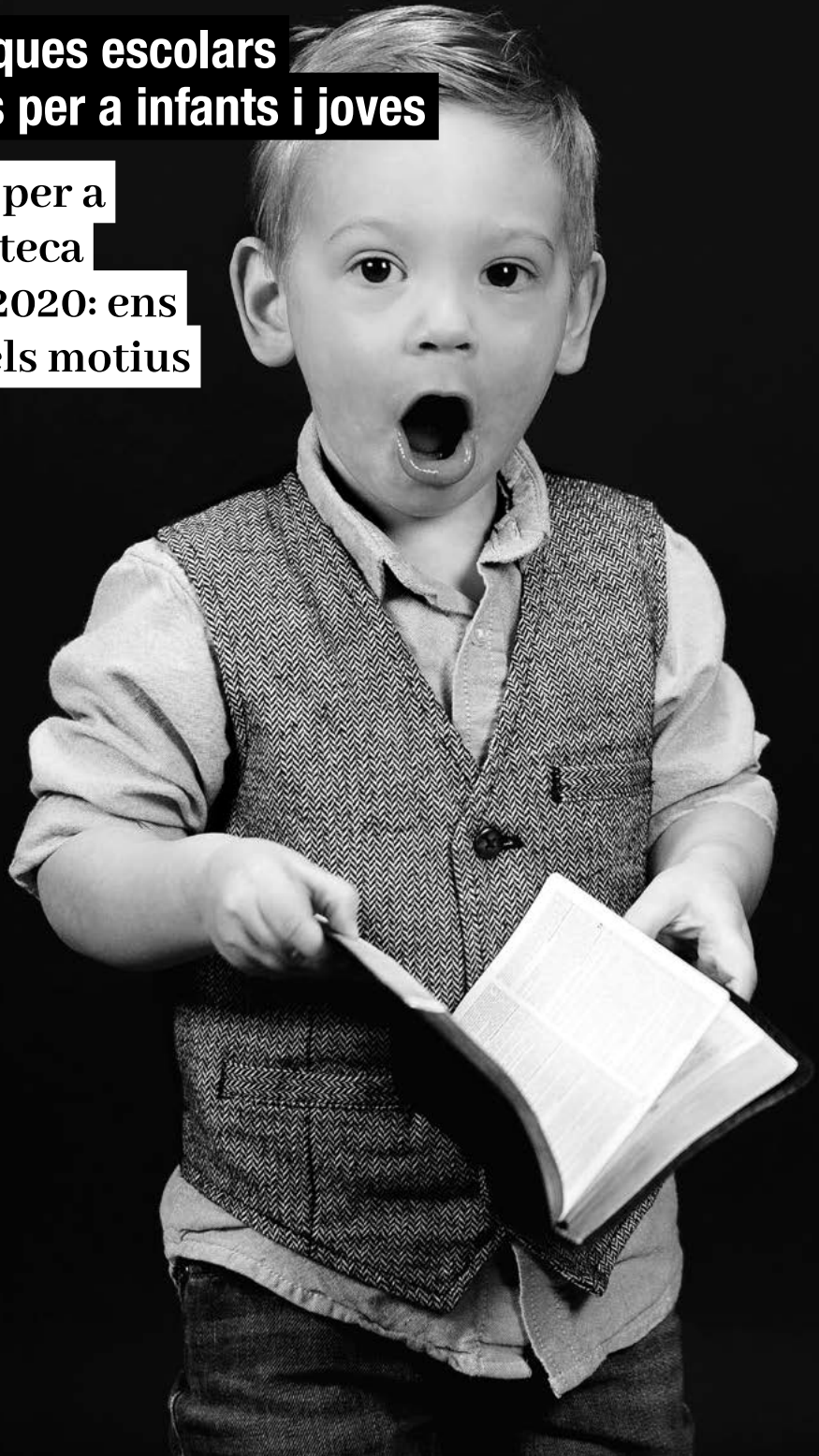
de l'Ajuntament de Girona. Completen la selecció una experiència a l'INS Mediterrània i dues activitats de promoció: «10 consells per crear una ruta literària» i el Premi Menjallibres.

Esperem que els articles i experiències seleccionats per a aquest número puguin donar una visió àmplia i diversa de les biblioteques escolars i dels serveis per a joves i infants, tant a casa nostra com a l'estranger, com també presentar projectes i iniciatives que resultin innovadors i aplicables en altres centres. En definitiva, que contribueixin a augurar un camí de clara millora d'aquests serveis. ■

Dossier

Biblioteques escolars i serveis per a infants i joves

4 reptes per a
la biblioteca
escolar 2020: ens
sobren els motius

Cristina NOVOA

Assessora tècnica docent en biblioteques escolars. Consellería de Educación. Universidade e Formación Profesional, Xunta de Galicia
 cnovoa@edu.xunta.gal

© Imatges de l'autora
 Article rebut al febrer del 2020;
 revisat a l'abril del 2020.

4 reptes per a la biblioteca escolar 2020: ens sobren els motius

Resum: *4 reptes per a la biblioteca escolar 2020* és el títol acordat per a un document creat de manera col·laborativa entre experts i tècnics de les diferents comunitats autònomes, reunits a Santiago de Compostela el dia 23 de març del 2019 en una «jornada tècnica» sobre la biblioteca escolar, convocats per la Dirección Xeral de Centros e Recursos Humanos, responsable del programa de biblioteques escolars i foment de la lectura en aquesta comunitat autònoma. A partir d'una proposta inicial de quatre temes per centrar el debat (lectura, competències informacionals i mediàtiques, transformació dels espais i paper de la biblioteca escolar als centres), es va plantejar als assistents una reflexió al voltant dels àmbits de la lectura, la biblioteca i l'educació, amb l'objectiu final d'obtenir un document «d'urgència» per tornar a posar sobre la taula dels responsables de les administracions educatives, central i autonòmica, i d'altres agents educatius, la necessitat peremptòria i irrenunciable d'atendre i cuidar les biblioteques escolars per garantir-ne l'existència i la sostenibilitat.

Paraules clau: biblioteca escolar; competències mediàtiques i informacionals; lectura; escriptura; cultura digital; lectura digital; innovació educativa.

4 retos para la biblioteca escolar 2020: nos sobran los motivos

Resumen: *4 retos para la Biblioteca Escolar 2020* es el título acordado para un documento realizado de forma colaborativa entre expertos y técnicos de distintas CCAA, reunidos en Santiago de Compostela el día 23 de marzo de 2019 en una «jornada técnica» sobre la biblioteca escolar, bajo el lema «Biblioteca escolar: cuestión de enfoque», convocados por la Consellería de Educación, Universidade e Formación Profesional de la Xunta de Galicia, a través de la Dirección Xeral de Centros e Recursos Humanos, responsable del programa de bibliotecas escolares y fomento de la lectura en esta Comunidad Autónoma. A partir de una propuesta inicial de cuatro temas para centrar el debate (lectura, competencias informacionales y mediáticas, transformación de los espacios y papel de la biblioteca escolar en los centros), se propone a los asistentes la posi-

bilidad de reflexionar a la luz de las claves aportadas por varios de los invitados, bien como técnicos de programas de bibliotecas en diversas CCAA o bien como expertos en diversos ámbitos vinculados a la lectura, la biblioteca y la educación, con el objetivo de obtener, al finalizar la jornada técnica, un documento «de urgencia», para volver a poner sobre la mesa de los responsables de las administraciones educativas, central y autonómica, y de otros agentes educativos, la necesidad irrenunciable de atender y cuidar las bibliotecas escolares para garantizar su existencia y su sostenibilidad.

Palabras clave: biblioteca escolar; competencias mediáticas e informacionales; competencias clave; organización escolar: lectura; escritura; cultura digital; lectura digital; centros educativos; innovación educativa; información.

Four challenges facing the school library. We have plenty of good reasons

Abstract: *4 challenges facing the school library 2020* is the title agreed to for a document created through a collaboration by experts and technicians of the different autonomous universities at a meeting in Santiago de Compostela on 23 March 2019 in a working day about school libraries convened by the Directorate General of Centres and Human Resources, which is in charge of the school library programme and the promotion of reading in this autonomous community. On the basis of an initial proposal with four topics to focus the debate (reading, information and media competencies, the transformation of spaces and the role of the school library in schools), the attendees were asked to think about the areas of reading, library and education with the ultimate aim of obtaining an “emergency” document in order to re-table the urgent and inescapable need to take care of and look after school libraries in order to guarantee their existence and sustainability with the management of the central and autonomous educational administrations.

Keywords: school library; media and information competencies; reading; writing; digital culture; digital reading; education innovation.

Introducció

4 reptes per a la biblioteca escolar 2020 és el títol acordat per a un document creat de manera col·laborativa entre experts i tècnics de les diferents comunitats autònomes, reunits a Santiago de Compostel·la el dia 23 de març del 2019 en una «jornada tècnica» sobre la biblioteca escolar, convocats per la Dirección Xeral de Centros e Recursos Humanos, responsable del programa de biblioteques escolars i foment de la lectura en aquesta comunitat autònoma.

La biblioteca escolar és una entelèquia per a alguns en l'àmbit bibliotecari i educatiu, segons la relació que tinguin amb l'ensenyament formal, la seva experiència com a docents, les seves vivències com a alumnes en nivells no universitaris, el seu coneixement del fenomen a través de les publicacions professionals, els estudis estadístics o els informes basats en evidències, la seva relació amb el sistema bibliotecari espanyol o autonòmic, el seu desenvolupament professional en biblioteques públiques o universitàries o, simplement, el seu grau de *cunyadisme*. I no obstant això, aquestes biblioteques són una realitat palpable en molts centres repartits arreu del territori estatal. Per a un bon nombre d'utòpics la biblioteca escolar és imprescindible i esdevé urgent defensar-la, ja que, malgrat tots els entrebancs, està demostrant la seva eficàcia fins i tot quan no es compleixen tots els requisits que haurien de garantir-la.

Per situar els antecedents, ens hem de remuntar a l'any 2003, amb l'existència al Ministerio de Educación d'un grup de col·laboradors procedents de les diferents CCAA que es reunien com a «comissió tècnica», amb periodicitat anual, per a la valoració dels projectes presentats al Concurso Nacional de Bibliotecas Escolares que es va convocar del 2003 al 2011. Paral·lelament,

el 2006 es publicava a la LOE l'article 113, específic sobre la biblioteca escolar, i el Ministerio activava el programa de cooperació denominat *Plan para la mejora de las bibliotecas escolares*, que va posar a disposició de les comunitats autònomes importants quantitats de recursos econòmics durant el període 2005-2011. Amb la creació, el 2008, del Consejo de Cooperación Bibliotecaria, després de la publicació de la Ley Estatal de Bibliotecas del 2007,¹ i amb l'aparició de diferents òrgans en el seu si, aquella «comissió tècnica» inicial es va formalitzar com la Comisión Técnica de Bibliotecas Escolares (CTBE), presidida per un representant del Ministerio de Educación. La primera tasca d'aquesta comissió va ser la redacció d'un *Marco de referencia para las bibliotecas escolares*² que pogués servir de «marc normatiu» per al desenvolupament equilibrat i coherent de les biblioteques dels centres educatius de nivells no universitaris en totes les CCAA, i que finalment va quedar com un document de directrius sense caràcter normatiu que va ser publicat al novembre del 2011 i presentat a Santiago de Compostel·la durant el Congreso Nacional de Bibliotecas Escolares organitzat de manera col·laborativa per l'administració central i l'administració educativa gallega. També durant aquest període va tirar endavant la proposta d'incloure les biblioteques escolars en el Plan Nacional de Estadística Educativa, que s'ha materialitzat en dos estudis estadístics de caràcter censal sobre la situació de les biblioteques escolars a Espanya (2010-2011 i 2015-2016),³ les dades dels quals estan disponibles a la pàgina web del Ministerio de Educación. En aquest curs 2019-2020 s'està duent a terme la recollida de dades per a un tercer estudi amb el mateix caràcter censal.

El canvi de signe polític en l'administració central el 2011 va tenir com a conseqüència, d'una banda, l'eliminació del Plan de Mejora de Bi-

1. *Ley 10/2007, de 22 de junio, de la lectura, del libro y de las bibliotecas.*

2. Ana Bernal, Casildo Maceiras, Cristina Novoa (coords.), *Marco de referencia para las bibliotecas escolares*. Madrid: Ministerio de Educación, 2011.

3. Ministerio de Educación y Formación Profesional. *Estadísticas de Bibliotecas Escolares* [en línia]. <<http://www.educacionyfp.gob.es/servicios-al-ciudadano/estadisticas/no-universitaria/centros/bibliotecas-escolares.html>> [Consulta 27/02/2020].

biblioteques Escolares estatal (amb la desaparició també del concurs nacional de bones pràctiques) i, d'altra banda, la relegació dels programes relacionats amb biblioteques i lectures a un organisme aliè (a la pràctica) a la distribució directa dels recursos econòmics disponibles per a la lectura, multialfabetismes i altres, com era la Subdirecció General de Cooperació Territorial, a la qual anteriorment estaven adscrits.

Des del 2012, la Comisión Técnica de Bibliotecas Escolares va passar a dependre del Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa i els programes relacionats amb la biblioteca escolar es van col·locar a l'Àrea de Alfabetitzacions Múltiples (després d'un període de construcció d'una «arquitectura» complexa de projectes i programes, als quals vam assistir i en els quals vam participar, entre perplexos i entusiastes, un bon nombre de persones amb una trajectòria ja llarga en aquest àmbit). Des de llavors, l'actuació de la Comisión ha quedat supeditada bàsicament a l'elaboració d'un informe anual sobre les accions en matèria de biblioteques escolars i foment de la lectura en les diferents CCAA i els seus membres han anat participant en diversos Grups de Treball. Els intents per mantenir la CTBE com un espai de formació conjunt, d'autèntica col·laboració interterritorial, de debat obert i d'avenç en els temes que dificulten l'estabilitat de les biblioteques escolars en el sistema educatiu, van obtenir escassos fruits.

Com a conseqüència de la falta de lideratge per part de l'administració central en aquesta matèria (en el terreny de la normativa i dels recursos, que és el que es demana), la realitat de la biblioteca escolar és molt desigual en les diverses CCAA, com ho demostren els resultats dels informes estadístics realitzats fins al moment. Hi ha biblioteques escolars actives disseminades per tot el territori estatal i algunes CCAA mantenen amb els seus propis recursos programes de biblioteques escolars mitjanament estables, però no són la majoria. En general, al gener del 2019, el panorama era força desolador.

1. Biblioteques Escolars de Galícia, o quan les mirades es giren cap a l'oest

Galícia és una de les comunitats autònomes que ha estat impulsant, els darrers anys, un programa de biblioteques escolars amb una certa estabilitat, amb importants pressupostos propis, molt d'esforç per part del professorat, una guia constant per part de l'administració autonòmica a través de la denominada Aseñoria de Bibliotecas Escolares i una forta implicació de les comunitats educatives.

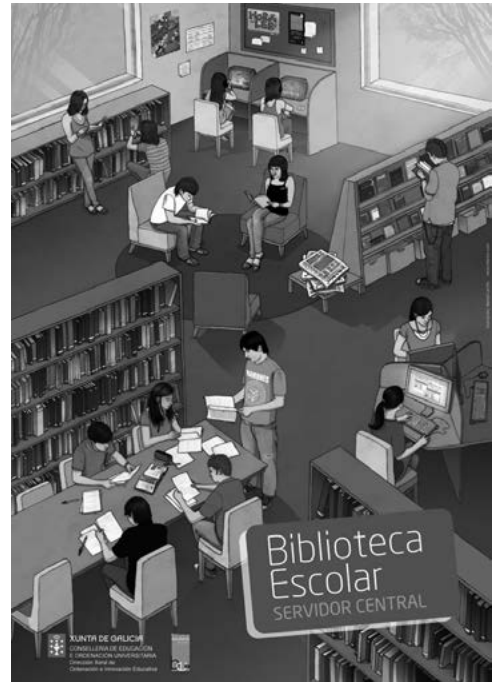

Figura 1. Biblioteca escolar, servidor central (lema del curs 2008-2009).

Un model definit; la coordinació amb la xarxa de formació permanent del professorat; la disposició de recursos materials significatius; diversos programes integrats en una dinàmica de planificació i avaluació destinats a la renovació de les biblioteques als centres i l'impuls de pràctiques

metodològiques actives, vinculades a l'ús dels recursos i serveis de la biblioteca, han permès que aflorin petites utopies en forma de biblioteca escolar, distribuïdes per tot el territori gallec, algunes de les quals han estat mereixedores de reconeixement en l'àmbit estatal. Així mateix, els premis atorgats a biblioteques escolars gallegues en diversos certàmens; la presència de persones expertes en diferents àmbits en les activitats de formació del professorat vinculades als programes de biblioteques escolars i foment de la lectura; la difusió a través dels espais web⁴ de les activitats i propostes de la Red de Bibliotecas Escolares de Galicia o la presència en fòrums especialitzats de representants de l'Asesoría de Bibliotecas Escolares per donar a conèixer el programa en la seva totalitat han funcionat com a altaveu i han anat generant un interès per part de les persones que, en les diverses administracions, estan implicades en programes d'innovació educativa i de reforç de les biblioteques i la lectura. Per tot això, semblava que era una bona ocasió de propiciar el debat, compartir coneixement i generar noves maneres de respondre als reptes actuals de la biblioteca escolar.

2. Encuentros do Plan de Mellora de Bibliotecas Escolares 2018/2019 i alguna cosa més

A finals del 2018, durant el procés d'organització dels Encuentros do Plan de Mellora de Bibliotecas Escolares (PLAMBE), la celebració dels quals estava prevista per al març del 2019 (una cita anual per al professorat responsable de les biblioteques integrades en el programa de la Consellería d'Educación gallega), es va idear la proposta d'organitzar una mena de simposi sobre la biblioteca escolar, com a fórmula per a la trobada de persones vinculades a aquest

àmbit, bé com a expertes, bé com a tècniques de les diferents administracions i, alhora, per donar visibilitat fora de Galícia a les accions realitzades en aquest camp. Des de l'Asesoría de Bibliotecas Escolares (des d'ara, ABE) es va recordar a la Dirección Xeral de Centros e Recursos Humanos, de la qual depèn, l'interès manifestat per diversos tècnics d'altres CCAA per conèixer de més a prop les experiències dutes a terme a les biblioteques escolars gallegues i, també, per reunir-se, reflexionar i debatre sobre la situació actual de les biblioteques en el sistema educatiu amb l'ànim de buscar solucions. D'aquesta manera va anar prenent forma la idea d'una «jornada tècnica» per pensar la biblioteca escolar a les portes del 2020.

Figura 2. Cartell Jornada Tècnica.

Des del principi es va dissenyar la jornada tècnica com una oportunitat per revisar, de manera molt sintètica, els temes sobre els quals pivota la realitat de la biblioteca escolar en el sistema educatiu actual al nostre país, a través de petites exposicions i, fonamentalment, d'una di-

4. Xunta de Galicia. *Bibliotecas escolares de Galicia* [en línia]. <<http://www.edu.xunta.es/biblioteca/blog/>> [Consulta 27/02/2020].

Figura 3. Fotografia de grup dels assistents a la Jornada Tècnica.

nàmica de treball grupal per debatre sobre els temes identificats i per elaborar propostes d'urgència per treballar de manera conjunta a favor de la revitalització de la biblioteca escolar, cadascú des del seu àmbit d'actuació i en el present més immediat. En essència, es tractava de convidar un representant de cada comunitat autònoma i persones expertes en diversos àmbits a participar com a observadors en les trobades PLAMBE (22 de març) i debatre l'endemà en una sessió conjunta sota el títol «Jornada tècnica: biblioteca escolar, qüestió d'enfocament».

Es van proposar quatre àmbits de reflexió per a la sessió de treball: la lectura i la seva relació amb la cultura digital, les competències en Alfabetització Mediàtica i Informacional (ALFIN/AMI), les transformacions dels espais en el nou model de biblioteca i les funcions de la biblioteca escolar en els contextos actuals. De la mateixa manera, es va formular com a objectiu final de la trobada l'elaboració d'un document resum de les deliberacions conjuntes.

3. Reflexions inicials per estimular el debat

La jornada del 23 de març es va iniciar amb la presència de la *conselleira* de Educació de la Xunta de Galícia, que va saludar tots els participants, i va seguir amb dues taules d'interven-

cions molt breus: la primera, amb el títol «Lectura – ALFIN/AMI», va incloure les intervencions de Gemma Lluch, de la Universitat de València; Casildo Macías, del programa de Biblioteques Escolares d'Extremadura; Inés Miret, consultora, experta en matèria de llibres, lectura, cultura digital i biblioteques; Rosa Piquín, docent referent en l'àmbit del treball per projectes des d'una biblioteca escolar i Carmen Carramiñana, referent també en l'àmbit de la lectura i de les biblioteques escolars de l'Asesoría Técnica Docente a la Consejería de Educación d'Aragó. Una segona taula, a continuació, sobre els espais i la funció de la biblioteca escolar, va arribar de part d'Arantza Mariskal, directora de la Biblioteca de Creación, UBIK, de Sant Sebastià; Constanza Mekis, exresponsable del programa de biblioteques escolars de Xile; Mònica Baró, professora de Biblioteconomia de la Universitat de Barcelona; Alicia Sellés, bibliotecària i presidenta de FESABID; i Raquel Ramos, coordinadora *interconcelhia* de la Rede de Bibliotecas Escolares de Portugal. Una companya del servei de Formació del Professorat, Diana Pastoriza, amb habilitats per al *visual thinking*, plasmava en les seves creacions sobre paper el seu resum personal d'aquestes breus exposicions.⁵

Després d'aquestes píndoles informatives per recordar àmbits d'actuació de la biblioteca escolar i el context en què ens movem actualment, els assistents es van repartir en grups de

5. Totes les intervencions estan disponibles en format vídeo a través d'un espai web del programa de Biblioteques Escolares de Galícia.

debat que van acabar en una posada en comú en què es van exposar les idees de força que haurien de guiar cadascun dels quatre àmbits acordats de discussió (lectura i cultura digital, competències informacionals i mediàtiques, transformació del model i funció de la biblioteca escolar als centres), les intervencions als centres i a les administracions educatives central i autonòmica, de manera urgent, perquè la biblioteca escolar pugui recuperar «to» i donar resposta a les necessitats educatives actuals en matèria de lectura i informació. El resultat és el document que es presenta a continuació.

4. Quatre reptes per a la biblioteca escolar 2020

El document consensuat en aquesta jornada sobre la biblioteca escolar, a través de la mirada de tots els assistents, presenta una breu introducció, quatre reptes amb les seves propostes d'actuació i alguns aspectes que s'haurien de tenir en compte per posar-les en marxa.

S'inicia amb una demanda a tall de Manifest, firmat per una de les assistents, Alicia Sellés: «*Volem! Necessitem un sector bibliotecari fort, adequadament estructurat i dotat per garantir que ningú es quedi enrere, i que proporcioni serveis i programes que satisfacin les necessitats informatives de les persones (al llarg de tota la seva vida), que els permetin una participació plena, activa i compromesa amb una societat cada cop més canviant i complexa.*».

4. 1. Repte número 1: Dotar d'estabilitat les biblioteques escolars

Tan contundent com urgent, el primer repte apunta directament a la supervivència de les biblioteques escolars com a eines imprescindibles

El fet que la biblioteca escolar es posicionés en els primers llocs de l'agenda pública [...] implicaria un nou disseny del currículum educatiu, més obert i flexible, menys escleròtic i més d'acord amb les necessitats d'una societat en contínua evolució.

del sistema educatiu per acomplir els seus objectius en l'actual context comunicacional i social.

Com a propostes d'actuació es recullen mesures que incideixen, per una part, en la necessària visibilitat de la biblioteca escolar, tant a escala *micro*, dins dels centres, com a escala *macro*, és a dir, demanant que aquesta ocupi un lloc central a l'hora de dissenyar estratègies per a una millora de les pràctiques educatives, per a l'extensió de metodologies actives desvinculades, com a mínim en part, dels llibres de text (o d'alternatives digitals limitades), i per garantir a tota la població escolar el dret a la informació i als recursos culturals. El fet que la biblioteca escolar es posicionés en els primers llocs de l'agenda pública significaria un debat sobre l'ús de fonts informatives diverses i plurals per part de professorat i alumnat, però també implicaria un nou disseny del currículum educatiu, més obert i flexible, menys escleròtic i més d'acord amb les necessitats d'una societat en contínua evolució. Això suposaria dotar les biblioteques d'un marc normatiu del qual actualment no disposen. Més enllà de l'article 113 de l'actual llei educativa (LOE/LOMCE),⁶ hi ha el *Marco de referencia para las bibliotecas escolares* (MEC, 2011), recomanacions internacionals (Directrius IFLA 2015 <http://hdl.handle.net/10421/8989>) i algunes directrius o instruccions específiques en algunes CCAA. Però res d'això no garanteix l'existència de la biblioteca als centres educatius, ni els re-

6. *Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación, modificada per la Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa.*

cursos econòmics que n'assegurin l'actualització, ni els recursos humans que en comprometin un funcionament continuat i estable. Per tot això, el document reclama recursos a les administracions central i autonòmica, que haurien de respondre a l'establiment d'uns estàndards mínims de desenvolupament i funcionament, així com d'uns indicadors per avaluar-ne els resultats. La documentació que el Ministerio de Educación va posar a disposició de les comunitats educatives pel que fa al cas (*Bibliotecas escolares, ¿entre interrogantes?*)⁷ requereix una actualització quan no ha arribat a utilitzar-se fora d'algunes comunitats, de manera total o parcial en alguns centres educatius més interessats a avaluar-ne la pràctica. Es recorda que es fa imprescindible abordar de manera decidida la qüestió dels recursos humans, la fixació d'una plaça de docent/bibliotecari als catàlegs dels centres, i l'existència de propostes concretes de transició en documents que han estat publicats per l'administració central, patrocinats pel Consejo de Cooperación Bibliotecaria, del qual participa el mateix Ministerio de Educación.

El document reconeix que es fa imprescindible, per poder avançar en aquest àmbit d'actuació, l'estabilitat, la creació de vincles entre diversos sectors de la comunitat educativa (professorat, famílies, alumnat), entre diversos agents amb influència dins dels centres i entre actors de la societat civil vinculada al món de la cultura i el coneixement. I per començar, s'advoca per la creació de xarxes entre biblioteques escolars per a la coordinació d'activitats, l'aprofitament dels recursos, la millora de la formació, la difusió de pràctiques d'interès i resultats; també es recomana la incorporació a xarxes més àmplies, tenint en compte les biblioteques públiques i altres, per al desenvolupament de vincles que permetin abordar actuacions més ambicioses, com pot ser un pla de lectura local, per exemple.

Per assolir avenços en aquest primer repte, es proposen una sèrie de mesures com la crea-

ció d'un òrgan estatal de coordinació de les biblioteques escolars, amb una composició oberta a tècnics i especialistes en els diferents àmbits que afecten el desenvolupament de les biblioteques als centres i l'exercici de les seves funcions, però que pugui acollir també una representació del professorat que ajudi a alçar biblioteques escolars per tota la geografia espanyola. Es recomana que es tinguin en compte les evidències reconegudes per diversos estudis de caràcter nacional i internacional respecte de l'impacte que té una biblioteca escolar (que ha de complir uns requisits mínims) en els aprenentatges de l'alumnat i que es resumeixen en tres punts: millors resultats acadèmics, millors resultats d'aprenentatge, millor actitud davant l'aprenentatge.

Finalment, els autors del document alerten de la necessitat de superar el concepte de biblioteca com a centre de recursos per a l'aprenentatge (CRA o CREA) per avançar cap al que ells anomenen Espais Creatius d'Aprenentatge (ECA), la qual cosa es desenvolupa en els reptes següents.

4. 2. Repte número 2: Promoure un model de Biblioteca Escolar com un espai educatiu a la mesura del projecte de centre

Una de les tendències que s'observen en les biblioteques més actives és la necessitat de superar la rigidesa d'un model que té com a indicadors fonamentals els llocs de lectura, el nombre de volums o la densitat del silenci que és capaç d'imposar. Les biblioteques que estan atentes a les necessitats de la comunitat educativa han obert els seus murs, literalment (aterant envans i ampliant superfície sempre que ha estat possible), però també en sentit metafòric, creant racons de lectura i de treball grupal en

7. Mónica Baró, Teresa Maña, Inés Miret, Inmaculada Velloso, *Bibliotecas escolares, ¿entre interrogantes? Herramienta de autoevaluación. Preguntas e indicadores para mejorar la biblioteca* [en línia]. Madrid: Ministerio de Educación, 2011. <<https://sede.educacion.gob.es/publiventa/d/14849/19/0>> [Consulta 26/02/2020].

espais adjacents: colonitzant altres espais del centre, portant la lectura, el joc, la invitació a la conversa i el treball conjunt a racons poc aprofitats, zones de pas, patis i jardins. Però, especialment, han obert els espais de la biblioteca redistribuint mobiliari, substituint les taules i cadires més tradicionals per altres elements de suport i seients més ergonòmics i més acollidors, creant nous racons amb nous serveis: lectura informal, equips informàtics diversos, creació audiovisual, ràdio, investigació, observació i experimentació, robòtica i impressió 3D, espai creatiu o *maker-space*, taules i equips per al treball individual o en grup, costura, autoedició, creació plàstica, jocs de taula, jocs de construcció i altres. Els canvis responen a noves pràctiques que es volen estimular, a aprenentatges d'habilitats i destreses que convé reforçar per anar desenvolupant competències clau integrades al currículum escolar. Un alumne o una alumna del segle XXI, amb les competències que se li suposen, no es construeix en un dia ni tampoc en aules estereotipades. Requereixen *espais creatius per a l'aprenentatge* on puguin trobar inspiració en els *learning commons* i en l'evolució de biblioteques d'altres sectors que també estan vivint transformacions, com s'apuntava en el document publicat el 2013 pel Consejo de Cooperación Bibliotecaria, *Prospectiva sobre las bibliotecas 2020*,⁸ sobre els principals canvis que es produirien en totes les biblioteques. Tampoc no creix un alumnat competent ajustant els temps a les necessitats del «Gran regulador», per poder-ho tenir tot controlat: la innovació educativa (a banda de la necessària baixada de ràtios i l'ampliació de recursos materials i humans) en aquests moments passa per la superació de les estretors dels espais, els temps i els agrupaments en els centres educatius. I es aquí que la biblioteca escolar es constitueix com a estratègia fonamental, i contribueix amb els seus recursos, serveis i oportunitats perquè professorat i alumnat puguin incorporar pràctiques de comunicació i de construcció de coneixement més d'acord amb la societat actual.

Figura 4. Laboratori de ràdio en la biblioteca escolar.

Amb aquesta realitat present en un bon nombre de biblioteques escolars gallegues i d'altres comunitats, els redactors del document dels 4 reptes suggereixen com a principals línies d'actuació per a la renovació del model de biblioteca, en primer lloc, incorporar el que denominen el concepte «co» al disseny de les activitats que pugui proposar la biblioteca i de les dinàmiques que pugui generar en el centre educatiu, i que es resumeixen en diverses claus: col·laborar, cocrear, comunicar, compartir, coaprendre. Des de la configuració dels espais fins al disseny de les propostes d'activitats, els responsables de la biblioteca escolar haurien de tenir en compte aquestes claus per generar canvis en el model: propostes que propiciïn noves pràctiques de treball col·laboratiu, creació compartida, investigació en equip, construcció compartida de l'aprenentatge i generació de coneixement i de comunitat més sàvia i més justa.

Es proposa, avançant en aquest nou model més flexible i obert, una biblioteca com un entorn versàtil i supeditat a una àmplia diversitat d'usos: com a espai de trobada, com a lloc facilitador de situacions diverses d'exploració, investigació, creació i expressió compartida. En definitiva, configurar la biblioteca

8. *Prospectiva 2020. Las diez áreas que más van a cambiar en nuestras bibliotecas en los próximos años*. Grupo estratégico para el estudio de prospectiva sobre la biblioteca en el nuevo entorno informacional y social. Madrid: Consejo de Cooperación Bibliotecaria, 2013.

com aquest «tercer lloc», diferent de la casa i de l'aula, on ve de gust estar i compartir amb altra gent activitats i aprenentatge. Aquesta biblioteca no pot sinó configurar-se com una biblioteca expandida, més enllà de les seves parets o de les del mateix centre, i tot plegat implica aquella colonització d'altres espais de què parlàvem abans, però també els punts de lectura per a famílies, en què aquestes se sentin acollides com a integrants de la comunitat educativa, també en la seva faceta com a lectors; les seccions d'aula o aquelles activitats que faciliten l'accés als recursos i serveis de la biblioteca a tots els membres de les famílies, com són les motxilles viatgeres.

Finalment, s'incideix en la flexibilitat a l'hora de pensar la biblioteca en tots els seus aspectes, també pel que fa a la incorporació de la tecnologia, que ha de servir, sempre, com una eina i no com una finalitat; que ha de permetre noves pràctiques d'aprenentatge, més autonomia, una millor atenció de la diversitat i, per tant, més inclusió de l'alumnat. Flexibilitat per respondre a les necessitats dels usuaris de la biblioteca amb una gran diversitat de sensibilitats, interessos, capacitats, talents i situacions socioeconòmiques que és necessari compensar, a favor de més igualtat d'oportunitats i de més justícia.

4. 3. Repte número 3: Concebre la biblioteca escolar com a mediadora de lectures en la institució educativa i situar-la al centre neuràlgic de les polítiques públiques basades en la lectura, en tots els formats, per a totes les finalitats

Els participants en aquesta jornada tècnica compartien la necessitat de situar la biblioteca escolar en el context complex que s'ofereix per

a la lectura en la societat actual i en la necessitat d'explorar les oportunitats que aquest context presenta per a l'escola, però també en els reptes que aquesta realitat fa evidents.

Així, el document dels 4 reptes defineix com a actuacions urgents en l'àmbit de la lectura, des del territori educatiu, en primer lloc, incloure la lectura i la biblioteca escolar com a elements transversals del currículum, amb diferents formats, per als diversos agents (alumnat, professorat, famílies; però també creadors, editors, llibreries, mediadors i altres) i en espais i temps diversos. Entendre la biblioteca com el factor de mediació primordial per a la formació de lectors i la creació de vincles amb la lectura. Per a això, evidentment, l'organització dels recursos humans dels centres ha de contribuir perquè la biblioteca pugui exercir aquesta funció, el professorat que gestiona la biblioteca s'ha de formar adequadament per ser la referència en matèria de lectura per a tota la comunitat educativa i ha de tenir prou temps per dur a terme aquest paper de mediador. És a dir (i convé insistir-hi), és necessari dotar de personal docent específic les biblioteques dels centres, amb formació suficient i mixta: en biblioteconomia i en pedagogia.

Per altra banda, per poder exercir aquesta tasca de mediació cal facilitar els mecanismes per a la construcció de la col·lecció, amb fons impresos i digitals, seleccionats en base a criteris de qualitat, de pertinença, de significat i d'inclusió. Enfront dels detractors de l'escola entesa com a mediadora en les lectures (literàries), els assistents defensen el paper de la biblioteca escolar en la dura feina d'aconseguir apropar a tot l'alumnat els recursos de lectura, i d'oferir oportunitats per a la lectura literària (sí, també espai i temps per poder llegir, més enllà de l'aprenentatge dels rudiments bàsics de l'activitat lectora) i sobretot per a la lectura de divulgació i de textos d'informació, sigui quin sigui el suport o el format en què es presentin. Convé recordar que la biblioteca escolar és per l'única que passa tota la població d'un territori, com a mínim, en una etapa de la seva vida, la

La biblioteca escolar es constitueix com a estratègia fonamental, [...] perquè professorat i alumnat puguin incorporar pràctiques més d'acord amb la societat actual.

qual cosa confereix a aquest tipus de biblioteca unes finalitats i, en conseqüència, una importància que no acaba de ser prou reconeguda, ni per part de l'administració educativa ni de la societat, com una eina per aconseguir més igualtat d'oportunitats pel que fa a les experiències de lectura.

Després de l'observació de pràctiques que ofereixen resultats, es recomana socialitzar les experiències de lectura, incentivant totes les activitats que propiciïn el diàleg sobre els llibres i les lectures (com els clubs de lectura i altres fórmules semblants), prioritzant la creació d'espais de participació i trobada. Totes les activitats que tenen el component de l'acompanyament (lectures compartides, apadrinaments lectors i altres fórmules) guarden una llavor de possibilitats pedagògiques que convé explorar i sistematitzar.

Una altra de les propostes del document en aquest apartat aborda la necessitat d'actualitzar la formació dels professionals (de l'educació i de la mediació) en totes les facetes i tota la complexa realitat de la lectura al segle XXI. Es fa necessària una reflexió sobre les pràctiques de lectura als centres, una contextualització de les «bones pràctiques» i la superació de l'activisme sense fonaments, planificació ni resultats. Convé, alhora, recuperar iniciatives que poden semblar desfasades però que, tot al contrari, inclouen un gran potencial de contagi i formació lectora, com la lectura en veu alta o l'ús actualitzat d'eines tan poderoses com la ràdio escolar (alhora integrada com a laboratori en aquesta biblioteca concebuda com a espai creatiu d'aprenentatges).

Figura 5. Biblioteca escolar.

Implicar les famílies en la formació de lectors i lectores és una vella demanda i una pràctica d'èxit de moltes biblioteques que es recomana estendre. La biblioteca escolar té en les famílies un gran còmplice: quan a casa es valora l'activitat lectora, és més fàcil vincular els petits i els adolescents a la lectura; quan, per contra, hi ha rebuig, indiferència o incomprensió per part de pares i mares, s'obre camí a la resistència a la lectura. Procurar la presència de diferents membres de la família (pares, mares, avis) en les activitats de lectura compartida com a lectors ocasionals, però en iniciatives sistematitzades i amb certa continuïtat, és una bona estratègia. La convivència resulta beneficiada pel coneixement mutu i quan les famílies estan al cas del que es fa a la biblioteca i ho senten com a propi perquè poden participar en el disseny de les activitats i en el seu desenvolupament, els ambients escolars milloren, i les actituds cap al fet cultural (i educatiu) també se'n beneficien.

Finalment, el document proposa que la biblioteca escolar pugui facilitar publicacions de tot tipus i interès a la comunitat educativa, de manera gratuïta, a través d'entorns digitals de lectura especialment dissenyats per a aquesta i amb continguts seleccionats d'acord amb els mateixos criteris que la resta del fons. Algunes comunitats autònomes com Extremadura (<<https://librarium.educarex.es>>) ja tenen experiència en aquesta matèria, però es manifesta una demanda de coordinació per part de l'administració central, semblant a la que ja existeix per a les biblioteques públiques, que garanteixi una millo-

Figura 6. Taller de poesia. Xornada dos clubs de lectura 2017.

ra en l'aprofitament dels recursos, tenint present alhora que les administracions autonòmiques han de donar resposta als seus centres.

Pel que fa a recomanacions per poder abordar totes aquestes propostes, els autors incideixen en la necessitat d'entendre que la lectura no consisteix únicament a adquirir llibres que, evidentment, són imprescindibles (i que, per tant, els esforços de les administracions no poden centrar-se únicament en la dotació de recursos per aquesta adquisició, que principalment afavoreix el compte de resultats de les editorials); sinó que allò realment important és l'acompanyament i la mediació per evitar les resistències, millorar la competència lectora i literària i evitar els abandonaments que es produeixen en edats adolescents o en grups en risc d'exclusió. A banda de recursos variats, plurals, actualitzats, suficients, seleccionats d'acord amb criteris de qualitat i pertinença, entre altres, la biblioteca ha d'oferir experiències de lectura diverses i en nombre suficient perquè no esdevinguin anecdòtiques celebracions puntuals,

sinó que s'integrin en la pràctica quotidiana de l'alumnat i s'interioritzin com una necessitat i com una fórmula de creixement personal, però també d'exercici de llibertat. Es recomana tenir en compte les últimes investigacions en matèria de lectura digital i lectura en paper a l'hora d'equilibrar les propostes i activitats.⁹

Pel que fa a la presència de la biblioteca en els documents organitzatius dels centres, es recorda la necessitat que sigui l'equip humà que gestiona la biblioteca qui coordini l'elaboració i el desenvolupament dels projectes o plans de lectura dels centres, per tal que les seves propostes s'integrin en les planificacions anuals i, finalment, aquests siguin documents operatius i realistes i no simples exercicis burocràtics.

I finalment, reprement propostes que ja s'han abordat en el primer repte, es recorda la necessitat de construir xarxes de col·laboració amb altres agents mediadors de l'entorn, com les llibreries i les biblioteques de la xarxa de lectura pública, entre altres actors socials, amb

9. Interessa la referència a la Declaració de Stavanger de l'Action Cost 'E-Read' sobre el Futur de la Lectura, com a resultat de quatre anys d'investigació en el context de l'estudi *Evolution of Reading in the Age of Digitalisation*, realitzat entre el 2014 i el 2018 amb la intervenció de prop de dos-cents experts en el tema de l'alfabetització, lectura i edició de textos.

l'objectiu de conèixer (i satisfer) els interessos de lectura de les comunitats, aprofitar millor els recursos i ajudar a teixir complicitats.

4. 4. Repte número 4: Promoure la visió de la biblioteca escolar com el context privilegiat per al desenvolupament de competències mediàtiques i informacionals, l'Alfabetització Mediàtica (AMI), i com a requisit per a la construcció del pensament crític

Una qüestió que preocupa i ocupa professionalment bona part dels participants en aquesta jornada tècnica és la necessitat urgent d'abordar, de manera sistemàtica, la formació de l'alumnat com a usuari i productor competent i crític d'informació, sigui quin sigui el mitjà a través del qual li arriba o produeix aquesta informació: el suport paper o electrònic, les fonts orals, la premsa escrita o digital, els mitjans audiovisuals, pàgines web, xarxes socials o qualsevol altre mitjà de comunicació. Es defensa la biblioteca escolar, novament, com a medidora natural per a la sensibilització de la comunitat educativa en aquestes qüestions i per oferir oportunitats d'analitzar, contrastar, valorar, obtenir i produir informació amb una lectura crítica sobre els diferents textos, sigui quina sigui la seva tipologia.

Entre les propostes que es realitzen, destaca la necessitat de formar en competència AMI¹⁰ (Mitjans i Informació, segons la proposta de la UNESCO), per la qual cosa es recomana formular estratègies per sensibilitzar tota la comunitat

educativa sobre aquesta urgència, i es proposa treballar promovent un ús responsable dels mitjans i de la informació, contribuint a crear un «benestar digital» en què cada alumne i alumna es pugui moure amb seguretat. Es posen en dubte totes les iniciatives que allunyen l'alumnat de les xarxes, els dispositius electrònics o els mitjans de comunicació (als quals, per altra part, tindran ple accés fora del centre educatiu): molt al contrari, es recomana valorar amb interès les aportacions de grups d'investigació que analitzen les pràctiques de l'alumnat adolescent amb els dispositius i recursos electrònics i identifiquen les competències transmèdia^{11 12} que com a usuaris d'aquests recursos posen en joc, la majoria de vegades fora de l'escola i sense la intervenció de cap adult, amb una gran capacitat autodidacta però, per aquesta mateixa raó, amb nombroses mancances i escassos resultats pel que fa a la seva utilització crítica.

Es reconeix la necessitat urgent de reforçar la formació del professorat i de dotar-lo de les eines i recursos que els permetin treballar de manera sistemàtica amb l'alumnat uns continguts que (també es recorda) s'han de destacar en els currículums, ja que, encara que hi tenen una certa presència, queden diluïts i disseminats, i interessa establir una relació entre els diferents aspectes que caldria reforçar. Un cop més, es reconeix a la biblioteca el paper de medidora per destacar i assegurar la formació de l'alumnat en un àmbit que esdevé imprescindible en aquest context de multialfabetisme. Es recorda que ja existeixen models de formació interessants en diverses comunitats autònomes (Aragó, Galícia, Andalusia, Balears) perfectament traslladables a altres territoris, i s'incideix en la necessitat de difondre de manera extensa les bones pràctiques reconegudes com a tals per les diverses administracions autonòmiques.

10. Carolyn Wilson, Alton Grizzle, Ramón Tuazon, Kwame Akyempong, Chi Kim Cheung, *Alfabetització mediàtica e informacional: currículum para profesores*. París: UNESCO, 2011.

11. *Transmedia Literacy* [en línia]. <<http://transmedialiteracy.upf.edu/>> [Consulta 26/02/2020].

12. Carlos A. Scolari (edit.), *Adolescentes, medios de comunicación y culturas colaborativas. Aprovechando las competencias transmedia de los jóvenes en el aula*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2018.

Figura 7. Activitats tècniques a la biblioteca escolar.

En aquest àmbit estan donant resultats les intervencions de les biblioteques escolars en la coordinació i el suport de metodologies actives i la realització de projectes. Es tracta de metodologies en què, a més de treballar continguts diversos mitjançant la consulta de fonts informatives variades, presents o accessibles des de la biblioteca, s'ensenya als alumnes els rudiments del treball de la informació. Les metodologies de projectes o tasques, els petits treballs d'investigació d'aula, nivell o matèria, que es fan amb el suport de la biblioteca escolar (els seus recursos i els seus serveis), són provades fórmules útils i motivadores per a la construcció de coneixement individual i compartit i, quan es compleixen un mínim de requisits, també per a l'elaboració de pensament crític.

En definitiva, el document advoca per estendre la formació en continguts ALFIN/AMI a tots els membres de la comunitat educativa, per incloure-la decididament en les propostes curriculars de les administracions central i autonòmica i per un canvi metodològic imprescindible per fer front a aquesta urgència social i educativa.

Per últim, es recomana superar l'època (passada de moda) de les aules d'informàtica als centres, la majoria obsoletes i inútils, o la idea peregrina, més recent, de les «aules del futur»

Figura 8. Biblioteca, espai d'observació.

(una proposta emparada per fons europeus), que suggereix incorporar als centres una aula amb equips i mobiliari que facilitin l'accés a la tecnologia i la robòtica, o a equipament divers per a treballs col·laboratius), però que no té en compte, com si visquessin en un món paral·lel, les possibilitats i la realitat de les biblioteques escolars més evolucionades. A tall de proclama, el document acaba amb una afirmació rotunda: La biblioteca escolar és l'«aula del futur en el present».

5. Participants, difusió i impacte

El document dels *4 reptes per a la biblioteca escolar 2020* recull el nom de totes les persones que han participat en aquesta jornada de treball conjunt i, en el seu cas, el de les CCAA que hi són representades. Va ser difós, a partir de l'abril del 2019, a través dels espais web de la Red de Bibliotecas Escolares de Galicia i enviat a totes les adreces generals relacionades amb els programes de biblioteques, lectura i innovació, en cada cas, així com al Ministerio de Educación a través de l'adreça del CNIIE, com ja s'ha dit.¹³

En molt poc temps es van començar a veure alguns moviments, com la planificació de jor-

13. Xunta de Galicia, *Jornada Tècnica: Biblioteca Escolar. Cuestión de enfoque* [en línia]. 2019. <<https://www.edu.xunta.gal/biblioteca/blog/files/Jornada%20t%C3%A9cnica.pdf>> [Consulta 27/02/2020].

nades de biblioteques escolars en comunitats on mai no s'havien celebrat o es van reprendre en d'altres en què feia temps que no hi havia hagut cap activitat d'aquesta mena. En alguns casos es va incloure una presentació sobre el contingut del document de les jornades anuals d'aquest àmbit i, possiblement, això ha servit per relançar la necessitat d'atendre la qüestió de la biblioteca escolar en pràcticament totes les comunitats autònomes, amb uns resultats que encara s'han de valorar. En qualsevol cas, tots els assistents a aquesta jornada tècnica han seguit fent referència a aquests reptes consensuats allà on exerceixen la seva feina i des d'on poden influir d'alguna manera perquè es tinguin en compte aquestes propostes, ja sigui a escala dels centres (a través de l'assessorament directe), sigui a escala de l'administració educativa, tot recordant les qüestions més urgents als responsables que pertoqui. És responsabilitat de l'actual Ministeri de Educació un moviment proactiu i decidit a favor de les biblioteques escolars a tot el territori, en l'àmbit pressupostari, normatiu i de visibilitat. Si això no passa, ens sobren els motius per seguir-ho exigint.

Bibliografía

BARÓ, Mónica; MAÑÁ, Teresa; MIRET, Inés; VELLOSO, Inmaculada, *Bibliotecas escolares, ¿entre interrogantes? Herramienta de autoevaluación. Preguntas e indicadores para mejorar la biblioteca*. Madrid: Ministerio de Educación, 2011.

BERNAL, Ana; MACEIRAS, Casildo; NOVOA, Cristina (coords.), *Marco de referencia para las bibliotecas escolares*, Madrid: Ministerio de Educación, 2011.

Declaración de Stavanger [en línia]. <https://ereadcost.eu/wp-content/uploads/2019/01/E-READStavangerDeclaration_ES.pdf> [Consulta 26/02/2020].

Integración de las competencias ALFIN/AMI en el sistema educativo: referencias, contexto y propuestas. Grupo de Trabajo de Competencia Informacional (GTALFIN). Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2016.

Prospectiva 2020. Las diez áreas que más van a cambiar en nuestras bibliotecas en los próximos años. Grupo estratégico para el estudio de prospectiva sobre la biblioteca en el nuevo entorno informacional y social. Madrid: Consejo de Cooperación Bibliotecaria, 2013.

Red de Bibliotecas Escolares de Galicia, *4 retos para la biblioteca escolar 2020* [en línia]. <<https://www.edu.xunta.gal/biblioteca/blog/files/Jornada%20t%C3%A9cnica.pdf>> [Consulta 26/02/2020].

SCOLARI, Carlos A. (edit), *Adolescentes, medios de comunicación y culturas colaborativas. Aprovechando las competencias transmedia de los jóvenes en el aula*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2018.

Transmedia Literacy [en línia]. <<http://transmedialiteracy.upf.edu/>> [Consulta 26/02/2020].

WILSON, Carolyn; GRIZZLE, Alton; TUJAZON, Ramón; AKYEMONG, Kwame; CHEUNG, Chi Kim, *Alfabetización mediática e informacional: currículum para profesores*. París: UNESCO, 2011.

Xunta de Galicia, *Bibliotecas escolares de Galicia* [en línia]. <<http://www.edu.xunta.es/biblioteca/blog/>> [Consulta 27/02/2020].

Xunta de Galicia, *Jornada Técnica: Biblioteca Escolar. Cuestión de enfoque* [en línia]. 2019. <<https://www.edu.xunta.gal/biblioteca/blog/files/Jornada%20t%C3%A9cnica.pdf>> [Consulta 27/02/2020]. ■

Dossier

Biblioteques escolars i serveis per a infants i joves

Les biblioteques escolars a Catalunya.
Evolució a partir de les dades
(2010-2015)

Mònica BARÓ

Professora. Facultat
d'Informació i Mitjans
Audiovisuals de la Universitat
de Barcelona
baro@ub.edu

Guillem FARGAS

Mestre. Escola Nostra Senyora
de Lurdes. Barcelona
willyfargas@gmail.com

Article rebut al maig del 2020;
revisat al juny del 2020

Les biblioteques escolars a Catalunya. Evolució a partir de les dades (2010-2015)

Resum: L'article descriu i analitza l'evolució de les biblioteques escolars a Catalunya en els darrers anys a partir de les úniques dades estadístiques disponibles, que són elaborades per la Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació i Formació Professional en cooperació amb els serveis estadístics de les Conselleries o Departaments d'Educació de les Comunitats Autònomes i amb la col·laboració de la Comissió Tècnica de Biblioteques Escolars. Aquesta estadística es va fer per primera vegada el curs 2010-2011 i es va repetir per al curs 2015-2016. Les dades mostren una evolució negativa en gairebé tots els indicadors analitzats, i és molt notable la reducció de les accions formatives realitzades per la biblioteca que sembla que s'orienta, essencialment, en la lectura i la seva promoció.

Paraules clau: biblioteques escolars; Catalunya; estadístiques.

Las bibliotecas escolares en Cataluña. Evolución a partir de los datos (2010-2015)

Resumen: El artículo describe y analiza la evolución de las bibliotecas escolares en Cataluña en los últimos años a partir de los únicos datos estadísticos disponibles, elaboradas por la Subdirección General de Estadística y Estudios del Ministerio de Educación y Formación Profesional en cooperación con los servicios estadísticos de las Consejerías o Departamentos de Educación de las Comunidades Autónomas y con la colaboración de la Comisión Técnica de Bibliotecas Escolares. Esta estadística se efectuó por primera vez el curso 2010-2011 y se repitió para el curso 2015-2016. Los datos muestran una evolución negativa en casi todos los indicadores analizados, siendo notable la reducción de las acciones formativas realizadas por la biblioteca que parece que se orienta, esencialmente, a la lectura y su promoción.

Palabras clave: bibliotecas escolares; Cataluña; estadísticas.

School libraries in Catalonia. Evolution based on data (2010-2015)

Abstract: The article describes and analyses the evolution of school libraries in Catalonia in recent years based on the only statistical data available produced by the Assistant Directorate General of Statistics and Studies of the Ministry of Education and Vocational Training in cooperation with the statistical services of the Autonomous Ministries or Departments of Education of the Autonomous Communities and with the collaboration of the School Libraries Technical Commission. This statistic was produced for the first time in the 2010-2011 session and was repeated in the 2015-2016 school year. The data present a negative evolution in almost all the indicators analysed and reveal a major reduction in the training actions performed by libraries, which seem to be essentially oriented towards reading and promotion.

Keywords: school libraries; Catalonia; statistics.

Introducció

Fer una anàlisi de l'evolució de les biblioteques escolars a Catalunya en els darrers anys és una tasca complexa a causa, essencialment, de la manca d'estudis i de dades estadístiques.¹ Des del primer estudi del 1990² no n'hi ha hagut cap altre d'específic de l'àmbit català, tot i que s'han publicat alguns articles de balanç que poden ser útils per a una visió dels canvis que s'han produït des de l'inici d'aquest segle.³

En qualsevol cas, les biblioteques escolars catalanes, i les de la resta de l'estat, evidencien canvis notables a partir de l'aprovació de l'article 113 de la Ley Orgánica de Educación del 2006, que reconeix l'obligatorietat de la biblioteca en tot centre educatiu a Espanya.⁴ El compromís econòmic que el govern del moment va contraure per impulsar les biblioteques escolars va ser important: entre el 2005 i el 2011, el Ministeri hi va destinar un total de 79 milions d'euros, als quals cal sumar les quantitats aportades per les administracions autonòmiques que van subscriure el pla i que, pràcticament, van doblar aquesta xifra.⁵ A partir d'aquest moment apareixen diverses iniciatives per vehicular la proposta del govern, en alguns casos aprofitant estructures prèvies i, en d'altres, creant-les *ex-novo*. En aquest context, el mateix any 2005 es posava en marxa el programa *Puntedu* del Departament

d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu d'impulsar les biblioteques als centres educatius i que ha tingut una certa continuïtat fins a l'actualitat. El programa preveia que els centres educatius presentessin un projecte de creació o de millora de la seva biblioteca en unes convocatòries anuals que es van articular entre el 2005 i el 2011. Els centres seleccionats rebien una dotació econòmica de 2.000 € que podien destinar a adquirir fons i equipaments informàtics o a renovar les instal·lacions i el mobiliari. Un dels aspectes que diferenciava el programa català dels de la resta de comunitats autònomes era que la persona docent responsable del projecte podria dedicar la meitat de la seva jornada (dotze hores setmanals a primària i nou a secundària) a les tasques de biblioteca. També se'ls facilitava formació específica i accés al programa de gestió documental ePèrgam.⁶

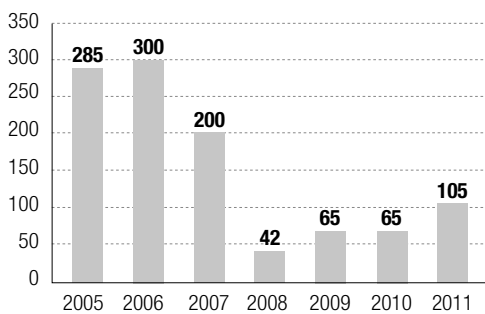
Amb el temps, les restriccions econòmiques van fer que el programa s'anés limitant: primer, va desaparèixer la dotació d'hores per al docent responsable i, més tard, es van eliminar les aportacions econòmiques als centres. No obstant, el programa va mantenir algunes accions com la formació, la preparació de documents orientadors o un lloc web que recopila les accions i les experiències més destacables i els recursos i materials per a les biblioteques. En molts centres, però, les biblioteques que

1. En el moment de tancar aquest article, les dades estadístiques més actualitzades de què disposem són les que es van recollir el curs 2015-2016. El tancament de les escoles amb motiu de l'alerta sanitària pel Covid19 ha coincidit amb la nova presa de dades que, probablement, es publicaran el 2021.
2. Mònica Baró, Teresa Mañà, Anna M. Roig, *Les biblioteques a les escoles públiques de Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1990.
3. Com a balanç de la dècada dels 90 es pot consultar Mònica Baró, «La biblioteca escolar: un sector desatès però dinàmic», *Anuari de biblioteconomia, documentació i informació: Bibliodoc 1999*. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1999, p. 41-52. Per als primers anys de l'actual segle, Mònica Baró, Teresa Mañà, «Quinze anys de biblioteques escolars a Catalunya (1992-2007). Crònica d'una altra oportunitat perduda», *Item* [en línia], 46, (2007), 53-65, <<https://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/123058/170808>> [Consulta: 30/05/2020].
4. També n'estableix l'obligatorietat la Llei d'Educació de Catalunya de 2009, en el seu article 88. En el seu articulat s'indica també que ha de formar part del Projecte educatiu del centre, i que l'Administració educativa ha de proveir els centres públics dels recursos adequats.
5. Inés Miret i Mònica Baró, *Biblioteques escolares a pie de página*. A: J.A. Millán (Coord.), *La lectura en España: informe 2017* [en línia], pp. 127-138. Madrid: Federación de Gremios de Editores de España, 2016, <http://www.lalectura.es/docs/Miret_y_Baró_127-138.pdf> [Consulta: 30/05/2020].
6. Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació Programa biblioteca escolar *Puntedu*, *Informe sobre la situació de les biblioteques escolars. Dades del grau d'implementació dels projectes d'innovació de biblioteca escolar «punedu» 2005-2008* [en línia]. <http://ateneu.xtec.cat/wiki/form/wikiexport/_media/cmd/bib/bese/modul_1/i_informe_situacio_actual_punedu_2005.pdf> [Consulta: 30/05/2020].

s'havien iniciat sota l'impuls del programa estan ara aturades o tancades, i es retorna a la biblioteca d'aula com l'única solució possible davant la manca de recursos i de temps per al responsable. Podríem dir, doncs, que la crisi ha tancat en fals els tímids avenços que s'havien fet, sense prou temps per consolidar els canvis ni per avaluar el resultat de la feina feta.⁷

El 2011, en el moment que situem l'inici del nostre article, hi havia 1.062 centres, essencialment de titularitat pública, incorporats a aquest programa a tot Catalunya, la qual cosa representava un 20 % aproximadament del total.⁸

Gràfic 1. Nombre de centres incorporats al programa *Puntedu* per anys.

Font: Elaboració pròpia a partir de *Puntedu*. Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Les enquestes

Les dades en què hem basat el nostre estudi tenen una única font: les enquestes d'àmbit estatal, realitzades dins del Plan Estadístico Nacional en el marc de la Comisión de Estadística de la Conferencia Sectorial de Educación, amb la participació de les comunitats autònomes, amb l'objectiu de conèixer la situació de les biblioteques escolars i avaluar les accions que les diferents administracions duen a terme. Les dades obtingudes es publiquen, en diferents formats, al web del Ministerio de Educación y Formación Professional⁹ i al del Departament d'Educació de la Generalitat.¹⁰ D'aquestes enquestes se n'han fet dues passades fins a la data actual, una al curs 2010-2011 i l'altra al curs 2015-2016. S'adrecen a tots els centres escolars de titularitat pública o privada (concertats o no) inclosos també els centres estrangers ubicats a Espanya que imparteixin educació primària, secundària, batxillerat i cicles formatius, i en queden exclosos els centres que només imparteixen educació infantil.

Tot i constituir el conjunt de dades més homogeni de què disposem, els resultats presenten alguns problemes per al seu tractament. Per exemple, entre les dues preses de dades s'ha incrementat el nombre d'ítems analitzats, per la qual cosa, en algunes qüestions, no es pot dur a terme una anàlisi evolutiva. També cal esmentar que, en alguns ítems, els resultats que

- Per a un seguiment del programa *Puntedu* i de la situació de les biblioteques, es pot consultar l'article biennal que apareix a l'*Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura*, publicat per la Facultat de Biblioteconomia i Documentació, i disponible a <https://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori>.
- Mònica Baró, Pau Raga, «Les biblioteques escolars a Catalunya». A: *Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i lectura 2010-2012* [en línia], p. 121. <<https://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/262078/349260>> [Consulta: 30/05/2020].
- Els resultats de l'estadística per al conjunt d'Espanya es poden consultar a: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Secretaría General Técnica, *Estadística de bibliotecas escolares curso 2010-2011* [en línia]. <<http://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:88be0020-9eae-4641-b415-49fb50a6cdaa/nota-resumen-17-dic-2012-pdf.pdf>> [Consulta: 30/05/2020], i a Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Secretaría General Técnica. *Estadística de bibliotecas escolares curso 2015-2016* [en línia]. Madrid, 2017. <<http://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:b31a28ac-3b4e-4775-a893-b407925f42ad/nota-resumen-15-16.pdf>> [Consulta: 30/05/2020].
- Pel que fa a les dades específiques de Catalunya, es poden consultar a Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació, *Estadística de les Biblioteques Escolars. Curs 2010-2011* [en línia]. <<http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/estadistiques/biblioteques-escolars/cursos-antersors/estadistica-biblioteques-escolars-2010-2011.pdf>> [Consulta: 30/05/2020] i a Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació, *Resultats globals de l'estadística de biblioteques escolars del curs 2015-2016* [en línia]. Barcelona, 2017. <http://xtec.gencat.cat/web/.content/projectes/biblioteca/documents/Informe_resultats_globals_estadistica_be_1516.pdf> [Consulta: 30/05/2020].

publica el Ministeri i els que publica el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya són lleugerament diferents en alguns aspectes i, a efectes de la nostra anàlisi, farem constar les divergències quan siguin significatives. D'altra banda, hi ha també algunes variacions en la presentació de les dades: la versió del Ministeri sol prioritzar informació sobre el percentatge de centres que se situen en determinada forquilla mentre que a la del Departament d'Educació, per als mateixos ítems, s'hi publiquen les mitjanes. Aquestes diferències dificulten de vegades la comparació entre els dos àmbits.

També cal remarcar que hi ha hagut diferències notables en els percentatges de resposta entre les dues enquestes. Així, per al curs 2010-2011 el percentatge de resposta va ser significativament molt baix, ja que només van respondre un 43,3 % del total dels centres, amb un comportament molt similar entre els de primària i secundària, tot i que amb una resposta més elevada (48,1 %) dels centres que impartien tots dos ensenyaments i sense que puguem distingir entre el sector públic i el privat. Pel que fa a l'enquesta duta a terme el curs 2015-2016, a Catalunya, la resposta va ser significativament més elevada: van respondre el 67,2 dels centres, amb més participació per part dels centres de primària, un 71 %, enfront del 61 % dels centres de secundària. Dels centres que impartien tots els ensenyaments, van respondre un 65 %, sense diferències notables entre públics i privats. Tot i que no podem detectar una raó d'aquest increment en la participació, el cert és que fa més significatius els resultats que se'n desprenen.

Què ens diuen les dades?

Per entendre els resultats que ofereixen les dues enquestes, cal tenir en compte que, en el punt en què es van prendre les primeres dades, durant el curs 2010-2011, les biblioteques escolars a Catalunya estaven, probablement,

Les dades evidencien que les biblioteques escolars en funcionament a Catalunya han patit un retrocés en gairebé tots els indicadors analitzats.

en el seu millor moment després de cinc anys de programa *Puntedu*, amb un nombre elevat de centres que disposaven de responsables amb dedicació horària a la biblioteca i amb l'establiment, per primera vegada, d'un equip que dirigia les biblioteques escolars dins del sistema educatiu. Durant el curs 2015-2016, en la segona presa de dades, la situació havia canviat substancialment. El programa *Puntedu* havia deixat de fer les convocatòries i els centres ja no disposaven d'ajuts econòmics ni de dedicació horària per tirar endavant les seves biblioteques escolars. Només es mantenia la formació i el suport al programa informàtic e-Pèrgam. En aquest període el Departament d'Educació va publicar les *Directrius i estàndards per a les biblioteques dels centres educatius de Catalunya*, que ens han permès una millor valoració de les dades.

La pregunta que ens fèiem en iniciar el treball era si les dades reflectien aquests canvis en el context general i en quins aspectes es farien més evidents. Per això, de totes les possibles dimensions, vam seleccionar les més significatives de l'estat de les biblioteques: l'existència d'un pla específic per a la biblioteca, la dotació d'una assignació específica per a la biblioteca en el pressupost del centre, la mitjana d'euros destinats a adquisicions de materials impresos i la mitjana d'euros destinats a l'adquisició de documents en suport digital, el nombre total de documents registrats. També vam seleccionar les dades que reflectien millor el funcionament de la biblioteca: les activitats d'ensenyament i aprenentatge que programa, les relacionades amb el foment de la lectura, les de formació d'usuaris de la biblioteca i les relacionades amb la competència informacional, el nombre de préstecs anuals o les hores d'obertura en ho-

rari lectiu i no lectiu. Finalment, vam considerar determinants altres paràmetres, com la mitjana setmanal d'hores que hi dedica el responsable i la mitjana de cursos acadèmics que el responsable porta en el càrrec, com també la mitjana d'hores setmanals que hi dedica la resta de l'equip, que permeten identificar el compromís del centre amb el funcionament de la biblioteca.

La primera dada rellevant és que l'any 2016 el 78,1 % dels centres educatius catalans disposaven de biblioteca escolar. Tot i que no podem establir si hi ha hagut una evolució posi-

tiva en aquest aspecte —perquè la dada no apareix en l'estadística del 2011— és notable el nombre de centres que en aquell moment encara no comptaven amb biblioteca a Catalunya, contravenint tant la legislació estatal com l'autonòmica. La dada, a més, contrasta amb el 92,5 % de centres que, segons indica l'estadística global, tenen biblioteca escolar en el conjunt de l'estat, tot i que possiblement el fet que a Catalunya hi hagi un percentatge més elevat de centres privats o concertats, que segons les dades, tenen menys biblioteques, influeixi en els resultats.

Taula 1. Percentatge de centres amb biblioteca escolar a Catalunya i a Espanya.

Indicadors	CATALUNYA			ESPANYA		
	Centres públics	Centres privats/ concertats	Global	Centres públics	Centres privats/ concertats	Global
Centres amb biblioteca (%)	79,1	74,5	78,1	88,0	82,9	86,9
Centres sense biblioteca (%)	20,9	25,5	21,9	11,2	17,1	13,1

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estadística de biblioteques escolars curso 2015-2016.

Taula 2. Evolució dels principals indicadors a les biblioteques escolars a Catalunya 2011/2016.

	Centres públics		Centres privats/ concertats		Global	
	2011	2016	2011	2016	2011	2016
Disposen de pla de biblioteca o similar (%)	67,7	39,9,4 ▼	46,5	25,1 ▼	62,4	36,4 ▼
Assignació específica en el pressupost (%)	24,7	69,5 ▲	55	40,3 ▼	32,3	62,7 ▲
Mitjana € per adquisicions	983,4	694,8 ▼	1.173,6	568,7 ▼	1.030,7	665,5 ▼
Mitjana € per documents en suport digital	12,1	18,66 ▲	15,6	31,41 ▲	13,0	21,63 ▲
Nombre de volums	3.448	2.737 ▼	3.950	2.596 ▼	3.573	2.704 ▼
Activitats ensenyament i aprenentatge (%)	83,0	59,6 ▼	76,8	47,3 ▼	81,4	56,7 ▼
Activitats de foment de la lectura (%)	84,2	87,3 ▲	73,1	69,5 ▼	81,4	83,1 ▲
Activitats de formació dels usuaris (%)	51,7	34,7 ▼	37,6	19,6 ▼	48,2	31,1 ▼
Activitats de competència informacional (%)	48,0	18,1 ▼	31,8	11,8 ▼	43,9	16,6 ▼
Préstecs anuals	956,9	733,2 ▼	745,4	641,6 ▼	904,2	711,7 ▼
Hores setmanals horari lectiu	21,3	14,5 ▼	19,3	12,5 ▼	20,8	14,0 ▼
Hores setmanals horari no lectiu	2,2	3,1 ▲	8,4	5,8 ▼	3,7	3,7 =
Biblioteques amb equips voluntaris (%)		50,4		35,9		47,0
Mitjana setmanal d'hores del responsable	6,0	7,4 ▲	11,0	7,6 ▼	7,0	7,4 ▲
Mitjana de cursos acadèmics en el càrrec		3,9		4,1		4,0
Formació específica del responsable (%)	63,3	59,2 ▼	36,7	34,2 ▼	56,6	53,4 ▼
Mitjana setmanal d'hores de la resta equip	9,0	2,4 ▼	5,0	5,4 ▲	8,0	3,1 ▼

Font: elaboració pròpia a partir de l'Estadística de biblioteques escolars (EBE) 2010-2011 i 2015-2016.

Al marge d'aquesta primera constatació, les dades evidencien que les biblioteques escolars en funcionament a Catalunya han patit un retrocés en gairebé tots els indicadors analitzats en el període de temps transcorregut entre les dues enquestes. Cal dir, però, que aquesta tendència negativa és generalitzada en el conjunt de l'estat, i així ho constatarem en l'anàlisi dels diversos indicadors, amb l'excepció notable de les biblioteques escolars de Galícia, que presenten una progressió constant.¹¹

Pla de biblioteca

Un dels indicadors rellevants a l'hora de valorar si es tenen en compte les biblioteques als centres escolars és determinar si aquestes formen part del Pla Educatiu de Centre, tal com estableix l'article 88 de la Llei d'Educació de Catalunya de 2009. En aquest cas, sobta el notable retrocés que aporten les dades, ja que el 2016,

només el 36,4 % de les biblioteques comptaven amb un projecte integrat dins del PEC, en contraposició al 62,4 % que apareixia a les estadístiques del 2011. A més a més, el 18,4 % de les biblioteques de primària i el 26,3 % de les de secundària catalanes no tenien cap mena de pla per a la seva biblioteca, i sense una planificació mínima que estableixi els objectius i el funcionament d'una biblioteca escolar resulta difícil pensar que l'ús que se'n fa i els recursos que s'hi invertiran siguin els més adequats i útils. Aquestes dades contrasten, de nou, amb les que aporten les estadístiques estatals, segons les quals el nombre total de centres sense cap mena de pla o projecte de biblioteca era del 14 %.

Pressupost

Aquest és un dels pocs indicadors que presenta una millora significativa. Efectivament, el nombre de biblioteques escolars amb una

11. *As bibliotecas escolares de Galicia. Informe. Cursos 2014-2015* [en línia]. A Coruña: Consello Escolar de Galicia, 2017. <http://www.edu.xunta.gal/portal/sites/web/files/as_bibliotecas_escolares_de_galicia_doc_final-2017-04-07.pdf> [Consulta: 30/06/2020].

assignació específica dins del pressupost global del centre havia augmentat d'un 32,3 % el 2011 a un 62,7 % el 2016; una millora deguda, en gran part, al fet que els centres públics passaven d'un 24,7 % a un 69,5 %. Molt probablement, aquest increment respon a la desaparició de les aportacions per part del programa *Puntedu*, la qual cosa va fer que els centres públics assumissin la responsabilitat pressupostària per al manteniment de la seva biblioteca. En canvi, en els centres privats es va retrocedir en aquest ítem: es va passar del 55 % al 40,7 % de centres amb pressupost específic per a biblioteca.

Però, tot i que s'incrementava el nombre de centres que disposaven de pressupost específic per a biblioteca, les dades indiquen que l'import d'aquest pressupost es va reduir dràsticament: mentre que el 2011 la despesa mitjana per a adquisicions era de 1.030,78 € anuals, el 2016 només s'arribava als 665,48 € (un 35,45 % menys de pressupost). A les escoles privades, la despesa en adquisicions disminuïa a més de la meitat (51,8 %) mentre que en els centres públics quedava frenada en un 29,35 %. De nou, cal atribuir a la crisi econòmica la davallada pressupostària en els centres privats i concertats, però és evident que en el cas dels centres públics el cessament d'aportacions econòmiques per part del programa *Puntedu* també va contribuir a reduir els pressupostos de les biblioteques.

Col·lecció

La disminució del pressupost, lògicament, va comportar una reducció del fons. Per exemplificar aquesta davallada, si el 2011 les biblioteques tenien un fons d'uns 3.573 documents de mitjana, el 2016 aquesta xifra es reduïa fins als 2.704 ítems. Les dades, a més, indiquen que el descens va ser més important en

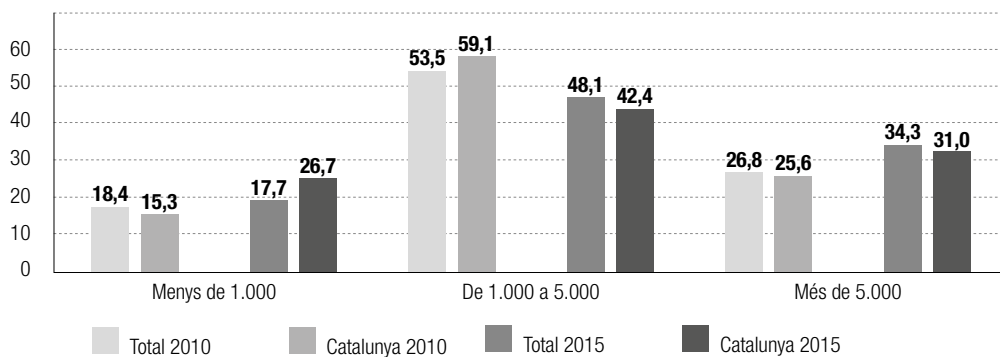
centres de secundària —on es van reduir un 26 %— que en els de primària, amb una reducció del 17,6 %, fet que es pot explicar, en part, perquè la disminució de pressupost també va ser més elevada als centres de secundària que als de primària. Cal dir, a més, que aquesta reducció era més pronunciada en els centres privats que en els de caràcter públic. Segurament, aquesta situació es pot explicar perquè, en els cinc anys transcorreguts entre les dues preses de dades, més del 90,6 % de les biblioteques havien fet esporga, però en canvi, el nombre d'adquisicions no era suficient per compensar aquesta acció, ja que el pressupost destinat a aquesta finalitat s'havia vist disminuït. Sembla, doncs, que el criteri de renovació del 4 al 5 % anual que indiquen les *Directrius* de 2013, no es va poder aplicar.¹²

Si comparem les dades de les biblioteques catalanes amb les del conjunt de l'estat, podem observar que a Catalunya creix en més de 10 punts el nombre de biblioteques petites, amb menys de 1.000 volums, cada vegada més allunyades dels estàndards quantitatius que apareixen a les *Directrius* publicades pel Departament d'Educació l'any 2013 que, per tenir un referent, situen el mínim de documents per a escoles de primària d'una línia en 3.700. També davalla el percentatge de centres que tenen d'entre 1.000 i 5.000 volums, mínim recomanat a les *Directrius* per a centres de tres línies, i s'incrementa una mica el percentatge de centres que disposen de més de 5.000 volums.¹³

Aquesta reducció del fons es detecta en totes les tipologies documentals (llibres de coneixements i d'imaginació, publicacions periòdiques, música impresa i documents per a alumnat amb necessitats educatives especials). Es podria pensar que la davallada de documents impresos es compensa amb un millor fons de recursos digitals, però les dades no confirmen

12. *Directrius i estàndards per a les biblioteques dels centres educatius de Catalunya* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2013, p. 36-37.

13. *Directrius i estàndards per a les biblioteques dels centres educatius de Catalunya*, p. 36-37.

Gràfic 2. Evolució del nombre de volums de les biblioteques. Comparativa Catalunya-Espanya (en percentatge).

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estadística de biblioteques escolars, cursos 2010-2012 i 2015-2016.

aquesta idea, ja que si bé els documents audiovisuals i electrònics s'incrementaren d'una manera important —van passar de 106 de mitjana el 2011 a 161,8 el 2016— eren encara molt pocs per compensar el descens dels impresos.

En realitat, les dades publicades pel Ministeri demostren que, en aquest camp, les biblioteques catalanes estaven molt per sota del total, amb molt poca presència de llibres electrònics, d'audiovisuals en suport digital, de documents digitals per a alumnat amb necessitats educatives especials i en qualsevol altre tipus de document digital, i que, en l'únic aspecte que superaven els percentatges totals era en les subscripcions a publicacions electròniques.

A més, encara eren moltes les biblioteques que tenien un fons clarament descompensat a favor de la ficció, (el 62 % tenia més del 60 % d'obres de ficció en la seva col·lecció), fet que,

sumat a la poca presència de documents electrònics, ens dibuixa unes biblioteques pensades gairebé exclusivament per a la lectura, que difícilment podrien respondre a les necessitats educatives actuals.

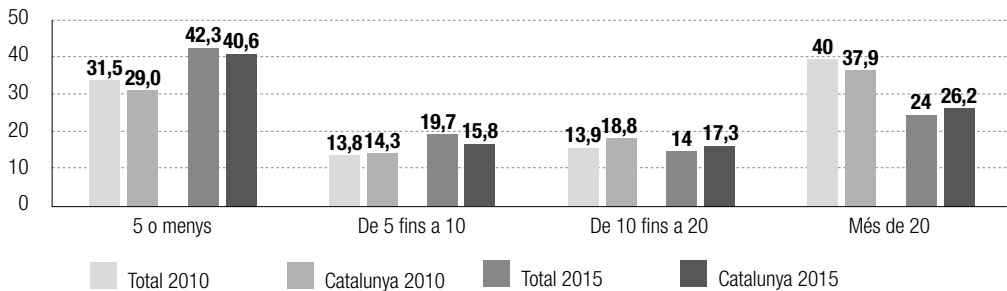
Horaris d'obertura

Els retrocessos en les biblioteques escolars catalanes no s'han donat només en el presupost o en el nombre de documents de les biblioteques sinó que també havien disminuït les hores d'obertura, tant dins com fora de l'horari lectiu: si el 2011 les biblioteques obrien de mitjana 20,8 hores setmanals, el 2015 només ho feien 15,4 hores. Aquest descens es detectava també en les estadístiques estatals, que mostraven com s'incrementava el percentatge de biblioteques que obrien menys de cinc hores a la setmana i baixava el percentatge de les que ho feien més de vint hores.

Taula 3. Presència de documents electrònics a les biblioteques. Curs 2015-2016 (en percentatge).

	Llibres electrònics o e-books	Subscrietes a publicacions electròniques	Audiovisual en suport digital	Documents ACNEE digitals	Altres documents digitals
TOTAL	5	8,8	44,7	10,3	14,8
Catalunya	1,4	15,7	30,7	5,8	7,1

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estadística de biblioteques escolars curso 2015-2016.

Gràfic 3. Evolució del nombre d'hores setmanals d'obertura de la biblioteca. Comparativa Catalunya-Espanya (en percentatge).

Font: Elaboració pròpia a partir de l'*Estadística de biblioteques escolars*, cursos 2010-2012 i 2015-2016.

Aquesta disminució horària cal relacionar-la amb el total d'hores de dedicació a la biblioteca. En aquest sentit, cal dir que el nombre d'hores que hi dedicava el responsable s'havia incrementat lleugerament, de 7 setmanals de mitjana el 2011 es passava a 7,4, encara lluny, però, de les 15 hores setmanals que les *Directrius* aconsellen per a una escola de dues línies. Però el nombre d'hores dedicades a biblioteca per part de la resta dels membres de l'equip havia tingut un descens remarcable: es passava d'unes 8 hores setmanals de mitjana el 2011 a només 3,1 hores el 2016. Pel que fa al perfil dels responsables de biblioteca, les dades indiquen que la gran majoria eren docents, prop del 90 %, dels quals només un 54 % havia rebut formació específica en qüestions de biblioteca, sense que s'observin canvis en el temps en aquesta qüestió. També en aquest cas, com en els ítems anteriors, es detecta una diferència notable a favor dels centres públics, on els responsables formats arribaven pràcticament al 60 %, mentre que als centres privats aquest percentatge es rebaixava fins al 35 %. Aquesta dada és significativament superior a Catalunya que al conjunt de l'estat, on només el 47,2 % dels responsables havien rebut formació, gràcies als nombrosos cursos de capacitació que havia ofert el programa *Puntedu* des dels seus inicis. Finalment, una última dada rellevant que només es troba a les estadístiques del 2016 era que, de mitjana, el càrrec de responsable de la biblioteca s'ostentava durant quatre cursos acadèmics, la qual cosa podia contribuir

a la consolidació de la biblioteca, sempre que les condicions horàries i pressupostàries, sobretot, ho permetessin.

Funció educativa de la biblioteca

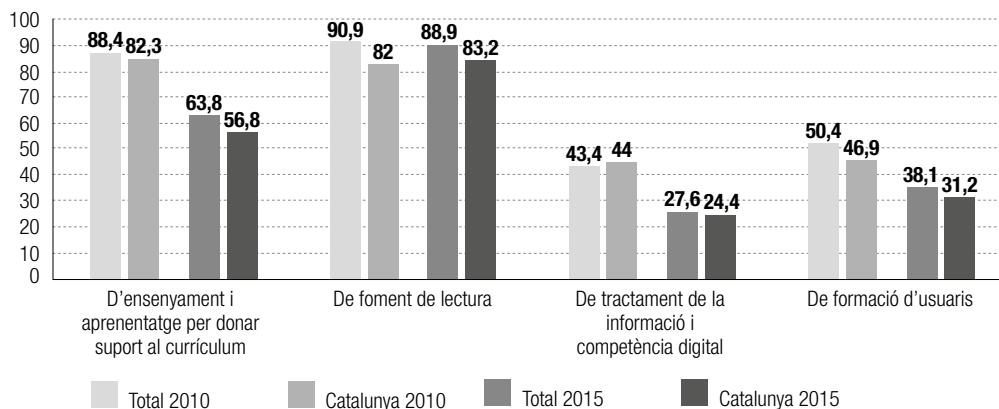
Un darrer indicador que creiem rellevant per copsar la salut de les biblioteques escolars és fixar-nos en què s'hi fa mentre estan en funcionament i, en aquest sentit, la comparativa de les dades que ens aporten les estadístiques del 2011 i les del 2016 revela una situació, com a mínim, preocupant. En general, l'activitat es reduïa en un percentatge important dels centres, fins al punt que en el darrer estudi un 10 % de les biblioteques no realitzaven cap mena d'activitat. Els centres que duïen a terme activitats d'ensenyament-aprenentatge per donar suport al currículum passaven del 81,4 al 56,7 %, i també es detectava un fort descens en aquelles activitats relacionades amb la formació d'usuaris —que se centren en el coneixement de la biblioteca i del seu funcionament—, que es feien en un 48,2 % dels centres el 2011 i que es reduïen al 31,1 % el 2016. Però el que és més preocupant és el baix nombre de biblioteques que programaven activitats relacionades amb el tractament de la informació i la competència digital: del 43,9 % que en feien el 2011 es va passar al 24,2 % el 2016. No obstant això, les biblioteques sí que treballaven intensament per al foment de la lectura, i fins i tot s'incrementa-

ven les activitats que s'hi podien relacionar: si el 81,4 % de les biblioteques en feien el 2011, el 2016 en feien el 83,1 %. També impulsaven activitats en aquest sentit: el 60 % de les enquestades impulsaven la lectura autònoma, realitzaven visites a la biblioteca pública o llibreries (48,3 %) o organitzaven sessions de contes (46,5 %).

Es pot afirmar que amb aquest descens d'activitats, les biblioteques escolars catalanes no duien a terme algunes de les seves funcions essencials que tenen a veure amb la formació, com ara donar suport al currículum o facilitar l'adquisició de competències relacionades amb la cultura digital, els mitjans i la informació, formació essencial en el context actual, en el qual la cerca

Gràfic 4. Evolució del nombre de biblioteques que realitzen determinades activitats. Comparativa Catalunya-Espanya (en percentatge).

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estadística de biblioteques escolars, cursos 2010-2012 i 2015-2016.

i l'ús de la informació i la seva valoració crítica és cada dia més important. El fort descens en les accions formatives suposa un retrocés notable en el model de biblioteca que sembla que, davant la impossibilitat de seguir oferint serveis i activitats que sí que duïen a terme el 2011, es replega en la promoció de la lectura com a funció primordial. Una disminució d'activitat que pot tenir diverses causes: d'una banda, el descens del nombre d'hores totals que es dedicaven a l'organització i al funcionament de biblioteca que ja hem esmentat, però també la manca de recursos específics a disposició dels responsables de biblioteca i dels seus equips, per implementar algunes de les activitats esmentades.

La dinàmica que observem a Catalunya, però, és similar a la de les biblioteques escolars de l'estat en el seu conjunt, que també evidencien retrocessos notables en la seva activitat entre 2011 i 2016, molt probablement per les mateixes causes, però en tot cas, sempre amb percentatges d'activitat superiors als de les biblioteques catalanes.

Préstec

Un altre indicador de l'activitat de les biblioteques és el préstec, i aquest també retrocedeix en els anys analitzats. En aquest cas, el des-

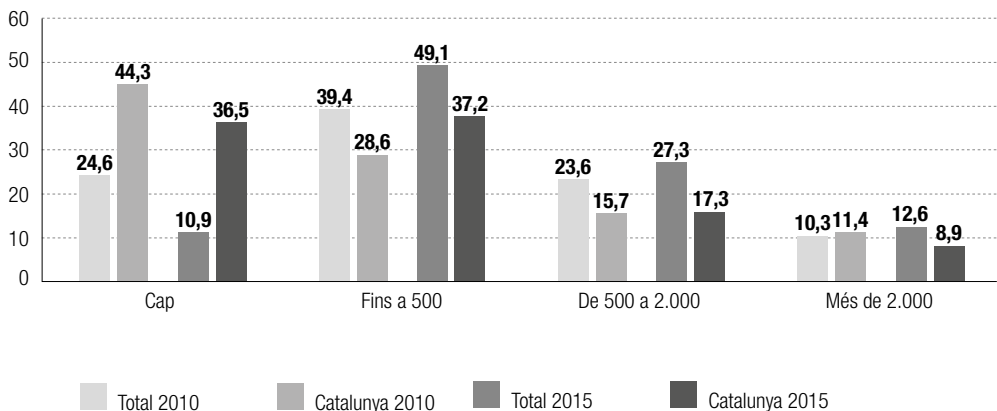
cens és més significatiu en les biblioteques de centres públics, que dels 956,9 préstecs anuals de mitjana passaven a fer-ne 733,2, mentre que als centres privats-concertats es passava de 745,4 de mitjana anual a 641,6. La davallada dels préstecs als centres públics incideix més directament en els hàbits lectors d'una població que té menys accés a la cultura i fa que les biblioteques escolars reculin en la seva funció d'incentivar l'equitat social.

La davallada també s'evidencia en els resultats de l'enquesta estatal, que mostra un elevat percentatge de biblioteques catalanes que no feien préstec (un 44,3 %) i un diferencial notable amb la mitjana estatal.

Algunes reflexions finals

Analitzades les dades en el seu context constatem que, el 2016, la situació de les biblioteques escolars a Catalunya havia retrocedit de manera notable en gairebé tots els indicadors, amb unes biblioteques més aïllades dins dels centres i amb menys recursos, tant pressupostaris com materials i d'espai, amb menys hores d'obertura i on les hores de gestió d'un docent relativament format i no especialitzat s'havien

Gràfic 5. Evolució del nombre de préstecs. Comparativa Catalunya-Espanya (en percentatge).

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estadística de biblioteques escolars, cursos 2010-2012 i 2015-2016.

La comparativa de les dades que ens aporten les estadístiques del 2011 i les del 2016 revela una situació, com a mínim, preocupant.

reduït. També es feia evident una disminució del nombre i de la diversitat de tipologies d'activitats fetes o proposades des de les biblioteques, i molt especialment, d'aquelles encarades a la competència digital i informacional. Les causes del retrocés cal buscar-les, com ja hem apuntat, en la conjuntura econòmica que va tenir efectes, sobretot, a partir de 2010, i que sembla haver afectat més directament les biblioteques de centres del sector privat, tot i que, com hem vist, també va incidir negativament en les del sector públic, per manca d'inversions.

I també, cal dir-ho, la manca d'una política clara, que aposti per un model de biblioteca escolar moderna, activa, amb un elevat component digital que la faci accessible des de tot arreu i a tota hora, ha tingut com a resultat el retrocés que les dades ens dibuixen. La poca durada de les inversions per a la promoció de la biblioteca escolar en els sis anys escassos de la primera etapa del Programa *Puntedu* va impedir que es consolidés com a eina essencial educativa i, al cap de cinc anys de la seva desaparició, les biblioteques ja mostraven un retrocés notable en tots els aspectes estudiats.

De tota manera, si comparem la situació de les biblioteques catalanes amb la del conjunt de l'estat, veiem que el retrocés s'hi dona en menys mesura, a causa del fet que algunes comunitats autònomes com Galícia i, en menor grau, Extremadura, han tingut un creixement espectacular en aquests anys de crisi. Per tant, el que s'evidencia és que, fins i tot en moments difícils, les biblioteques no poden mantenir-se —i encara menys, desenvolupar-se plenament— sense un suport institucional i, sobretot, econòmic, que no han tingut les

biblioteques catalanes. A Galícia, per exemple, s'ha donat continuïtat al primer impuls del 2005, s'han sostingut al llarg de quinze anys els diversos programes i ajuts i se n'han articulat de nous que han fet possible una transformació radical de les biblioteques escolars, amb la incorporació d'espais de creació, de robòtica o de ràdio que han facilitat el treball de les competències mediàtiques i en informació i que permeten implementar nous models d'aprenentatge basats en projectes.

Precisament, en una situació de canvi educatiu i d'ús de noves metodologies docents sense llibres de text, com s'entén que a Catalunya no s'hagi dut a terme una política decidida a reforçar les biblioteques escolars per tal que puguin ser un agent important per afavorir aquest canvi? Certament, això no és possible sense un equip directiu potent, que pugui dissenyar i implementar aquestes polítiques i sense un suport econòmic que faci possibles aquestes biblioteques a tots els centres educatius. Mentrestant, les nostres biblioteques s'esllangueixen i, més greu encara, no semblen capacitades per adaptar-se als canvis d'un món que evoluciona molt ràpidament en clau digital.

També la institució escolar sembla haver claudicat en aquesta qüestió. Ho prova el descens dràstic del percentatge de centres que tenen els projectes de biblioteca integrats dins del PEC i l'augment d'aquells que no tenen cap mena de pla establert. En els darrers temps, són moltes les escoles que no poden destinar temps ni esforços a una biblioteca que no rep cap suport per part de l'administració, per la qual cosa han optat per desmantellar-la, distribuir els llibres entre les aules i dedicar els espais a altres funcions. Davant d'aquesta situació, com és possible que els centres educatius no reclamin més inversió en biblioteques per implementar canvis metodològics o, simplement, per facilitar els aprenentatges? És clar, però, que la realitat és tossuda i són moltes també les biblioteques escolars que no han claudicat i que continuen apostant per una eina educativa que ha demostrat la seva utilitat.

La dinàmica que observem a Catalunya, però, és similar a la de les biblioteques escolars de l'estat en el seu conjunt.

D'altra banda, en uns moments econòmicament complicats per a moltes famílies, com és que els agents socials no tenen en compte les biblioteques quan aquestes són un element d'equitat en l'accés al coneixement i a la cultura? El cert és que si exceptuem algunes iniciatives, com la Biblio(r)evolució impulsada per la Fundació Bofill, els moviments en favor de la biblioteca escolar no tenen gaire ressò.

Un cop transcorreguts cinc anys de la darrera presa de dades, i a l'espera de poder disposar dels resultats de l'enquesta de l'any 2020, que ha quedat interrompuda per la pandèmia de la Covid19, la percepció és que la situació ha seguit empitjorant. La realitat que vivim ara mateix, amb una emergència sanitària que reclama distanciament social a les escoles, fa témer encara més pel futur de les nostres biblioteques. Certament, les nostres biblioteques, mal dotades de personal i amb uns nivells de digitalització irrisoris, no han pogut —ni podran en molt de temps— donar resposta a les necessitats de la comunitat educativa, com sí que han pogut fer-ho en altres indrets.

Bibliografia

As *bibliotecas escolares de Galicia. Informe. Cursos 2014-2015* [en línia]. A Coruña: Consello Escolar de Galicia, 2017. <http://www.edu.xunta.gal/portal/sites/web/files/as_bibliotecas_escolares_de_galicia_doc_final-2017-04-07.pdf> [Consulta: 30/05/2020].

BARÓ, Mònica; RAGA, Pau. «Les biblioteques escolars a Catalunya», *Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura*, [en línia], 2012, Núm. 2, p. 119-28, <<https://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/262078>> [Consulta: 26-05-2020].

BARÓ, Mònica; MAÑÀ, Teresa; ROIG, Anna M. *Les biblioteques a les escoles públiques de Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1990.

BARÓ, Mònica; MAÑÀ, Teresa, «Quinze anys de biblioteques escolars a Catalunya (1992-2007). Crònica d'una altra oportunitat perduda», *Item* [en línia], 46, 2007, p. 53-65, <<https://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/123058/170808>> [Consulta: 30/05/2020].

BARÓ, Mònica. «La biblioteca escolar: un sector desatès però dinàmic», *Anuari de biblioteconomia, documentació i informació: Bibliodoc 1999* [en línia]. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1999, p. 41-52. <<https://www.raco.cat/index.php/Bibliodoc/article/view/16607/16448>> [Consulta: 30/05/2020].

Directrius i estàndards per a les biblioteques dels centres educatius de Catalunya [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2013. 43 p. (Directrius). <http://www.cobdc.org/publica/directrius/biblio_centres.pdf> [Consulta: 23 maig 2017].

Generalitat de Catalunya – Departament d'Educació Programa biblioteca escolar *Puntedu. Informe sobre la situació de les biblioteques escolars. Dades del grau d'implementació dels projectes d'innovació de biblioteca escolar «punedu» 2005-2008* [en línia]. <http://ateneu.xtec.cat/wiki/form/wikiexport/_media/cmd/bib/bese/modul_1/i_informe_situacio_actual_punedu_2005.pdf> [Consulta: 30/05/2020].

MIRET, Inés; BARÓ, Mònica, J. A. Millán (Coord.). «Biblioteques escolars a pie de página», *La lectura en España: informe 2017* [en línia]. Madrid: Federació de Gremios de Editores de España, 2016, p. 127-138. <http://www.lalectura.es/docs/Miret_y_Baro_127-138.pdf> [Consulta: 30/05/2020]. ■

Dossier

Biblioteques escolars i serveis per a infants i joves

**La Biblio(r)evolució: una crida
a la cocreació des de les necessitats
de les comunitats educatives**

Àlex COSIALS

Bibliotecari. Ateneu Barcelonès. Coordinador de la Biblio(r)evolució
acosials@ateneubcn.cat

Anna JUAN

Antropòloga. Especialista en LIJ i biblioteques escolars. Impulsora de la Biblio(r)evolució
llunanna@gmail.com

Marta ROIG

Bibliotecària. Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil. Impulsora de la Biblio(r)evolució
clijcat@clijcat.cat

Article rebut al maig del 2020;
 revisat al maig del 2020.

La Biblio(r)evolució: una crida a la cocreació des de les necessitats de les comunitats educatives

Resum: La Biblio(r)evolució és una iniciativa impulsada el 2018 per la Fundació Bofill en el context del projecte Crides, que proposa que persones implicades en l'educació idein solucions pràctiques i innovadores per a problemes educatius reals. Amb aquest objectiu es llancen reptes complexos però molt concrets per tal que els mestres i els centres de la comunitat educativa de Catalunya que volen ser motors de la innovació pensin propostes per resoldre'ls. Per tirar-la endavant es va crear un consell assessor en què van participar Mònica Baró, Jaume Centelles i Carme Fenoll i una aliança amb entitats que treballaven i treballen des de diverses perspectives per a l'impuls de les biblioteques escolars: Amical Wikimedia, el grup Bibliomèdia, el màster en Biblioteca Escolar i Promoció de la lectura, el Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil, el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-documentalistes de Catalunya, la Fundació.Cat, el Gremi de Llibreters de Catalunya i el grup GRETEL.

Paraules clau: biblioteca escolar; innovació educativa; inclusió social; famílies; promoció de la lectura; centres educatius.

La Biblio(r)evolució: una convocatoria a la cocreación desde las necesidades de las comunidades educativas

Resumen: La Biblio(r)evolució es una iniciativa impulsada en 2018 por la Fundación Bofill en el contexto del proyecto Crides, que propone que personas implicadas en la educación ideen soluciones prácticas e innovadoras para problemas educativos reales. Con este objetivo se lanzan retos complejos pero muy concretos para que los maestros y los centros de la comunidad educativa de Cataluña que quieran ser motores de la innovación piensen propuestas para resolverlos. Para llevarla a cabo se creó un consejo asesor en el que participaron Mònica Baró, Jaume Centelles y Carme Fenoll y una alianza con entidades que trabajaban y trabajan desde diversas perspectivas para el impulso de las bibliotecas

escolares: Amical Wikimedia, el grupo Bibliomèdia, el màster en Biblioteca Escolar y Promoción de la lectura, el Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil, el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, la Fundació.Cat, el Gremi de Llibreters de Catalunya y el grupo GRETEL.

Palabras clave: biblioteca escolar; innovación educativa; inclusión social; familias; promoción de la lectura; centros educativos.

The Biblio(r)evolution: a call to co-creation based on the needs of educational communities

Abstract: The biblio(r)evolution is an initiative promoted in 2018 by the Bofill Foundation as part of the Crides project, which proposes that people involved in education devise practical and innovative solutions to real educational problems. With this aim, complex but very specific challenges are being launched so that teachers and centres in the educational community of Catalonia who want to be drivers of innovation can come up with proposals to solve them. To implement the initiative, an advisory board was created with the participation of Mònica Baró, Jaume Centelles and Carme Fenoll, and an alliance with organisations that have and are working from various perspectives to promote school libraries: Amical Wikimedia, the Bibliomèdia group, the Master's Degree in School Library and Reading Promotion, the Catalan Children's and Young People's Book Council, the Official Association of Librarians and Documentalists of Catalonia, the .Cat Foundation, the Catalan Booksellers' Guild and the GRETEL group.

Keywords: school library; educational innovation; social inclusion; families; reading promotion; schools.

Introducció: Bufents de canvi

La Biblio(r)evolució és una iniciativa impulsada el 2018 per la Fundació Bofill¹ en el context del projecte Crides,² que proposa que persones implicades en l'educació ideïn solucions pràctiques i innovadores per a problemes educatius reals. Amb aquest objectiu es llancen reptes complexos però molt concrets per tal que els i les mestres i els centres de la comunitat educativa de Catalunya que volen ser motors de la innovació pensin propostes per resoldre'ls.

Per tirar-la endavant es va crear un consell assessor en què van participar Mònica Baró (UB), Jaume Centelles (mestre) i Carme Fenoll (excap del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya) i una aliança amb entitats que treballaven i treballen des de diverses perspectives per a l'impuls de les biblioteques escolars: Amical Wikimedia, el grup Bibliomèdia, el màster en Biblioteca Escolar i Promoció de la lectura, el Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil, el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, la Fundació .Cat, el Gremi de Llibreters de Catalunya i el Grup GRETEL.

El punt de partida va ser la constatació que el món viu immers en un canvi profund, ràpid i continu i el sistema educatiu no queda al marge d'aquest procés global. La tercera primavera pedagògica que ja descrivia Carbonell el 2016³ sacseja amb força el sistema, i fa aflorar noves necessitats i fórmules organitzatives que desdibuixen fronteres que abans semblaven inamovibles:

- Moltes escoles busquen construir projectes propis, més o menys disruptius, en funció

de diferents paràmetres i en esguard de programes i projectes d'innovació promoguts per una amalgama d'entitats de naturalesa molt diversa.

- Hi ha centres que aposten per trencar la divisió per nivells i per matèries i s'imposa el treball per projectes i competències, etc. Com assegura Durban,⁴ «La base de la innovació educativa en este momento ya no se focaliza en el uso de las herramientas y recursos digitales sino en los cambios metodológicos y en la transformación de la organización escolar. [...] La escuela necesita un modelo organizativo que contemple la docencia compartida y el trabajo interdisciplinar, grupos docentes que trabajan desde distintas disciplinas pero no desde contenedores estancos, o parcelas curriculares, sino a partir de establecer proyectos de aula o de etapa compartidos».
- Els docents avancen cap a un paper proper al del mentor, tutor o acompanyant. S'abandona progressivament el llibre de text com a base dels aprenentatges i es posa l'èmfasi en l'aprenentatge rellevant i amb sentit i en les competències, per damunt dels continguts clàssics. L'alumnat guanya un protagonisme actiu. I les seves preguntes o els reptes proposats pel professorat es comencen a situar a l'inici dels projectes.

En aquest context, per què... la biblioteca escolar?

Michèle Petit, en el seu apassionant llibre *Lecturas: del espacio íntimo al espacio público*,⁵ parlant de la por que en certs moments poden

1. Fundació cultural privada creada l'any 1969, impulsa iniciatives, recerques i debats per transformar l'educació a Catalunya.
2. «Crides: Educació demà», *educaciódemà.cat* [en línia]. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2020. <<https://www.educaciodemà.cat/crides/hack-school/>> [Consulta: 19/05/2020].
3. Jaume Carbonell, «Les tres primaveres pedagògiques». A: *El Diari de l'Educació* [en línia], (5 de setembre de 2016). <<http://diarieducacio.cat/les-tres-primaveres-pedagogiques/>> [Consulta: 18/05/2020].
4. Glòria Durban, «La biblioteca y el cambio educativo: un binomio irresistible. Actualizando el modelo de implementación de las bibliotecas escolares». A: *Bibliotecaescolar.info* [en línia], (6 d'agost 2017). <<http://bibliotecaescolarinfo.blogspot.com.es/2017/08/la-biblioteca-y-el-cambio-educativo-un.html>> [Consulta: 18 de maig de 2020].
5. Michèle Petit, *Lecturas: del espacio íntimo al espacio público*, México: FCE, 2001.

Les transformacions actuals en el marc de la comunitat educativa estan generant noves necessitats a les quals la biblioteca pot respondre.

generar els continguts dels llibres (i sobretot d'aquells destinats als infants), exposava que el que fa més por «és el propi gest de la lectura, que constitueix un distanciament, una manera de desviar-se (...). Els lectors i les lectores irri-ten perquè no es pot exercir massa ascendent sobre ells, perquè s'escapen». I és aquesta capacitat de desviar-se, de trobar dreceres no marcades o de buscar camins propis que ens ofereix la lectura el que està a l'origen de la nostra passió per llegir i de la nostra obstinació per les biblioteques escolars.

Unes biblioteques escolars que concebem no simplement com a espais on emmagatzemar la saviesa que creiem que hem de transmetre als nostres infants, sinó com a agents amb molta potencialitat per dotar de sòlides bases i per aprofundir en moltes de les petites revolucions educatives que s'estan portant a terme en els centres, per treballar en la integració dels diferents col·lectius que configuren una comunitat educativa i, sobretot, per democratitzar el saber i possibilitar l'accés lliure a la cultura a tots els infants, sigui quina sigui la seva condició social. Unes biblioteques escolars, doncs, que pensem com una eina política, un punt de partida per iniciar aquests camins propis que només una lectura crítica del món possibilita i que un «espai poblat de llibres» — com diria Teresa Colomer⁶ — facilita.

D'acord amb aquestes premisses, els perquè de la biblioteca escolar ens semblen fàcils d'exposar.

1. Perquè les transformacions actuals en el marc de la comunitat educativa estan generant noves necessitats a les quals la biblioteca pot respondre, tot posicionant-se com

un agent catalitzador del canvi i la millora educativa amb:

- la personalització dels aprenentatges
- la integració de les alfabetitzacions múltiples
- el treball per projectes
- la participació activa de l'alumnat en la construcció del coneixement
- l'accés a continguts de qualitat per al desenvolupament d'habilitats i competències
- el desenvolupament de curiositats intel·lectuals i hàbits de recerca
- la pràctica del pensament crític i creatiu
- la formació literària, la creació d'ambients lectors i nous models d'aprenentatge de la lectoescriptura
- l'accés a la cultura digital
- la necessitat d'espais i propostes per a l'aprofundiment
- el treball transversal i la docència col·lectiva i compartida
- la connexió amb l'entorn, la projecció i socialització dels aprenentatges
- l'equitat i la cohesió social.

2. Perquè les possibilitats de la biblioteca escolar són infinites a l'hora de donar suport al professorat, empoderar les famílies del centre i contribuir a una educació integral i significativa d'un alumnat amb interessos i necessitats diverses.

3. Perquè una revolució educativa que compti amb models diversos però actius i integrats de biblioteca escolar és una revolució que connecta els alumnes amb el patrimoni cultural i científic que els explica i ens explica. És una revolució que estimula la dimensió social i comunitària del centre. És una revolució que facilita l'aprenentatge personalitzat i el desenvolupament individual, més enllà de les temàtiques que l'aula o el currículum proposin en cada moment. És una revolució que estimula intel·lectualment tota la comunitat educativa. I és, en definitiva, una revolució que té la possibilitat d'anar molt més lluny.

6. Teresa Colomer, *Andar entre libros: la lectura literaria en la escuela*, México: FCE, 2005.

4. Perquè una revolució educativa que compati amb les biblioteques escolars serà, sens dubte, una revolució més inclusiva i més profunda.

Quina biblioteca escolar estàvem imaginant?

En aquest procés de reimaginar la biblioteca escolar, sovint emergeixen models diversos i molts dubtes. Com podem avançar cap a la construcció de nous usos de biblioteca escolar, sense oblidar-nos de quina és la seva essència?

Una sala plena de llibres més o menys organitzats és una biblioteca? Depèn. Podem considerar que el conjunt de racons de lectura que tenim a les aules són la nostra biblioteca? Depèn. Un programa d'activitats i accions d'animació a la lectura és un projecte de biblioteca? Depèn.

Però de què depèn? De què depèn que una biblioteca puguem considerar-la una biblioteca? Aquest conjunt de qüestions que són aparentment tan simples amaguen en el seu si algunes consideracions que ens semblen importants per avançar.

Maria Bohigas,⁷ en un article publicat al web de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, ja assenyalava: «Una biblioteca necessita dues coses sense les quals caldrà canviar-ne el nom: un fons de llibres nodrit per les diverses disciplines

7. Maria Bohigas, «La gran insurrecció dels clàssics demana asil a les biblioteques», *Cartes elèctriques* [en línia], (12 de gener de 2017). <<http://clubeditor.blogspot.com/2017/01/la-gran-insurreccio-dels-classics.html>> [Consulta: 19/05/2020].

intel·lectuals i no subjecte a la immediatesa sinó a la perspectiva del temps, i un personal capaç de guiar els usuaris en la seva exploració de la cultura escrita». Aquesta consideració implica establir dos eixos bàsics a l'hora de pensar què pot ser una biblioteca escolar: per una banda, la col·lecció, que ha de ser fruit d'una selecció pensada i elaborada d'acord amb uns criteris determinats, per tal que respongui a les necessitats intel·lectuals i d'imaginació dels infants i la comunitat escolar a qui va dirigida; i, per altra, una tasca de mediació, cosa que implica una organització de la col·lecció en l'espai (pensada a partir de la mobilització del fons), però també una planificació prèvia de tot un seguit d'activitats i projectes per dinamitzar la col·lecció, al servei dels objectius educatius i de centre. L'existència o l'absència d'aquests dos eixos comporta l'existència o absència d'allò que podríem descriure, de manera mínima, com a biblioteca escolar.

En aquest sentit, doncs, la importància no rau tant en les dimensions de la col·lecció o de l'espai on aquesta està disposada. Pot existir una biblioteca escolar en centres que no comptin amb l'espai físic d'una biblioteca central, però sí amb una col·lecció repartida entre les aules i altres racons del centre, sempre que aquesta col·lecció hagi estat pensada a nivell global de centre, estigui organitzada i compti amb un pla de mediació i circulació. I pot donar-se el cas que centres que comptin amb l'espai de biblioteca escolar disposin només d'una col·lecció obsoleta, desconnectada del treball de les aules i sense cap pla de mediació que, en realitat, més que una biblioteca seria un petit cementiri de llibres mig oblidats.

Així, doncs, vam considerar que qualsevol projecte biblio(r)evolucionari hauria de tenir en compte la concepció de la biblioteca escolar com:

- un servei actiu, orientat al desenvolupament individual i col·lectiu de tota la comunitat educativa,
- integrat a la dinàmica quotidiana del centre,
- que s'articula a partir d'una col·lecció o un fons viu i construït d'acord amb uns criteris en revisió constant,
- i que pot oferir-se des d'un espai propi anomenat «biblioteca», estar distribuït per les aules i altres racons del centre, o combinar totes dues possibilitats.

Què es pretenia amb la Biblio(r)evolució?

La crida oberta proposava repensar el paper de la biblioteca escolar per tal d'imaginar projectes senzills i concrets, capaços d'obrir fórmules innovadores per respondre no només a les funcions intrínseques que se li suposen (la formació literària i la promoció de la lectura, el desenvolupament d'habilitats informacionals i el suport a la recerca), sinó també que impulsessin i visibilitzessin el potencial d'una biblioteca escolar viva i activa que s'orienta a donar suport als processos de transformació educativa dels centres.

La Biblio[r]evolució buscava, per tant, integrar la biblioteca escolar com un agent de revolució individual, col·lectiva i educativa, que impulsés un debat profund, transversal, participatiu i compartit sobre els possibles nous usos i models de la biblioteca escolar. Una crida que partia d'una idea clara: que no volíem posar al centre del debat el futur de les biblioteques escolars, sinó discutir, reflexionar i imaginar quines són les biblioteques escolars que tenen futur, partint de les realitats de cadascun dels centres.

Una biblioteca escolar ...		
És una col·lecció de recursos en moviment	que es configura s'organitza es distribueix es gestiona es dinamitza i s'ofereix	amb l'objectiu de respondre a les necessitats i horitzons del centre i al desenvolupament de la seva comunitat educativa.
I el conjunt d'accions que desenvolupa amb aquestes finalitats és l'essència del seu servei.		

Aquesta idea central de la biblioteca escolar com a aliada del canvi i la innovació educativa podria servir d'excusa per a una reflexió col·lectiva que impliqués el professorat, els infants, les famílies i altres possibles agents al voltant de microprojectes. I, així, consensuar les necessitats a les quals donar resposta i cocrear propostes originals i realistes des de la biblioteca escolar volgudes per tota la comunitat educativa.

En aquest sentit, la crida estava oberta a totes les escoles bressol i a tots els centres educatius d'infantil, primària i/o secundària de Catalunya que volguessin cocrear nous usos per a una biblioteca al servei dels horitzons i les necessitats pròpies de cada centre. Per tal de portar-ho a terme, la crida proposava:

- Acompanyar els centres implicats en un procés creatiu i col·laboratiu per repensar els usos de la seva biblioteca escolar, sobre la base de les necessitats i horitzons del centre.
- Ajudar-los a anar més enllà a partir de dinàmiques que generessin un debat ric sobre el potencial de la biblioteca escolar, no pensant només en les funcions intrínseques que se li suposen, sinó com a agent de transformació.
- Donar-los eines per pensar de manera racional i diferent els usos que podrien assumir les biblioteques dels centres participants, fos quin fos el punt de partida.

Als centres participants se'ls ofería:

- Acompanyament als centres participants per part d'un/a expert/a en biblioteca escolar durant el procés de creació de les propostes.
- Una guia metodològica amb exercicis, pistes i tècniques perquè cada escola dugués a terme el seu propi procés de canvi. Basada en el *design thinking*, el kit donava pautes per orientar la recerca-acció i la co-

creació, els processos de canvi, la presa de decisions i les solucions.⁸

- Inspiració, a través de dues vies principals: un document amb el títol «Us imagineu una biblioteca escolar que...», que donava accés a materials vinculats a pràctiques inspiradores d'arreu,⁹ i dues visites a centres educatius amb biblioteques escolars actives per conèixer directament algunes de les pràctiques.
- Formació pràctica amb tallers, diàlegs amb llibreters/es, especialistes i responsables de biblioteques escolars de referència.
- I, per acabar, una sèrie d'eines per tal de connectar els centres participants i interessats en la crida i a difondre les accions, els processos i les pràctiques portades a terme en cadascun dels centres a partir de la creació. Per això es van dissenyar trobades per compartir coneixements, reflexions i idees amb altres persones i centres educatius i una jornada final de celebració i intercanvi d'experiències en la qual es van presentar els processos de treball de les trenta experiències seleccionades i es van atorgar uns petits premis en metàl·lic com a reconeixement d'algunes de les experiències.

Un gran repte, petites solucions: els cinc camins de la Biblio-(r)evolució

Partint de la definició bàsica de la biblioteca escolar i de la proposta de reflexionar al voltant de les seves potencialitats, el que tenia sentit era centrar-nos en les pràctiques. Estàvem convençudes (i ho seguim estant un cop finalitzada la crida) que crear de manera col·lectiva nous usos, pràctiques i models de biblioteca escolar era la via més directa i profunda

8. Marta Roig; Anna Juan, *Com cocrear nous usos de la Biblioteca Escolar?: guia pràctica per dissenyar projectes senzills i concrets que facin avançar la biblioteca i la millora educativa del vostre centre* [en línia]. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2018. <<https://educaciodemacat/crides/bibliorevolucio/guia-practica>> [Consulta: 19/05/2020].

9. Marta Roig; Anna Juan, *Us imagineu una biblioteca que...* [en línia]. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2018. <<https://educaciodemacat/crides/bibliorevolucio/practiques-inspiradores>> [Consulta: 19/05/2020].

No volíem posar al centre del debat quin és el futur de les biblioteques escolars, sinó discutir, reflexionar i imaginar quines són les biblioteques escolars que tenen futur.

d'arribar a l'alumnat, al personal docent i a les famílies, de transformar la realitat de l'escola, i d'articular i visibilitzar, des de l'aplicació, un model de biblioteca escolar nou al servei de les necessitats i els horitzons de cada centre.

Però, com podíem orientar aquest procés de cocreació perquè realment emergissin projectes que anessin més enllà de les pràctiques habituals i quotidianes? La nostra proposta va ser oferir cinc camins, cinc recorreguts que convidaven a explorar les possibilitats de la biblioteca escolar des d'una perspectiva concreta.

Els 5 camins de la Biblio(r)evolució

La Biblio(r)evolució entén la biblioteca escolar no només com un espai físic amb una col·lecció de documents, sinó com:

1. Un agent de revolució educativa: de quines maneres la biblioteca pot donar suport als processos de transformació educativa dels centres.
2. Un agent d'equitat, participació i cohesió de la comunitat educativa.
3. Un agent dinamitzador cultural del centre.
4. Un laboratori per promoure i liderar un centre lector per naturalitzar la relació dels infants amb la lectura, construir des de la pràctica centres lectors i explorar possibilitats a l'hora de fer de la lectura i la literatura una de les línies medul·lars del centre educatiu.
5. Un agent d'impuls i participació activa per ajudar els joves a viure, aprendre i participar en el si d'una cultura digital.

D'aquests cinc camins van néixer moltes propostes per part dels centres, propostes útils, creatives i suggeridores. Si voleu saber-ne més, a continuació us n'ofereim una selecció.

5 consells a partir dels nostres aprenentatges

1. Creeu un equip impulsor amb membres de tota la comunitat educativa. Us recomanem que sigueu un mínim de tres persones i un màxim de vuit per assegurar l'operativitat dels processos de reflexió. La tipologia de membres ha de garantir una certa representativitat de tota la comunitat educativa i hauria d'integrar com a mínim un representant de l'equip directiu, un del personal docent i un de les famílies.
2. Organitzeu-vos! Marqueu la periodicitat de les vostres trobades de manera que pugueu mantenir un ritme de treball constant. Assigneu-vos i distribuïu rols i responsabilitats en funció de les fortaleses de cadascú, la disponibilitat i els interessos. És important que us dediqueu a allò que us agrada però no deixeu d'atrevir-vos amb reptes nous.
3. Investigueu: passar una petita enquesta per tota la comunitat educativa, fer entrevistes o organitzar una jornada de reflexió i participació són fórmules que us poden ajudar a conèixer els punts forts i punts febles del vostre projecte i les motivacions, necessitats i expectatives de tota la comunitat educativa sobre el centre i la biblioteca. Amb aquesta petita anàlisi tindreu el punt de partida per repensar el projecte de la vostra biblioteca.
4. Col·laboreu amb altres i busqueu inspiració. Busqueu idees inspiradores i bones pràctiques que puguin ajudar-vos a respondre als reptes del centre des de la biblioteca. En el proper apartat d'aquest document us n'ofereim unes quantes! I sumeu veus diverses de fora del centre (CRP, biblioteca pública, entitats socioeducatives, llibreries, responsables municipals d'educació, associacions culturals...). Segur que en la vos-

tra comunitat compteu amb professionals i institucions que podran aportar-vos visions fresques i referències noves per resoldre el vostre repte. Moltes persones pensant alhora en un mateix objectiu és una oportunitat que no es pot deixar passar!

5. Documenteu, compartiu i celebren! Al llarg del camí, mireu de recollir el procés per compartir les idees que vagin sortint amb tota la comunitat educativa i no oblideu celebrar-ho amb tothom quan hàgiu respost al repte marcat!

25 idees concretes que han donat bons resultats

A continuació us oferim 25 idees concretes que esperem que us resultin inspiradores i útils per biblió(r)evolucionar el vostre centre. Assenyalau-vos aquelles que us semblin més suggeridores i, si en coneixeu d'altres, anoteu-ne alguna referència per poder-les compartir amb l'equip impulsor.

5 idees per a una biblioteca escolar pensada com a agent de revolució educativa

1. Convideu experts o especialistes per tal que l'alumnat pugui entrevistar-los, escoltar una conferència seva, participar en un taller que ell proposi des de la seva expertesa, compartir amb un mentor/a...
2. Impulseu un club de lectura pedagògic per tal de crear espais de reflexió a partir de llibres i articles del fons sobre educació de l'escola.
3. Oferiu lots temàtics als estudiants i les seves famílies com a recurs per acompanyar els diversos aprenentatges de l'alumnat a partir de temàtiques concretes (matemàtiques, geografia, història, etc.), de necessitats educatives específiques (el coneixement de l'idioma si acaben d'arribar...) o de processos que s'estan vivint en l'àmbit familiar (l'arribada d'un germà, la separació dels pares, la mort d'un membre de la família...).
4. Creeu videotutorials, materials, tallers o tutories de suport a la recerca.

5. Creeu racons de biblioteca o convertiu la biblioteca en un espai de descoberta interactiva per estimular l'inici de possibles projectes o per enriquir els que teniu en funcionament. Trieu recursos, literatura i llibres de coneixements relacionats amb el tema i busqueu maneres originals de presentar-los que convidin els infants i joves a interactuar amb el contingut, generar preguntes...

5 idees per a una biblioteca escolar pensada com a agent d'equitat, participació i cohesió de la comunitat educativa

1. Poseu en marxa un programa de parelles lectores que es recomanin lectures i es trobin per llegir conjuntament de tant en tant. Les parelles poden ser d'infants de diferents nivells, de famílies, de docents... Us pot ajudar a configurar-vos com una comunitat educativa lectora i a acollir els infants, els docents o les famílies acabades d'arribar.
2. Proposeu tertúlies literàries i clubs de lectura per a famílies i personal del centre.
3. Poseu en marxa un canal d'audiocontes o gravacions de fragments literaris. És tan senzill com convidar les famílies, els mestres i els alumnes a gravar un àudio de la lectura d'un conte, un poema o un fragment del seu llibre preferit. Les famílies i l'alumnat se'ls podran escoltar a casa, amb uns auriculars a la biblioteca o fins i tot podeu fer servir els talls de veu com a timbre per marcar l'inici de la jornada, els canvis de classe...
4. Obriu la biblioteca a les experteses de docents, infants i famílies, tot organitzant petits tallers amb ells o creant un espai al web de petites videoconferències, on tots ells puguin compartir la seva preparació al voltant d'un tema amb la resta de la comunitat.
5. Participeu en seminaris i grups de treball de biblioteques escolars per compartir reptes i accions conjuntes i integreu altres agents del territori i les diverses veus de la comunitat educativa.

5 idees per a una biblioteca escolar pensada com a agent de dinamització cultural del centre

1. Impulseu un programa de sortides culturals i científiques que estimulin i enriqueixin l'alumnat i les seves famílies i connectin el centre amb professionals i institucions del barri, el poble o la ciutat.
2. Acosteu l'obra de creadors presents al fons de la biblioteca a les aules, a través de visites, tallers, projectes i *masterclasses* d'autors.
3. Creeu exposicions interactives, instal·lacions i ambients immersius inspirats en obres del fons de la biblioteca escolar i els projectes de les aules.
4. Penseu projectes que promoguin el vincle entre la literatura i altres llenguatges artístics.
5. Dissenyeu un projecte de treball compartit i personalitzat amb les biblioteques i les llibreries de referència, que vagi més enllà de les sortides o visites escolars puntuals.

5 idees per a una biblioteca escolar pensada com a laboratori per liderar un centre lector

1. Impulseu projectes i tallers literaris a les aules, com a fórmula per al desenvolupament de la competència literària i la millora de la competència lectora.
2. Convideu els infants i joves a seguir de primera mà tot el procés de creació d'un llibre. Entendre com es crea, s'edita i es publica una novel·la, un àlbum il·lustrat o un llibre de coneixements els oferirà claus valuós-simes per a la valoració i comprensió de les obres.
3. Elaboreu seleccions i maletes de lectures de llibres de cara a Sant Jordi, Nadal o l'estiu per facilitar la lectura per plaer en el context familiar.
4. Avalueu de manera constant i col·lectiva l'acompanyament de la lectoescriptura i les accions del PLEC i vetlleu per la diversitat i

la qualitat del fons de les biblioteques d'aula i de la biblioteca escolar.

- Amplieu el concepte de lectura i feu possibles espais i moments per a la lectura visual, la lectura tàctil, la lectura digital, la lectura en veu alta per part del docent, la lectura guiada, la conversa literària...

5 idees per a una biblioteca escolar pensada com a agent d'accés i participació a la cultura digital

- Doteu la biblioteca d'una col·lecció digital interessant. Seleccioneu recursos diversos i de qualitat —llibres electrònics, literatura pròpiament digital, pàgines web, apps, videojocs, documentals, sèries i cinema...—. Plantegeu-vos la possibilitat de subscriure-us a plataformes de continguts digitals. Identifiqueu bones eines d'accés i organització de tots aquests recursos.
- Munteu trobades virtuals amb autors estrangers, amb clubs de lectura d'altres escoles o proposeu l'ús de plataformes digitals (blogs, fòrums, xarxes socials de lectors/es...) que facilitin la socialització de l'experiència lectora.
- Formeu els docents, els estudiants i les famílies en literatura digital infantil i juvenil, en alfabetització digital, en competència ficcional, en criteris d'anàlisi i selecció de continguts digitals per a la biblioteca: apps, videojocs, sèries, pel·lícules, documentals, música, etc.
- Organitzeu una viquimarató, per tal que els joves puguin traduir, ampliar, actualitzar o corregir articles de la viquipèdia i fer una reflexió sobre el seu paper en la construcció de coneixement en l'àmbit digital.
- Incorporeu tecnologies interactives en el propi espai de la biblioteca (espais *maker*, racons de ficció digital, ús dels codis QR per a recomanacions, etc.).

Us sumeu a la Biblio(r)evolució?

Bibliografia

BOHIGAS Maria. «La gran insurrecció dels clàssics demana asil a les biblioteques», *Cartes elèctriques* [en línia]. 12 de gener de 2017. <<http://clubeditor.blogspot.com/2017/01/la-gran-insurreccio-dels-classics.html>> [Consulta: 19/05/2020].

CARBONELL, Jaume. «Les tres primaveres pedagògiques», *El Diari de l'Educació* [en línia]. 2016. <<http://diarieducacio.cat/les-tres-primaveres-pedagogiques/>> [Consulta: 19/05/2020].

COLOMER, Teresa. *Andar entre libros: la lectura literaria en la escuela*. México: FCE, 2005.

«Crides: Educació demà». *educaciodemà.cat* [en línia]. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2020. <<https://www.educaciodemà.cat/crides/hack-school/>> [Consulta: 19/05/2020].

Departament d'Educació. «Biblioteca escolar: nous reptes» A: XTEC: *Formació Interna de Centre (FIC)* [en línia]. Barcelona: Departament d'Educació, 2019. <http://xtec.gencat.cat/ca/formacio/formaciogeneralprofessorat/curriculum-competencies-avaluacio/fic/itineraris/guiats/inf_prim/biblioteca-escolar-nous-reptes/> [Consulta: 19/05/2020].

DURBAN, Glòria. «La biblioteca y el cambio educativo: un binomio irresistible. Actualizando el modelo de implementación de las bibliotecas escolares». A: *Bibliotecaescolar.info* [en línia]. 2017. <<http://bibliotecaescolarinfo.blogspot.com.es/2017/08/la-biblioteca-y-el-cambio-educativo-un.html>> [Consulta: 19/05/2020].

MAS, Mireia; COSIALS, Àlex. «Crida Biblio(r)evolució». A: *Educació demà* [en línia]. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2017. <<https://educaciodemà.cat/crides/bibliorevolucio/bibliorevolucio>> [Consulta: 19/05/2020].

PETIT, Michèle. *Lecturas: del espacio íntimo al espacio público*. México: FCE, 2001.

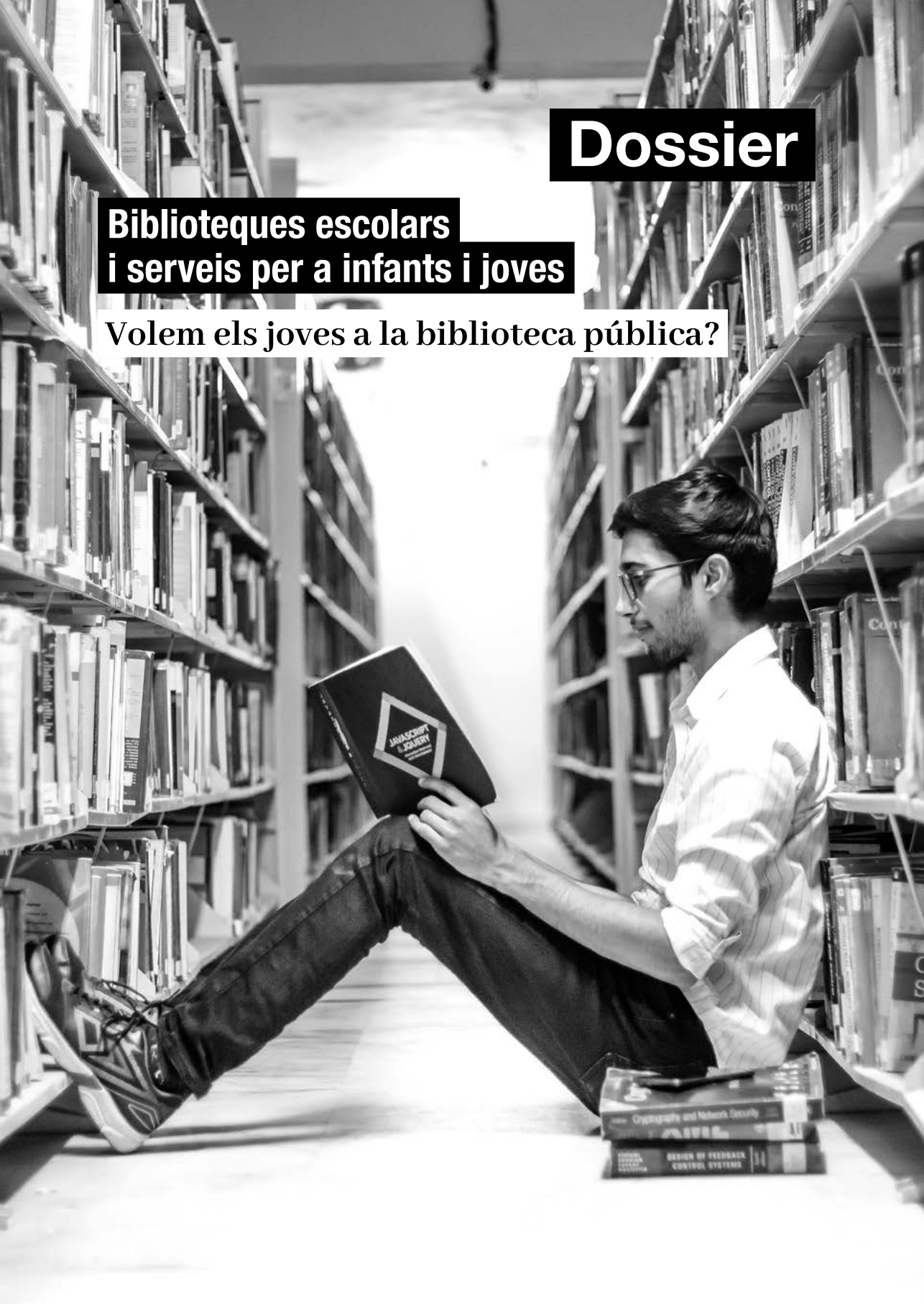
ROIG, Marta; JUAN, Anna. *Com cocrear nous usos de la Biblioteca Escolar?: guia pràctica per dissenyar projectes senzills i concrets que facin avançar la biblioteca i la millora educativa del vostre centre* [en línia]. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2018. <<https://educaciodemà.cat/crides/bibliorevolucio/guia-practica>> [Consulta: 19/05/2020].

ROIG, Marta; JUAN, Anna. *Us imagineu una biblioteca que...* [en línia]. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2018. <<https://educaciodemà.cat/crides/bibliorevolucio/practiques-inspiradores>> [Consulta: 19/05/2020]. ■

Dossier

Biblioteques escolars i serveis per a infants i joves

Volem els joves a la biblioteca pública?

Emma ARMENGOD

Directora de la Biblioteca Trinitat
Vella - J. Barbero (Barcelona)
armengodme@diba.cat

Jordi BOSCH

Director de la Biblioteca del Sud
de Sabadell
boschcjr@diba.cat

© Imatges dels autors

Article rebut al febrer del 2020;

revisat al maig del 2020.

Volem els joves a la biblioteca pública?

Resum: L'article planteja el canvi de model que ha de fer la biblioteca pública si es vol acostar al segment de la població entesa com a jove, començant per la revisió, sobretot, de la normativa. Se centra en la franja d'edat dels tretze als divuit anys i proposa formes d'interacció i aproximació amb els adolescents que afavoreixin el vincle entre ells i la biblioteca pública: formació dels professionals per trencar prejudicis, el treball en xarxa o la interacció imprescindible i necessària amb ells. Crea un diccionari de paraules que fan servir els joves per adaptar-les a unes metodologies clau per a la relació bidireccional. Finalment, es llisten una sèrie d'activitats que poden ser reproduïdes en altres equipaments, algunes d'elles posades en pràctica i altres com a propostes de futur.

Paraules clau: joves, adolescents; comunitat; vincle; bibliotecari juvenil; foment de la cultura; estereotips; activitats per a joves; planificació; biblioteca pública.

¿Queremos a los jóvenes en la biblioteca pública?

Resumen: El artículo plantea el cambio de modelo que tiene que hacer la biblioteca pública si quiere aproximarse al segmento de la población entendida como joven, empezando por la revisión, sobre todo, de la normativa. Se centra en la franja de edad de los trece a los dieciocho años y propone formas de interacción y aproximación a los adolescentes que favorezcan el vínculo entre ellos y la biblioteca pública: formación de los profesionales para romper prejuicios, el trabajo en red o la interacción imprescindible y necesaria con ellos. Crea un diccionario de palabras que utilizan los jóvenes para adaptarlas a unas metodologías clave para la relación bidireccional. Finalmente, se listan una serie de actividades que pueden ser reproducidas en otros equipamientos, algunas de ellas puestas en práctica y otras como propuestas de futuro.

Palabras clave: jóvenes; adolescentes; comunidad; vínculo; bibliotecario juvenil; fomento de la cultura; estereotipos; actividades para jóvenes; planificación; biblioteca pública

Do we want young people in public libraries?

Abstract: The article proposes the change of model that public libraries must implement if they are to get closer to the segment of the population defined as teenagers, particularly beginning with a revision of the rules. It focuses on the age range of 13 to 18 years and proposes ways of interacting with and getting closer to teenagers so as to promote the bond between them and public libraries: training professionals to do away with prejudices, networking or the essential and indispensable interaction with them. It creates a dictionary of the vocabulary used by young people to adapt them to key methodologies for this two-way relationship. Finally, a list of activities that can be reproduced in other facilities is provided, some of which have already been implemented and others as proposals for the future.

Keywords: young people; teenagers; community; bond; teen librarian; cultural promotion; stereotypes; activities for young people; planning; public library.

Introducció

Una tarda qualsevol a la biblioteca. La bibliotecària ha de planificar el curs que s'aproxima i ho ha de fer al taulell on estarà sola perquè aquell dia no hi ha prou personal. Intenta concentrar-se. Hi posa tot l'esforç del món mentre li demanen una novel·la, li pregunten el PIN o com fer un currículum. Al servei de les persones, sempre. De cop i volta, però, la bibliotecària tremola, sent unes veus que l'aterren i observa des del taulell allò que l'exaspera i li fa perdre el control: l'adolescent. Aquella espècie capaç de molestar amb una rialla, amb un gest —mai innocent—, capaç de camuflar-se entre les prestatgeries del 613.8 o de desfer el silenci amb una simple mirada trencant tots els límits imposables. S'empassa la saliva. No pot mostrar cap tipus de debilitat. Però ells ho oloren i somriuen. La miren i la bibliotecària desitjaria tenir una destrat per brandar-la mentre els pregunta: «De què collons, rieu?». O sense preguntar. Perquè s'ho mereixen. Per adolescents.

El reggaeton, aquesta música d'origen llatinoamericà que està ocupant moltes de les cases del nostre país amb frases com «Ella es callaíta' pero pa'l sexo es atrevida», de Bad Bunny o «Usa bikini. Le puse la' piernas como las puertas de un Lamborghini», de Mike Towers ens aterra. Però per què? S'ha parlat molt de les lletres masculistes que contenen aquestes cançons, però és això el que realment ens molesta? De ben segur que sí, però totes les cançons que escoltàvem o escoltem nosaltres no contenen cap referència masculista? O és que potser el que ens molesta —a banda del masculisme— és que aquest tipus de música sigui llatinoamericana? Animem a pensar-hi però nosaltres ens preguntem: amb el jovent no pot passar el mateix? No deu ser que posem l'excusa que l'adolescent és pesat, inconstant, poc seriós i que no fa un bon ús de la biblioteca per amagar que NO ens agraden

els adolescents perquè és un grup d'edat que desestabilitza la nostra idea de biblioteca pública i ens fa sortir, a batzegades, de la nostra zona de confort? I d'aquí la pregunta que dona títol a aquest article, perquè si no volem —des de la biblioteca pública i també des de les administracions— que els adolescents vinguin a la biblioteca només cal que es digui clarament i dedicarem tots els nostres esforços a algun altre objectiu o franja d'edat. Ara bé, si des dels poders fàctics, des de les administracions i des de la biblioteca es vol treballar, gaudir i aconseguir que els nois i noies en facin un ús habitual, creiem que cal començar a parlar i donar la volta a moltes de les concepcions que regeixen no només els estudis sinó la formació que, actualment, s'està donant des de l'administració pública.

Quan parlem de l'adolescent o el jovent, en aquest article, pensem en una franja d'edat molt concreta, dels tretze als divuit anys. Des de la neurologia¹ s'afirma que l'adolescència té tres etapes: la inicial dels dotze als catorze anys, la mitjana entre els quinze i els disset anys i la tardana entre els disset fins als vint-i-cinc anys. Creiem, però, que quan actualment a la biblioteca pública es parla de joves es pensa en aquella edat en què el nen o nena deixa l'àrea infantil i comença a moure's per tota la biblioteca com un adult. Volem deixar constància que s'hauria de revisar la normativa perquè la permanència obligada a la zona infantil en algunes edats és desmoralitzant per a aquests nois i noies, i també per a la gestió de la biblioteca per part de l'equip professional que hi ha al darrere. En un altre article,² del qual compartim les idees que s'hi expressen, es parla de la importància de l'espai i la figura del bibliotecari juvenil. Nosaltres volem parlar d'allò que, tard o d'hora i tenint en compte que la resposta a la pregunta ha estat afirmativa, haurem d'entomar i posar sobre la taula, començant per la concepció de la biblioteca pública.

1. David Bueno, *Neurociència per a educadors*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2017. (Referents; 11).

2. Júlia Baena, Jordi Bosch i Gisela Ruiz, *El bibliotecari juvenil: un imprescindible* [en línia]. 15es Jornades Catalanes d'Informació i Documentació. Barcelona, 2018. <<http://www.cobdc.net/15JCID/wp-content/uploads/2018/06/Exp27.pdf>> [Consulta: 17/02/2020].

1. La biblioteca pública: trencant l'imaginari

Segurament, si feu la prova de parlar amb algun adolescent i li demaneu que us digui tres paraules que els suscita la biblioteca pública us podrà dir: silenci, estudi i llibres. I no ens hauria de semblar malament, però creiem que les tres paraules tenen en l'adolescent connotacions negatives. Podríem parlar a bastament de com s'han anat adquirint aquests significats, però no és l'objectiu d'aquest article. Des de l'experiència s'ha pogut comprovar que a molts dels nois i noies —no a tothom, evidentment— els és complicat mantenir el silenci. I no només a aquesta franja d'edat. Però, en canvi, l'actitud que mostrem amb ells és diferent de la que mostràrem amb un adult. Per què? Perquè en l'adult intuïm —mal fet— que ha après i entès el comportament que, en una biblioteca pública, s'espera d'ell.

En l'actualitat, a Catalunya hi ha 410 biblioteques.³ N'hi ha de més petites i més grans i depenent de l'espai disponible es podrà encarar l'objectiu d'aproximar-se a l'adolescent de diferents maneres. Pensar en el jove és pensar (tal com ho fem amb els infants, adults i gent gran) en unes necessitats concretes. I per tal de donar resposta a aquestes necessitats caldrà revisar la normativa. En cap moment s'està insinuant des d'aquest article que les biblioteques renunciïn a un dels seus valors fonamentals com és el silenci, ja que creiem que en aquesta societat de la immediatesa són necessaris els espais de reflexió interior que costen tant de trobar. Pensem que, dins de la biblioteca, hauríem de ser capaces de crear aquests espais on fos possible la convivència entre tots els usuaris. En biblioteques grans, creant espais físics i, en biblioteques més petites, amb espais modulables per a activitats concretes i moments concrets o fins i tot amb espais virtuals.

Les bibliotecàries podem ser gent d'ordre i, moltes vegades, fem molt bé la nostra feina indicant als usuaris que no poden parlar per telèfon, que han de fer silenci i que no poden menjar ni beure (a excepció d'aigua) a la biblioteca. Veiem, però, en jornades i congressos, com a les biblioteques del nord d'Europa han desconstruït tot això. I ens direu que no podem comparar-nos-hi i hi estarem d'acord però, de veritat creiem que un adolescent, per al qual el mòbil és una extensió del seu propi cos, que sent la necessitat de comunicar-se de manera contínua, que té una altra mecànica d'estudi menys individual i més socialitzada i que té gana a totes hores —per l'edat de creixement—, creiem que ha de deixar tot allò intrínsec a la seva naturalesa per poder venir a la biblioteca?

La biblioteca ha de fer un canvi de concepció i de model. Conceptualment ens haurem de fer preguntes com: és necessari el silenci absolut a tota la biblioteca? Puc tenir espais o moments en els quals el silenci sigui del tot secundari? L'ús del mòbil hauria d'estar permès? Seria viable veure un grup de nois i noies menjant o bevent? Sabem que, davant d'aquestes preguntes alguns es posaran les mans al cap, però creiem que cal tenir confiança en els nostres usuaris i parlar-hi molt. I això de parlar no hauria de ser un tema secundari, ja que cal aproximar-nos i preguntar, explicar i arribar a acords. Moltes vegades creiem saber què és el que volen els joves encara que no estiguem en el mateix moment vital i, per tant, és molt probable que es tracti de conjectures i suposicions irrealistes. Els tenim allà; donem-los el poder, com a mínim, d'opinar.

Per trencar l'imaginari que tenen de la biblioteca pública és necessari, en primera instància, que vinguin a la biblioteca, i el més probable és que hàgim d'anar a buscar-los. I on són? Als instituts, als espais joves, al carrer... La biblioteca no són quatre parets. No és un edifici amb llibres sinó un equipament educatiu, social

3. *Dades al dia* [en línia]. Barcelona: Biblioteques públiques de Catalunya. Gencat, 2020. <<https://biblioteques.gencat.cat/ca/biblioteques/dades-al-dia/>> [Consulta: 17/02/2020].

i cultural arrelat al barri i que ha d'interaccionar amb tots els altres equipaments i persones. I això caldrà batallar-ho. I els haurem de convèncer. Però què els pot oferir la biblioteca pública? Espai(s), col·lecció, activitats i serveis. «Però si ja ho oferim», exclamaran alguns. Sí, però no els hem planificat amb ells. Necessitem, doncs:

Espai(s) adaptats i configurats amb els joves

Sabem que els espais estan sovint massa estructurats, que són poc modulables, que són petits, que no hi ha pressupost... És veritat que acostumem a pensar en espais i canvis molt grans i, de vegades, només canviant una cadira o una taula de lloc podem generar un moviment que no havíem previst. I, evidentment, implicar-hi el jovent. Tenim això: què voleu? Com ho voleu? Ens ajudeu a moure el mobiliari? Així us sembla bé? Aquest *feedback* permetrà que es vinculin amb l'espai, que se'l facin seu i, d'aquesta manera, que hi estiguin molt més a gust.

Espai social i d'acompanyament i, també, un espai de convivència

La biblioteca és social, per tant, l'espai també ha de ser-ho. Ens hem de poder socialitzar de la millor manera possible i fer-ho conjuntament. I per això és necessària la figura del bibliotecari juvenil. Un perfil que generi un vincle i que els pugui acompanyar cap a l'edat adulta.

La biblioteca també ha de ser un espai segur, de convivència, regit per uns valors bàsics democratitzadors que ja exposava el Manifest de la Unesco de la Biblioteca Pública el 1994: «La biblioteca pública [...] proporciona les condicions bàsiques per aprendre al llarg dels anys, per decidir lliurement i per al desenvolupament

cultural de l'individu i dels col·lectius».⁴ Hem de ser Virgili, Aristòtil o Celestina.

Activitats vinculades amb el foment de la cultura en què la seva participació sigui ineludible

Moltes vegades creiem que sabem què vol el jovent. Els agrada el hip-hop, els grafitis, els *youtubers*, els videojocs i el manga. Hem d'entendre que d'adolescents n'hi ha de molts tipus —igual que d'infants i d'adults— i que els interessos poden diferir d'una manera abismal. Com programarem les activitats? Implicant-los, també, en la seva planificació. Podem preguntar-los quines activitats volen que es facin a la biblioteca. Les bibliotecàries pensem que els desitjos del jovent per a la biblioteca no els podrem assumir i preferim anar programant activitats que intuïm que poden agradar abans que tenir una conversa amb ells per esclarir què és el que volen. Si feu l'intent de tenir aquesta aproximació observareu que:

- Es sorprenen que els preguntis. «A mi?», pensen. Potser estan acostumats que es faci cas omís de la seva opinió.
- No saben què dir-te. Davant de la situació es queden en blanc. Per tant, els hem de deixar temps per pensar. «Però... el que vulguem?» Sí, deixeu volar la vostra imaginació.
- Les idees o projectes que sorgeixen, la gran majoria, es poden adaptar a l'espai de la biblioteca pública o poden derivar en projectes amb continuïtat.

Col·lecció amb itineraris de lectura

Amb la col·lecció hauríem de seguir el mateix procediment. Quins interessos tenen en l'àmbit dels llibres, còmics, revistes, música o pel·lícules?

4. IFLA/UNESCO. *Manifest de la IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública* [en línia]. Barcelona: COBDC, 1994. <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html> [Consulta: 17/02/2020].

Figura 1. Taller de rap amb en Pau Llonch (Versebrant) a la Biblioteca del Sud de Sabadell.

les? Les peticions poden anar en relació amb allò que veuen a les xarxes socials —Instagram, sobretot— o a la televisió i Youtube però també ens poden demanar llibres de coneixements o ficció que els hagin pogut recomanar a l'institut o pot ser que vulguin ampliar informació. I nosaltres, com a prescriptors, hem de saber generar un itinerari de lectura que vagi incrementant la dificultat de les obres llegides. I per fer-ho ens caldrà tenir un vincle individual amb cada un d'ells.

2. No us diem que sigui fàcil, us diem que valdrà la pena

Tal com dèiem, l'adolescència és un període de gran eferescència emocional, física i psicològica, per tant, hem d'entendre i comprendre aquest estat per tal d'aproximar-nos-hi. No és una tasca senzilla i requereix grans dosis de paciència i de temps. Si no esteu disposades a invertir aquests dos elements per tal de generar un vincle amb el jovent, no cal que us plantegeu absolutament res —ni a curt, ni a llarg termini. No escrivim això per enganyar-vos. Costa. I moltes vegades voldrem desistir, però només ens cal pensar en tot allò que els podem

(i ens poden) ensenyar. Ens cal aproximar-nos, presentar-nos i començar a tractar-los com a adults (encara que a vegades ens demostrin el contrari). Es relacionen molt a partir dels límits i hem d'aconseguir buscar, de manera conjunta, l'equilibri.

Està estudiat que una emoció negativa queda més en el nostre cervell que una emoció positiva. Per tant, si un adolescent la *l*ia (cada persona sabrà què vol dir això) ens en recordarem més que si un dia el veiem estudiar o llegir tranquil·lament. Però hem de fer l'esforç de consolidar aquests records vinculats a emocions positives que ens fan seguir endavant.

2.1. Com m'hi relaciono?

Creiem que hi ha tres virtuts —entre d'altres, però aquestes creiem que són indispensables— que ha de tenir tota bibliotecària a l'hora d'encarar una relació amb el jovent.

— **Humilitat:** No els podem tractar des de la nostra torre d'ivori sinó que haurèm d'establir un vincle des de la humilitat. Hem de pensar que també són part activa en el desenvolupament de la biblioteca i que podem aprendre un munt de coses d'ells.

Dins de la xarxa de biblioteques del país podem [...] construir una comunitat d'expertesa que posi les bases per encarar l'objectiu de relacionar-nos més i millor amb aquests nois i noies.

- **Humor:** Sense riure no anirem enlloc. És el millor sistema per crear vincles que existeix. Si som capaços de fer-los riure i, a més a més, fer-ho de manera conjunta, ja tenim molt guanyat.
- **Empatia:** Això ho haurem de treballar. Posar-se a la pell de l'adolescent és complicat perquè hem de vèncer molts prejudicis, però hem de concebre que tots podem tenir un mal dia i en aquesta edat les vivències es multipliquen exponencialment i hormonalment; per tant, haurem de cuidar la paciència.

Creiem que també és necessari que la nostra relació amb el jovent sigui en xarxa. Aquesta és l'única manera de generar comunitat i vincle entre el seu univers i el nostre. Hem de crear una xarxa de barri o de ciutat. Per treballar amb joves ens cal tenir més informació sobre ells i això soles no ho podem fer, és així de simple. Hi ha un munt de professionals treballant amb i per a joves que ens poden ajudar, que ens esperen per fer coses plegades, que ens poden aconsellar sobre com relacionar-nos millor, que ens poden aportar els seus punts de vista i que ens poden mantenir actualitzats. Busqueu-los, perquè en tots els territoris hi són. Presenteu-vos. Hem d'aconseguir que la biblioteca esdevingui un equipament educatiu de primera línia i, el més important, ser vistos d'aquesta manera per part dels altres equipaments. Adapteu-la a les seves necessitats, oferiu-la com a espai, feu projectes junts, feu i desfeu, proveu i també falleu. La comunitat entrellaçada és la resposta necessària a l'objectiu educatiu i vital dels nostres nois i noies.

I cal tenir molt en compte el sistema educatiu, pilar de la formació d'aquest jovent, per tant, cal anar als instituts i parlar amb el professorat. Ens orientaran i ens ajudaran a trobar la millor manera d'encarar projectes o de col·laborar amb idees. I per fer això, cal sortir —novament— de la biblioteca. Cal conèixer-los, picar portes i oferir un catàleg d'activitats per fer amb els alumnes de secundària que no només impliqui els estudiants sinó també el professorat. La biblioteca pública no vol treure feina a la biblioteca escolar o d'institut, però hi ha centres que, per desgràcia —i des d'aquí ens posicionem envers la importància que, des de l'administració, es cregui i s'aposti per les biblioteques escolars—, no la tenen o no la tenen tan ben dinamitzada com d'altres. La biblioteca pública hi és per acompanyar, per ajudar, per donar suport, per treballar des de la comunitat, amb la comunitat i per a la comunitat.

I per últim, també creiem que hi ha un munt de professionals —no només de l'àmbit bibliotecari— que estudien, planifiquen, inventen, creen, avaluen i es relacionen amb el jovent. Dins de la xarxa de biblioteques del país podem compartir experiències, consultar dubtes, intercanviar dinàmiques, en definitiva, construir una comunitat d'expertesa que posi les bases per encarar l'objectiu de relacionar-nos més i millor amb aquests nois i noies.

2.2. Aprenentatge mutu i bidireccional

Es pot aprendre molt de la nostra relació amb el jovent. Aquí hem volgut fer un petit diccionari amb algunes de les paraules que utilitzen en l'actualitat per comunicar-se, ara bé, nosaltres les hem reorientat cap al servei bibliotecari:

Stalkejar ('xafardejar'). És a dir, estar atents al món adolescent amb el qual convivim. Seria convenient disposar d'un mòbil de la biblioteca que permetés connectar-se a les xarxes socials on els adolescents passen hores comunicant-se, explicant inquietuds, mostrant una

altra cara que no ofereixen en la seva relació presencial. Cal estar atents als possibles canvis i novetats perquè actualment la més coneguda potser és Instagram però això pot canviar en un moment.

Swag ('tenir estil'). Hem de saber trobar l'equilibri entre ser *enrotllats* i la diferència d'edat que molt sovint tenim amb ells. Hem d'anar amb compte amb l'excés: ni ser massa propers ni massa conservadors o normatius.

TBH ('to be honest'). Significa ser honest. Sobretot, a l'hora de realitzar la prescripció hem de ser curiosos i conèixer molt bé l'adolescent a qui ens dirigim sense perdre l'objectiu que els joves coneguin obres de qualitat ni deixar de banda els seus interessos. Recomanem establir un diàleg entre les seves preferències i les nostres.

Goal ('l'objectiu'). El fi justifica els mitjans? Tot s'hi val a la biblioteca? Tenim clars els objectius? Què volem aconseguir i per què? Ho podem justificar?

Hacer o fer un next ('passar olímpicament d'algú'). No cal dramatitzar. Si una activitat o un objectiu no s'acompleix, no és la fi del món. Hem d'avaluar per què no ha funcionat —tot i que a vegades és complicat saber-ho— i provar-ho d'una altra manera. No hem de desistir, ja que hi ha molts camins per arribar al mateix objectiu i potser la següent activitat sigui un èxit.

Bro ('amic, col·lega, germà'). Hem de ser facilitadors, mediadors, activistes amb un fort vincle amb els joves. Tenim la sort que estem en un punt mitjà entre el professorat i la família, per tant, ens podem moure en una línia de vincle o confiança, en principi, més estreta. I també cal recordar, i no oblidar, que la biblioteca és de lliure accés, per tant, el jovent hi accedeix perquè vol.

Crush ('amor platònic'). Aquesta paraula ens la dediquem a nosaltres. Creiem que, moltes

No és una tasca senzilla i requereix grans dosis de paciència i de temps.

vegades, ens cal revisar l'ideal que tenim envers el jovent i deixar pas a la realitat que no s'adequa amb allò imaginat. Esperem que siguin bons lectors, estudiosos, silenciosos, que quan creixin recordin la biblioteca com el lloc que els va canviar la vida. Idealitzem allò que ens agradaria i somiem amb un amor correspost al 100 %. I, evidentment, sabem que no és així.

Meja ('millor amiga'). La biblioteca ha d'esdevenir un espai de convivència segur. En alguns territoris gairebé és l'únic equipament de la zona, per tant, d'una vital importància per al desenvolupament de la comunitat jove. També hem de saber que la relació amb els adolescents en grup és molt diferent que si els tractem de manera individual. Hem de saber quin és el millor moment per aproximar-nos-hi.

2.3. Des de l'experiència

Aquest article l'escrivim des de dues direccions de la biblioteca pública amb una experiència prou llarga en la relació amb el jovent per poder parlar-ne. Per tant, volem recollir algunes de les activitats que hem realitzat, que sabem que es realitzen o que creiem que es poden reproduir a les altres biblioteques públiques del país, ja sigui en l'actualitat o en un futur proper:

Clubs de lectura i tastets de lectura. La presentació de llibres, còmics i tot el material de la biblioteca és una eina indispensable per donar a conèixer tot allò que poden trobar-hi i és una molt bona activitat per començar a trencar els estereotips que tenen envers la biblioteca pública. Compartir lectures mitjançant el club de lectura és molt positiu amb el jovent perquè afavoreix la seva continuïtat lectora i el seu creixement personal.

Lectura en veu alta. Aquest tipus de lectura és especialment indicat per a aquesta franja d'edat. Millora la dicció, l'escolta activa, la comprensió lectora, la companyonia, la paciència, etc.

Tupperbook o presentació de novetats.

Les últimes novetats cridaneres són l'ham per atraure molts dels nostres nois i noies a la lectura. Cada cop les edicions són més interessants. Actualment hi ha llibres de coneixements que són una autèntica meravella o àlbums que donen molt de joc amb els adolescents que, malauradament, no estan acostumats a aquest tipus de lectura —de la mateixa manera que els adults.

Espai d'escolta activa. De quins temes els interessa parlar? Crear un grup de conversa sobre temàtiques que hagin escollit és important per definir la biblioteca com un espai segur i de coneixement compartit. Amb aquesta activitat caldrà vehicular-se, depenent del tema, amb altres serveis de la comunitat. Podem parlar del món laboral, de la sexualitat, de les relacions afectives, del món formatiu, de les drogues, etc.

Dinàmiques lectores. Apropar el jovent al món del llibre amb dinàmiques vivencials tot vehiculant-nos amb una experiència lectora positiva. Parlem d'activitat amb les lectures obligatòries, amb àlbums il·lustrats, amb novel·les juvenils, amb còmics, etc.

Tallers escollits. En algunes biblioteques s'han creat centres d'interès per a joves en què les professionals —depenent de l'actualitat— van modificant els continguts. Per fer-ho cal estar al dia sobre el món adolescent i anar dialogant amb ells per establir què és el que els interessa en cada moment de la nostra biblioteca. D'aquesta manera podrem generar activitats relacionades amb els seus interessos i amb la nostra col·lecció.

Gimcanes de barri. Incloure la comunitat en el dia a dia de la biblioteca hauria de ser una tasca obligada. Generar una gimcana dins de

la biblioteca en la qual sigui necessària la participació dels altres agents educatius és molt interessant per vincular-los i fer-los participants del seu entorn.

Bookface. Fer-se una foto combinant la coberta d'un llibre i la cara de l'adolescent és una activitat divertida i permet generar vincle entre la biblioteca i el públic jove.

Figura 2. *Bookface* amb els joves en col·laboració amb la Ludoteca Margarida Bedòs de Sabadell.

Bookscape. Es tracta d'adaptar els ja famosos «Scape Rooms», on a partir de diferents pistes deixades en una habitació has d'aconseguir sortir-ne, a l'àmbit de la biblioteca. Una història ambientada en el món bibliotecari amb jocs, pistes, escenaris i altres elements que vinculen l'espai més formal a un altre de més divertit. I tot lligat a l'aprenentatge a partir de la resolució d'enigmes: relació d'escriptors i escriptores amb els seus llibres, col·locació d'exemplars en una llibreria seguint uns codis determinats per aconseguir una clau, etc.

Sessions de Treball de Recerca. El Treball de Recerca a batxillerat és un punt àlgid en la

vida de l'estudiant. El sistema educatiu, moltes vegades, no és capaç de proporcionar tots els coneixements necessaris per fer un bon treball d'investigació. La biblioteca pot fer-ho, i aquí trobem una altra manera d'ajudar l'adolescent en la seva formació i creixement intel·lectual.

Figura 3. Sessió de Treball de Recerca a l'auditori de la Biblioteca del Sud de Sabadell.

Compra col·lectiva. Anar a comprar llibres amb ells. Una experiència molt positiva i que genera un *feedback* important i trenca molts estereotips relacionats amb la col·lecció de la biblioteca pública.

Bibliolabs. Activitats en les quals, a través de l'experimentació i de metodologies més

creatives, s'accedeix al coneixement. Des de projectes purament tecnològics a d'altres més artístics o literaris.

Tallers d'innovació digital. El món de les noves tecnologies obre un ventall de possibilitats amb els adolescents. El món de Youtube, de la robòtica, dels videojocs, etc. és un espai d'experimentació i creació molt important.

Batalles de galls. Les batalles de rap són una experiència amb el llenguatge molt interessant que la biblioteca pot relacionar amb la poesia: el ritme, les rimes, les síl·labes, la improvisació, l'agilitat mental, el grup...

Ficció digital. Els videojocs són una font d'oci molt comuna entre el jovent. De la mateixa manera que compartim llibres, còmics, pel·lícules, etc. també hauríem de ser capaces d'acompanyar els nostres nois i noies cap a una ficció digital de qualitat i obrir un ventall molt més ampli que el que s'ofereix actualment. També seria interessant organitzar clubs de lectura al voltant d'obres de ficció digital.

Nit a la biblioteca. La possibilitat d'allargar l'estada a la biblioteca fins a altes hores de la matinada. Sopar, xerrar, dinàmiques de joc, contes de por i una petita festa amb la biblio-

Figura 4. Logotip del grup de noies "Indomables" de la Biblioteca Trinitat Vella J. Barbero.

Figura 5. Trobada amb el grup de noies "Indomables" a la Biblioteca Trinitat Vella J. Barbero.

Apostem per la figura del bibliotecari juvenil.

teca tancada pot ser una activitat increïble per generar vincle amb els nois i noies.

Aquestes són algunes de les activitats que es poden desenvolupar a la biblioteca pública. La majoria no requereixen una gran inversió econòmica sinó temps per dedicar-hi. D'aquesta manera tornem a posar sobre la taula la figura del bibliotecari o bibliotecària juvenil, que ha de crear el vincle i dinamitzar, facilitar, mitjançar amb els nois i noies perquè això tingui èxit. Provar-ho, equivocar-nos, tornar-ho a intentar, equivocar-nos novament forma part de l'experiència bibliotecària amb totes les franges d'edat però sembla que amb el jovent no estigui permès. Nosaltres us diem que si sou perseverants, teniu clars els vostres objectius, treballeu en xarxa, els feu partícips de la biblioteca i aconseguir crear el vincle serà molt més fàcil que allò que feu us satisfaci.

Conclusions

Nosaltres Sí que volem que el jovent vingui a la biblioteca, però hem entès que aquesta ha de fer un canvi de model i els professionals que hi treballeu hem de començar a trencar molts dels prejudicis que vinculem a aquesta franja d'edat. Treballar i gaudir amb adolescents a la biblioteca no és una tasca senzilla. Ens caldrà sortir, conèixer el territori i donar-nos a conèixer com a equipament educatiu de primer nivell a la nostra comunitat. Només d'aquesta manera ens inclouran en tots els projectes vinculats a la formació, al coneixement, i no tan sols als del foment de la lectura.

Apostem per la figura del bibliotecari juvenil, però mentre no arriba cal tenir clar que la relació amb els nois i noies té unes premisses i unes característiques que convé treballar: la humilitat, l'humor, l'empatia i la paciència —entre moltes altres. D'aquesta manera ens serà més fàcil arribar a crear aquest vincle valuós entre el o la jove i la biblioteca pública. Hem de trencar ideals, prejudicis i estereotips sabent que els adolescents són éssers socials i que no són els mateixos quan estan en grup.

Des d'aquest article també volem deixar constància que, la majoria de vegades, treballem amb projectes que demanen resultats immediats i això, cada cop més, és inviable. Reivindicuem, doncs, els projectes amb una vinculació amb tota la comunitat, a llarg termini i amb objectius concrets. Només d'aquesta manera podrem desenvolupar una oferta d'activitats i una relació amb els i les adolescents estable que ha de permetre que la biblioteca pública sigui un company de viatge de referència per aconseguir «una exitosa transició de la infància a l'edat adulta oferint-los l'accés als recursos i un ambient que es correspongui a les seves necessitats específiques de desenvolupament intel·lectual, emocional i social».⁵

Hi ha moltes activitats que es poden fer a la biblioteca pública i que no requereixen grans inversions. Hem d'obrir la nostra ment i fer-nos aquesta pregunta: «I per què no?». A vegades és la pròpia por de sortir de la nostra zona de confort allò que ens fa perdre oportunitats perquè el nostre equipament sigui un referent útil en el si de la comunitat. I ens haurem de preguntar: s'hi val tot a la biblioteca? I haureu de respondre vosaltres. I marcar-vos els límits vosaltres mateixos. I fer una mica de memòria. Recordeu quan éreu joves? Éreu perfectes? Educats? Actius? Comunicadors? Empàtics? Silenciosos? Teníeu una vida meravellosa? Les hormones us deixaven viure en pau? Us sentíeu incompresos? Us havien fet mai fora d'una biblioteca? Agafem perspectiva.

5. IFLA. Section of Library for Children and Young Adults, «Directrius de serveis bibliotecaris per a adolescents». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació* [en línia], núm. 9 (juliol 2020). <<http://bid.ub.edu/09ifla.htm>>. [Consulta: 17/02/2020].

La bibliotecària deixa la dextral recolzada a la paret del mostrador i s'aixeca per saludar l'Arnau, la Doha, el Miguel i la Fàtima. Han vingut a explicar-li com van els estudis, com van gaudir del cap de setmana i que s'estan traient el carnet de conduir. Algun d'ells ja treballa. «La vida adulta és molt dura», li comenten. I ella els fa un mig somriure mentre pensa: «No ho sabeu prou». S'acomiaden després d'endur-se algun llibre. Ella els veu marxar i puja les escales, s'acosta al taulell i hi veu aquella dextral recolzada i pensa que, de moment, provarà a guardar-la al magatzem. Només ella en tindrà la clau. Però, de sobte, veu un usuari de mitjana edat parlant per telèfon, una dona cridant —sense contemplacions— a una altra usuària i un senyor d'edat avançada cantant Camarón amb el volum dels auriculars a tot drap. Torna a mirar la dextral i respira. Potser no està preparada per deixar-la.

Bibliografia

BAENA, Júlia; BOSCH, Jordi; RUIZ, Gisela. *El bibliotecari juvenil: un imprescindible*. [en línia] 15es Jornades Catalanes d'Informació i Documentació. Barcelona, 2018. <<http://www.cobdc.net/15JCID/wp-content/uploads/2018/06/Exp27.pdf>> [Consulta: 17/02/2020].

BUENO, David. *Neurociència per a educadors*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2017. (Referents; 11).

Dades al dia [en línia]. Barcelona: Biblioteques públiques de Catalunya. Gencat, 2020. <<https://biblioteques.gencat.cat/ca/biblioteques/dades-al-dia/>> [Consulta: 17/02/2020].

IFLA/UNESCO. *Manifest de l'IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública*. [en línia]. Barcelona: COBDC, 1994. <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html> [Consulta: 17/02/2020].

IFLA. Section of Library for Children and Young Adults. «Directorius de serveis bibliotecaris per a adolescents». *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació* [en línia], núm. 9 (desembre 2020). <<http://bid.ub.edu/09ifla.htm>>. [Consulta: 17/02/2020]. ■

LA
TRANQUIL·LITAT
QUE DONA
ESTAR EN
BONES
MANS

IMPRESSIÓ OFFSET & DIGITAL
Informa-te'n a: www.sprintcopy.com

Sprint Copy
934 463 900

WE PRINT THE DIFFERENCE
Còrsega 546 - Tel. 934 463 900
sp@sprintcopy.com
www.sprintcopy.com

Telescopi

Biblioteques escolars:
dues experiències internacionals

Biblioteques escolars: dues experiències internacionals

Daniel Becerra i Marta Monforte, dos bibliotecaris amb llarga trajectòria professional com a responsables de biblioteca en escoles internacionals, ens parlen de la seva experiència. En el primer cas, es tracta d'una entrevista que permet caracteritzar aquests centres; en el segon, l'article destaca la importància que les biblioteques tenen en l'alfabetització informacional dels estudiants.

Daniel Becerra

La primera carrera que vaig estudiar va ser Magisteri: Mestre de Primària, especialitat en Llengües estrangeres. Quan vaig acabar-la, vaig començar Biblioteconomia i Documentació, ja que em volia especialitzar en biblioteques escolars, pel meu perfil d'educador. Vaig acabar els estudis el 1998, i vaig treballar, primer, en el Comissionat per a la Societat de la Informació, tot just creat, i després d'aquesta etapa, vaig treballar sis anys en una ONG que desenvolupava projectes d'educació i cultura en comunitats locals d'arreu del món. També vaig treballar en biblioteques públiques. L'any 2013, un professor de la Facultat de Biblioteconomia em va passar un anunci d'una escola internacional de la Xina on demanaven un bibliotecari escolar. Des d'aleshores ja fa set anys que treballa en escoles internacionals entre la Xina (Changchun i Xangai), el Japó (Tòquio) i, actualment, estic a Tailàndia (Bangkok).

Daniel BECERRA

Cap de biblioteques. Denla Primary School. Bangkok, Tailàndia

serviciosdocumentacion.daniel@gmail.com

© Imatges de l'autor

Marta MONFORTE

Bibliotecària de secundària. Dalian American International School. La Xina
martamonforte@gmail.com

En què consisteix una International School (IS)? Són centres amb unes característiques gaire específiques? Quins nivells d'estudis imparteixen? Formen part d'una xarxa? Són iguals arreu del món?

Una IS és un centre educatiu que promou l'educació basada en un currículum diferent de l'itinerari acadèmic del país on està ubicat. Els alumnes d'aquestes escoles són o bé fills d'expatriats, o bé fills de pares que volen que estudiïn, en un futur, en una universitat estrangera. Cada cop hi ha més escoles que ofereixen un currículum «internacional» amb un sòlid ensenyament de la llengua anglesa. Tot i que

Figura 1. Daniel Becerra explicant un conte.

aquestes escoles acullen principalment nens del país on estan ubicades, en molts llocs hi ha l'obligatorietat de tenir un mínim percentatge d'alumnes estrangers per ser considerades internacionals. L'equip docent d'aquests centres —i aquí s'inclou el bibliotecari— també és internacional.

Les IS són centres privats, un negoci creat per empresaris. Hi ha algunes xarxes d'escoles internacionals, com Cognita (<https://www.cognita.com/>) i també altres escoles d'elit que han creat «sucursals» en altres països, encara que la gestió pot canviar, i molt, des de la central a la «sucursal».

Per aquest motiu, la gestió varia moltíssim d'una escola a una altra. Hi ha centres que tenen un currículum experimental dissenyat per la seva direcció; d'altres que escullen un currículum que consideren apropiat (britànic, americà...); i finalment existeix una organització (Batxillerat Internacional) que està intentant crear un currículum estàndard a tot el món que, a més, estigui validat per les principals universitats d'arreu.

També existeixen escoles internacionals gestionades per una comunitat estrangera que les ha creat per donar servei als seus fills mentre estaven expatriats, però no són habituals (per

exemple, els alemanys que viuen a Corea del Sud i que volen tornar al seu país en un futur).

Els nivells que s'imparteixen en aquests centres poden anar des de l'escolarització de primeres edats (dos anys) fins al grau d'accés a la universitat. Depèn de l'escola.

Pots explicar una mica com eren les escoles on has treballat?

La primera escola internacional on vaig treballar va ser a Changchun, al nord de la Xina. És una ciutat petita segons els seus barems, però gegant per a nosaltres (vuit milions de persones). És una societat molt tradicional, quasi ningú sap anglès, i no hi ha possibilitats de cultura o de lleure. És més aviat una ciutat industrial. El nombre d'alumnes era de 500, des de tres anys fins a divuit. Era probablement l'única escola «internacional» de la ciutat, en el sentit que era oberta a qualsevol estudiant. Hi havia també una escola alemanya i una coreana, però només dedicades als alumnes d'aquestes nacionalitats. La biblioteca estava oberta durant tot l'horari lectiu; volíem unes hores a la setmana a porta tancada per dedicar-les a treball intern i reunions, però mai no ho vam aconseguir. Jo tenia dues assistents, ja que la meva tasca principal era planificar i realitzar les activitats.

La segona escola era a Tòquio, al Japó. Les condicions eren molt pitjors que a la Xina, a causa, principalment, del cost de la mà d'obra: no hi havia assistents i, per tant, jo portava la gestió de tres biblioteques (infantil, primària i secundària) i feia les activitats relacionades amb cada unitat didàctica per a nens de tres fins a divuit anys. La biblioteca estava oberta 24/7. L'escola va insistir que es deixés sempre oberta i accessible, encara que això no sempre fos positiu.

La Honq Qiao International School, a Xangai, era també una escola mitjana, d'uns 500 alumnes, de dos a setze anys. Aquí tenia dos

assistents i la meua feina principal era fer les activitats per a tots els grups d'alumnes (34!). En aquesta escola, vaig aconseguir tenir dues hores a la setmana per fer feina a porta tancada, però va haver de ser oberta de nou per les queixes d'algun mestre. Aquí, malgrat els típics problemes de coordinació i d'entesa entre la gestió econòmica i la gestió acadèmica i la manca de pressupost per comprar llibres, vaig poder desenvolupar moltes accions amb pares, mestres i alumnes. A Xangai hi ha desenes d'escoles internacionals i, per tant, també hi havia un bon grup de bibliotecaris d'aquests centres que ens reuníem i compartíem experiències. Hi ha vint-i-vuit milions de persones vivint allà, així que les ofertes/demandes tant dels seus habitants com dels expatriats són immenses.

És obligatori que les IS tinguin una biblioteca? Les anomenen així o usen altres termes com «centre de recursos», «media-teca»...?

Les biblioteques de les IS depenen dels propis centres; per tant, són independents entre elles i cadascuna decideix com funciona i quins serveis ofereix. Durant algun temps, les biblioteques d'aquestes escoles es van anomenar *media centers* i eren una mescla entre biblioteca i laboratori d'informàtica. Aleshores es demanava al bibliotecari que fes classes de tecnologies (informàtica, desenvolupament web, intel·ligència artificial, robòtica...) En l'actualitat, aquesta idea està en retrocés.

Molts centres disposen d'una biblioteca per cycle (primària, secundària...) però no és obligatori. Només és obligatòria l'existència de biblioteca en els centres que decideixen seguir el sistema pedagògic de l'Organització de Batxillerat Internacional (OBI). Aquesta organització sí que potencia les biblioteques a totes les seves escoles, i a més, és un requeriment essencial per aconseguir l'acreditació. L'OBI ha establert que la biblioteca és el centre de l'escola, però, malauradament, sense oferir cap

estàndard. Per tant, hi ha sempre una tensió entre el requeriment de disposar d'una biblioteca per obtenir l'acreditació, les prioritats de la direcció, la manca d'estàndards i les propostes del professional bibliotecari.

Quin valor donen les IS a la biblioteca i al bibliotecari?

Sobre el paper, les biblioteques de les IS són molt importants perquè els bibliotecaris tenen com a funció formar tots els alumnes de tots els nivells –de tres fins a divuit anys– en alfabetització informacional, a banda de gestionar les biblioteques dels diferents nivells que tingui el centre. És a dir, el bibliotecari té la doble funció de tècnic i de docent. En alguns centres, el bibliotecari té l'ajuda d'un assistent, personal auxiliar que pot fer-se càrrec de la gestió tècnica.

L'estatus del bibliotecari, però, és complicat perquè, tot i fer la tasca de docent, té una categoria inferior que la resta de professors; per tant qualsevol mestre o membre de l'escola pot demanar al bibliotecari que li presti servei. Malgrat la pressió de gestió/formació, el bibliotecari habitualment intenta col·laborar amb les peticions del professorat, impartir classes de recerca i muntar activitats de dinamització (en el meu cas, utilitzo tècniques de pallasso professional, ja que també tinc formació en aquest camp).

D'altra banda, en general, la biblioteca no sol tenir «autonomia» real per gestionar. A les escoles on he treballat (i les que conec per altres col·legues), no hi ha participació del bibliotecari en la planificació del calendari ni en la gestió del pressupost... Hi ha centres que assignen un pressupost fix per a la biblioteca (però sense tenir en compte el criteri del bibliotecari) i altres que no tenen cap pressupost i aquest va «sota comanda». Aquesta darrera opció té el perill que es faci una proposta de compra de llibres i sigui refusada parcialment o total.

Quines són les principals dificultats/manances que et trobes per desenvolupar la teva feina?

La principal dificultat és la manca de valoració... El bibliotecari és sempre un servidor del professor, no està integrat a l'equip docent. I encara persisteix la imatge que la biblioteca la pot portar qualsevol i el bibliotecari és una persona amb una feina fàcil que només presta servei.

No obstant això, l'escola demana al bibliotecari que imparteixi classes a tots els grups, que col·labori amb tots els mestres... i si no hi ha assistent, que també posi els llibres als prestatges i faci tota la gestió tècnica de la biblioteca (que en definitiva, no és res, segons la idea que en tenen). Per posar un exemple: una de les coses que demano des de fa temps a les escoles són algunes hores a la setmana a porta tancada per realitzar feina interna o fer reunions amb el personal. Mai no me les han donat. I no conec cap biblioteca d'escola que tingui aquest temps de treball intern. L'escola no entén per què s'ha de reunir el personal de la biblioteca, i quina és aquesta feina «tan important» que s'ha de fer a porta tancada.

El problema que la biblioteca estigui tan infravalorada potser també és dels professionals bibliotecaris: a totes les reunions de bibliotecaris a les quals assisteixo només hi ha queixes: «No tenim temps de res», «No ens valoren»... però ningú reclama res, i després s'accepten feines per fer de Mestre Bibliotecari i Especialista en Mitjans Digitals des de Kindergarten – Grau 12 (de tres a divuit anys), és a dir, per portar dues o tres biblioteques i fer classes a estudiants de més de deu nivells diferents! Calen uns estàndards i que els professionals els defensem: el valor de la biblioteca l'hem de crear i defensar nosaltres.

Quines serien les diferències entre els centres on has estat? Què creus que tenen de positiu i què cal millorar?

Segons la meua experiència, primer a la Xina i ara a Bangkok, hi ha molta exigència per part

Figura 2. Daniel Becerra en una activitat a la biblioteca.

dels serveis de la biblioteca, però al mateix temps s'aporten recursos. Tant al Japó com a Europa, el pressupost per contractar un assistent, o fins i tot per a l'adquisició de llibres, és molt més limitat. És a dir, als països menys desenvolupats es pot contractar el personal necessari, ja que la mà d'obra és més barata.

Un altre aspecte important, que implica una gran diferència, és l'accés a xarxes de bibliotecaris d'escoles internacionals. A Changchun no n'hi havia, i encara que jo estava connectat amb les xarxes de Pequín i de Xangai, no podia assistir a les reunions. Quan estava a Xangai i a Tòquio, era una sort poder quedar amb els col·legues bibliotecaris com a mínim un cop al mes.

El que considero més positiu d'aquests centres és el valor que donen a la biblioteca però, paradoxalment, caldria millorar la valoració del professional bibliotecari. Se li demana massa.

Amb tots aquests anys de feina, de què estàs més satisfet?

Penso que he creat bons equips d'assistents. Vull donar molta importància a aquest fet. Jo

he dissenyat moltes activitats que han agradat als nens i que segurament recordaran. Però per a mi és molt important haver format persones que han passat a ser bons professionals de les biblioteques, i que podran aplicar aquest aprenentatge a noves biblioteques i altres professionals.

També estic satisfet de l'oportunitat que he tingut per desenvolupar tota mena d'activitats de promoció de lectura gràcies a les meves diverses formacions: la formació escènica (pallasso, titellaire i contacontes), la formació de mestre i la de bibliotecari.

I una última pregunta: seria interessant i motivador per als lectors saber què pot aportar professionalment —al marge de conèixer món— treballar en aquestes biblioteques?

Aquesta és una bona pregunta. Vist com estan les biblioteques escolars al nostre país, si realment una persona es vol dedicar a aquest àmbit, les seves possibilitats passen per fer-ho fora, en escoles internacionals. Aquestes escoles sí que poden dedicar recursos a les seves biblioteques. En general, les biblioteques

públiques de la majoria dels països (hi incloïen les escolars) no poden dedicar recursos a tots els centres. Les internacionals, sí.

Marta Monforte

Va ser per casualitat que vaig entrar a treballar en el món de les biblioteques d'escoles internacionals. Durant el transcurs de la diplomatura i llicenciatura, havia treballat i fet pràctiques en biblioteca pública, arxius i biblioteca universitària, però mai m'havia plantejat enfocar la meua carrera professional en el món de l'educació. Durant els primers dies treballant a l'escola ja vaig saber que havia trobat el camí que sempre havia estat buscant.

Soc conscient que l'escenari que plantejo és una realitat diferent a la que hi ha a casa nostra. Malgrat els esforços de grans professionals, les biblioteques escolars a Catalunya encara han de recórrer un llarg camí per arribar a la situació de les biblioteques escolars americanes i a la concepció que se'n té.

Introducció

No és cap novetat quan afirmem que el volum d'informació que tenim al nostre abast ha crescut exponencialment en les darreres dècades. La dificultat i el desafiament rau en discernir la informació verídica, confiable i sobretot, acadèmica. Les escoles i, particularment, els estudiants no són cap excepció i, de fet, són dels consumidors d'informació més afectats per aquesta realitat. L'explosió de les tecnologies de la informació a l'aula i en el món de l'educació fa que sigui de vital importància disposar d'una biblioteca escolar que lideri i promogui l'ensenyament d'aquests tipus d'habilitats i coneixements. En aquest sentit, les biblioteques a les escoles i instituts han de ser una part integral del procés educatiu en totes les etapes de l'alumne per tal que aquest esdevingui un usuari competent

en l'ús d'informació i preparat per als requeriments d'una educació terciària.

En el marc d'aquesta realitat i com a resposta a les noves necessitats a les quals ha de fer front la biblioteca, la seva missió i visió han canviat. Davant d'aquesta situació, la nova generació de biblioteques escolars es troba explorant altres formes, invertint en espais d'informació i col·laboració flexibles, i bàsicament, sent el nucli o *hub* del centre educatiu. Un espai on es creen idees, es transfereix coneixement i aquest és utilitzat en múltiples formats i presentat en forma de productes d'informació.

Hi ha dos punts vitals en el procés de creixement acadèmic dels estudiants en els quals la biblioteca té un pes molt rellevant: donar suport a l'aprenentatge per a tota la vida i crear lectors per a tota la vida. El rol del bibliotecari és vital per fer possible aquesta realitat. És el deure del bibliotecari estar constantment anticipant-se a les necessitats dels usuaris per tal d'esdevenir una peça clau en el conjunt de l'escola i proporcionar un aprenentatge que doni resposta a les noves necessitats que l'alumne i el professor han d'afrontar.

Aquest model de biblioteca escolar no està prou estès, ni tan sols en escoles internacionals. En primer lloc, hi ha d'haver la voluntat d'implementar-lo per part del centre educatiu i, per altra banda, una voluntat política d'impulsar una biblioteca escolar de qualitat i de servei als estudiants i a la comunitat escolar.

Espai físic i col·lecció

L'espai físic és un dels elements que tindran una incidència vital a l'hora d'aconseguir el desitjat espai acollidor, de refugi i de creixement personal. Cada biblioteca presenta una realitat diferent pel que fa a l'espai físic però crec que tota biblioteca té l'oportunitat d'atraure l'estudiant i d'oferir serveis i materials de qualitat. És important col·laborar amb la comunitat escolar i escoltar els usuaris per satisfer les seves

necessitats. D'aquesta manera, estarem construint un sentiment de pertinença a la biblioteca, però també, per extensió, a l'escola.

En les dues biblioteques escolars on he treballat, una de les meves primeres tasques va ser adaptar l'espai físic als meus objectius com a bibliotecària i a les necessitats de la comunitat. A la primera escola la biblioteca ocupava un espai únic, amb dos àmbits ben diferenciats: la biblioteca de primària i la de secundària. Vaig dur a terme una esporgada important de la col·lecció per crear dues àrees a la biblioteca de primària i infantil. La primera, un espai obert que pogués allotjar hores de lectura de contes i l'altra, una sala on realitzar activitats complementàries relacionades amb els continguts apresos a classe o fer seguiment del llibre o la història que havíem llegit.

Pel que fa a la segona escola, just en el meu primer any, el centre es va traslladar a un nou campus. La biblioteca inicialment servia a estudiants des de 6è a 2n de batxillerat i l'espai era reduït. En aquell moment vam activar un projecte de disseny d'una nova biblioteca que servís els estudiants des de 3r d'ESO fins a 2n de batxillerat per poder orientar adequadament els serveis d'ambdues biblioteques als programes de Middle i High School (ESO i batxillerat). L'equip de la biblioteca va convocar un concurs per seleccionar estudiants interessats a repensar l'espai de la biblioteca. Quatre estudiants (tres de 1r de batxillerat i un de 6è) van ser escollits. Durant un semestre de l'any acadèmic, van treballar en el projecte que finalment va resultar en la creació d'un nou espai per a ús exclusiu dels estudiants de «High School».

Avui en dia, aquest espai és tota una realitat i es tracta d'un dels recursos més utilitzats de l'escola. En aquest sentit, vull destacar el fet que la biblioteca va ser dissenyada i planificada pels mateixos alumnes. Els estudiants van fer-se seu el projecte: volien reformar un espai que, tal com estava, no responia a les seves necessitats. Addicionalment, els estudiants

van poder posar en pràctica les habilitats que actualment s'estan potenciant en l'ensenyament: habilitats de resolució de problemes, investigació, innovació, col·laboració i oratòria.

En referència a la col·lecció, un dels principals canvis que han tingut lloc en totes dues biblioteques ha estat organitzar els llibres de ficció per gèneres, cosa que, adoptant el terme anglosaxó, es coneix com «generificació». Els llibres, en comptes d'estar ordenats alfabèticament a partir del nom de l'autor, es classifiquen per gènere. Diversos estudis d'investigació han trobat molts beneficis a l'hora de classificar els llibres seguint aquest model:

- Augment de l'entusiasme i la implicació dels estudiants. Per als estudiants és més fàcil trobar els llibres organitzats per gèneres, segons els seus interessos.
- Augment de la circulació. Hi ha un increment dels préstecs pel fet que els estudiants poc motivats per la lectura hi troben més fàcilment un llibre del seu interès.
- Varietat de circulació. Els llibres més presats són els que estan de moda, especialment títols com *Harry Potter* o *El jocs de la fam*. L'estudiant es pot passejar pels presatges i es més fàcil que se li desperti l'interès en títols que potser no havia considerat inicialment.
- Procés d'ordenació més senzill. L'etiqueta que s'utilitza per marcar el gènere del llibre simplifica moltíssim el procés d'ordenació.

Com hem comprovat, els beneficis són importants, sobretot de cara a l'estudiant. Tot i això, el procés en si és complicat i requereix molta planificació, sobretot si treballem amb col·leccions extenses. Previ al procés en si, també s'han de tenir en compte els recursos tant humans com temporals. Per a totes dues biblioteques, el procés va ser llarg i vaig comptar amb l'ajuda de voluntaris (estudiants i pares) que van contribuir a portar el projecte a terme. La meva feina de prescriptora literària es va fer més senzilla i vaig poder fidelitzar uns quants lectors emergents.

La recerca com a habilitat clau

El currículum o pla d'estudis de les escoles internacionals cada cop més s'enfoca cap a un model *inquiry* o d'investigació i recerca. Els models tradicionals estan donant pas a una dinàmica basada en projectes, en la formulació de preguntes i problemes, tots connectats amb la realitat. La biblioteca ha de ser el principal impulsor de la recerca com a habilitat clau i els bibliotecaris hem d'esdevenir les figures centrals que impulsin l'aprenentatge en el marc de totes les assignatures i projectes que es desenvolupen en el si de l'escola.

Un exemple clar de currículum que segueix aquest tipus de model és el programa del Batxillerat Internacional (IB). Aquest programa persegueix motivar els estudiants de cara a pensar críticament i a desafiar supòsits, implicar els estudiants de totes les edats a considerar contextos locals i globals i promocionar el multilingüisme. Davant d'aquest escenari, una de les habilitats clau per assolir els objectius del programa és la investigació i la recerca. A banda dels continguts de cada assignatura, el programa IB defineix eines per a l'avaluació d'habilitats com la recerca i la investigació.

Aquest fet es veurà traduït en la necessitat que el bibliotecari esdevingui una figura clau que intervingui en investigacions conjuntes amb professors i estudiants. I per això la col·laboració amb els professors és vital. No té sentit que basem la nostra pràctica en lliçons aïllades, sinó que aquestes han de guardar una estreta relació amb els continguts que els estudiants estan aprenent a classe perquè es produeixi un aprenentatge autèntic. L'ensenyament de temes com l'avaluació de pàgines web, l'accés a bases de dades, l'honestedat acadèmica, les citacions, l'escriptura acadèmica... són centrals per adquirir una de les habilitats que més beneficiaran l'alumnat al llarg de la seva carrera acadèmica.

La investigació no és cosa d'una sola assignatura i en aquests moments l'escola està fent un esforç per incorporar-la de manera significativa a totes les assignatures i projectes. Per fer-ho possible, vam crear una *research scope and sequence* utilitzant els estàndards americans d'ISTE (ciències socials) i *Common Core* (el currículum d'ensenyament americà) que moltes escoles internacionals segueixen. Per a cada final d'etapa es van definir les expectatives quant a investigació que els alumnes han de seguir. A banda d'aquest document es va preparar una rúbrica d'avaluació per a cada nivell. La rúbrica d'avaluació es va definir a partir dels requeriments de l'*Extended Essay* (equivalent al Treball de Recerca) del Batxillerat Internacional. Tant la rúbrica d'avaluació com l'*scope and sequence* són documents vius i oberts perquè cada professor els pugui adaptar a la seva assignatura, temari o projecte.

Implementar una cultura de recerca i investigació no és fàcil. Es requereix formació prèvia del professorat, aconseguir el suport dels coordinadors d'estudi i els directors encarregats del pla d'estudi, tenir accés a la classe i poder col·laborar amb els professors per tal d'implementar un model de coensenyament. Una vegada s'aconsegueixi crear aquest escenari, s'estarà fomentant i impulsant l'ensenyament de les habilitats de recerca, un punt clau perquè l'estudiant estigui preparat per a les demandes que es requereixen en el segle XXI. ■

Experiències

La biblioteca pública en un projecte de ciutat: *Converses literàries*

Clara ILLA

Biblioteca Antonio Martín,
El Prat de Llobregat
Membre del Grup de treball
Biblioteques Escolars del COBDC
illagc@diba.cat

© Imatges de l'autora
Article rebut el 30 de gener del 2020;
revisat a l'abril del 2020.

La biblioteca pública en un projecte de ciutat: *Converses literàries*

Resum: La Biblioteca Antonio Martín del Prat de Llobregat té un paper important en un projecte de foment de la lectura, d'àmbit municipal, original i potent: *Converses literàries*. Aquest article es proposa descriure'n els punts forts i, sobretot, analitzar la participació de la biblioteca i la relació que s'estableix amb els centres educatius implicats per entendre com es reforcen les seves funcions educatives i socials. Al mateix temps, es desitja compartir l'experiència amb la comunitat bibliotecària per tal de possibilitar-ne la seva rèplica, amb prèvia adaptació, i contribuir a ampliar horitzons i avançar en la reflexió conjunta sobre el servei bibliotecari infantil de la biblioteca pública.

Paraules clau: Biblioteca Pública Antonio Martín (El Prat de Llobregat); centres educatius; foment de la lectura; literatura infantil; serveis per al públic infantil; treball cooperatiu.

La biblioteca pública en un proyecto de ciudad: *Converses literàries*

Resumen: La Biblioteca Antonio Martín juega un importante papel en un proyecto de fomento de la lectura, de ámbito municipal, original y potente, *Converses literàries*. Este artículo pretende describir sus puntos fuertes y, sobre todo, analizar la participación de la biblioteca y la relación que establece con los centros educativos implicados para entender cómo se refuerza su función educativa y social. También pretende compartir la experiencia con la comunidad bibliotecaria para posibilitar su réplica, con su adaptación necesaria, y contribuir a ampliar horizontes y avanzar en la reflexión conjunta sobre el servicio bibliotecario infantil de la biblioteca pública.

Palabras clave: Biblioteca Pública Antonio Martín (El Prat de Llobregat); centros educativos; fomento de la lectura; literatura infantil; servicios para el público infantil; trabajo cooperativo.

The public library in a city project: *Converses literàries* [Literary conversations]

Abstract: The Antonio Martín library in El Prat de Llobregat plays an important role in an original, powerful, municipal reading-promotion project: *Converses literàries* [Literary conversations]. This article describes the strong points and above all analyses the library's positive participation and the relationship that it establishes with the educational centres involved in order to understand how their educational and social functions are reinforced. At the same time, it seeks to share the experience with the library community in order to permit its replication, following adaptation, and to contribute to broadening horizons and to push forward in thinking together about the children's library service in public libraries.

Keywords: Antonio Martín Public Library (El Prat de Llobregat); educational centres; reading promotion; children's literature; services for children; cooperative work.

Introducció

És evident que cal conèixer l'empremta del treball previ per valorar en la seva justa mesura l'estat actual. El Prat de Llobregat fou un dels primers municipis catalans en el disseny i la implementació d'un Pla de Foment de Lectura d'abast municipal (el PFLP, iniciat el 2005 i amb recorregut fins al 2015). Demostra així un compromís ferm de l'administració local vers la lectura, entesa com un motor de transformació social i com una eina fonamental per a la convivència i el desenvolupament social i col·lectiu. El PFLP naixia del treball interdepartamental entre Cultura i Educació, amb total legitimitat política dels respectius equips de govern. El 2015, en un context ben diferent del que l'havia originat, satisfets els objectius, es donà per finalitzat. Les activitats biblioteca-escola que s'havien impulsat des del Pla continuarien existint dins el catàleg d'activitats educatives fins a l'aparició del nou marc de treball per a la relació entre els centres escolars i els equipaments culturals: IntersECCions.

El programa municipal IntersECCions (ECC, que remetien a Educació, Cultura i Comunitat) parteix de concebre la cultura i l'educació com a motors de canvi i eixos estratègics, amb una visió d'abast municipal. S'articula a través del treball en xarxa i la interconnexió de recursos dels serveis d'educació i cultura, i el teixit social, i se centra en cinc grans àmbits, cadascun dels quals acull una pila de projectes i accions: la Lectura, l'Educació en les Arts (teatre, música, dansa, arts visuals i cinema), l'Impuls de l'anglès, el Coneixement de la ciutat i finalment, el Coneixement científic, tècnic i digital.

Entenem que aquell treball conjunt que havia donat lloc a un pla de foment de lectura pioner fou una de les llavors d'IntersECCions. Aquest, quan començava a idear-se el 2016, de seguida trobà en el foment de la lectura un espai de treball amb molta potència i projecció de futur, gràcies, sens dubte, al seu arrelament previ.

A més, en paral·lel, el 2017 es feu l'encàrrec a la Biblioteca Antonio Martín (BAM) d'iniciar un procés de revisió i actualització del seu projecte envers una realitat que canvia ràpidament. Així, s'inicià un procés de treball d'elaboració d'un nou projecte cultural de la biblioteca per als anys 2019- 2022 (en fase d'elaboració).

1. *Converses literàries, un projecte en xarxa*

Dins l'àmbit de Lectura, s'hi troben projectes previs al programa municipal, com el LECXIT, que s'hi inclogué perquè comparteix la filosofia ECC. El *Converses literàries*, en canvi, és un projecte 100 % IntersECCions, fidel als seus paràmetres i cuinat a les seves entranyes, al Laboratori de Lectura. Aquest era l'espai de treball conjunt desenvolupat al llarg del curs 2017-18, pensat per aglutinar i facilitar la reflexió i l'intercanvi entre tots els centres escolars interessats, juntament amb aquells equipaments culturals i serveis de l'administració implicats en el foment de la lectura. En conformar-se, el seu encàrrec era el de consensuar i dissenyar accions per fomentar la lectura crítica i la literatura en infants i joves. Fou una gran experiència comptar amb la dinamització de la bibliotecària Marta Roig Pagès i l'especialista en literatura infantil Anna Juan Cantavella. Gràcies a la seva mirada experta, el grup de treball derivà la idea primigènia de fer Tertúlies Dialògiques Literàries cap a les converses literàries.

Actualment, els participants del *Converses literàries* són: cinc centres educatius (dues escoles bressol, dues escoles d'educació primària i un institut de secundària), una AMPA d'un dels centres participants, personal de la biblioteca pública (dos tècnics auxiliars, un dels quals té formació bibliotecària), la direcció del Centre de Recursos Pedagògics (CRP), tècnics d'educació i cultura, i personal tècnic del programa IntersECCions. Pel que fa a la seva implementació a les aules, concretament, en una escola

Figura 1. Infants de cicle superior explicant *Allà on viuen els monstres* de Sendak a grups d'infantil d'una altra escola. Festa de les Converses literàries, curs 2018-19.

de primària es va dur a terme en tots els grups de totes les etapes educatives; en l'altra, en quatre nivells al primer curs i s'amplià fins als set al segon curs 2019-20; i a l'institut, s'implementà als grups de 1r d'ESO el primer curs i també s'amplià als de 2n d'ESO al llarg del segon curs. Finalment, cal dir que en el cas de les dues escoles bressol, atesa la impossibilitat de dur a terme la conversa amb els nadons, el projecte ha derivat a fomentar la literatura de qualitat amb els infants i les seves famílies. Per això, en endavant ens referirem a l'estructura del projecte tal com es desenvolupa als dos centres d'educació primària i a l'institut.

Després del Laboratori en què s'ideà, el projecte començà a prendre forma el curs 2018-19 i entrà a les aules al febrer del 2019. S'estructura a partir d'un teixit sòlid i coherent de diverses accions interconnectades:

— **Una acció nuclear** - l'aplicació de la metodologia de la conversa literària als centres

educatius, aprofitant el marc dels 30 minuts de lectura diària.

- **Les accions de suport** - aquelles necessàries per poder dur a terme amb èxit l'acció central proposada. Es concreten en dues grans àrees: la tria i adquisició de les lectures que s'usaran per a la conversa literària, d'una banda, i la formació i el modelatge dels docents i mediadors d'aquestes converses, de l'altra (el modelatge ha pres dues formes: la visita d'experts a les escoles i la trobada mensual de tots els docents en un seminari celebrat al llarg del curs).
- **Les accions d'expansió** - en sintonia amb l'objectiu d'un projecte de ciutat com aquest, es proposa crear vincles amb la comunitat i es preveu fer accions que traspassin les aules i connectin el projecte i els seus protagonistes amb la comunitat (AMPA, equipaments culturals, altres centres educatius, entitats...).

En concret, la fórmula de l'acció nuclear del *Converses literàries* beu de 3 elements: la lectura en veu alta per part dels docents, indispensable per crear bons lectors, la transmissió de la història escrita i il·lustrada per part d'un lector expert que modula la veu adequadament i els mostra les imatges; els àlbums i llibres il·lustrats de qualitat sempre com a punt de partida i de retorn de la conversa; la conversa del grup com a camí d'aprenentatge individual i col·lectiu, a partir del treball previ i les preguntes orientatives del docent. Un darrer element entre bambolines que esdevé del tot essencial per assolir els beneficis que la metodologia de la conversa literària pot reportar als infants i joves és la seva reiteració. Cal realitzar la pràctica periòdicament, amb freqüència setmanal o quinzenal.

Vistos tots els components que s'activen en el projecte, volem subratllar-ne un: la mediació del mestre en la descoberta del llibre per part de l'infant i jove. Perquè tot i la importància que té la recomanació entre iguals, cal reivindicar el rol de mediador de la literatura, compartit per mestres i bibliotecaris. Així, *Converses literàries* vol consolidar el que Daniel Pennac anomenava «la Trinitat»¹ i Yolanda Reyes designa com a «triangle amorós»,² compost pels vèrtexs adult-llibre-infant o jove. Per fer-ho possible, el docent ha de familiaritzar-se amb l'objecte literari i treballar a fons, prèviament, tots els aspectes rellevants que li ofereixi: text, imatges i elements peritextuals (aquells a l'entorn del text que també aporten sentit, com: les mides, el format, l'ús de la doble pàgina i el plec, les guardes...). A partir d'un guió literari d'elaboració pròpia o col·lectiva, els mestres conformen un conjunt de preguntes a formular, per anar obrint i fent avançar la conversa amb els infants i joves. Estar atents a totes les intervencions dels participants requereix pràctica i autèntic art, ja que totes són vàlides per fer camí i s'hauran d'anar recuperant i connectant en el transcurs de la trobada.

Amb tot, és evident que l'actuació de la biblioteca es desenvolupa eminentment en les accions de suport i d'expansió. Més endavant, detallarem la seva participació actual i la prevista per al futur.

1.1. Objectius i elements més destacats

Vist l'engranatge del projecte, voldríem destacar breument alguns aspectes que ens resulten altament atractius. El primer, els entorns d'aprenentatge (EA) que fomenta IntersECCions, entesos com a espais de trobada entre els professionals pensats per a l'intercanvi, la reflexió, la formació i alhora, l'avaluació dels mateixos projectes. En el cas del *Converses literàries*, es van generar dos espais considerats EA en un inici: l'espai de coordinació amb les direccions i l'espai de seminari dels docents. Aquest darrer consisteix en trobades on compartir les experiències que van donant-se a l'aula, moments per expressar dubtes, inseguretats i els petits èxits que es van succeint, i al mateix temps, esdevé un cercle privilegiat per participar de la conversa literària i per gaudir del consell assessor i prescriptor de l'especialista Anna Juan.

Tanmateix, l'avaluació del primer curs va projectar un desdoblament del seminari de cara al curs 2019-20, tot diferenciant un espai d'aprenentatge per a educadores i mestres de bressol i educació infantil (0-6 anys) i un seminari d'aprofundiment en conversa literària per a docents de primària i secundària (7-13). Així s'atendran millor les necessitats de cada etapa de desenvolupament i, en total, el projecte passarà a tenir tres EA.

En segon lloc, subratllem que es tracta d'un projecte dirigit a tots els cicles educatius, des d'educació infantil fins a la secundària, que busca la implicació de les famílies i la comunitat. Volem realçar el valor d'aquesta mirada àmplia que té present el vincle que es contrau

1. Daniel Pennac, *Com una novel·la*. Barcelona: Empúries, 1998.

2. Yolanda Reyes, «Los cimientos de la casa imaginaria: poética y política en la primera infancia», *Cero en conducta*, n. 56 (desembre 2008), p.23-40.

amb la literatura en les diferents etapes educatives i en tot l'entorn de socialització i aprenentatge de l'infant i jove. Vinculant aquesta mirada global i comunitària, entenem que és una filosofia encertada, propera a l'esperit del projecte «Municipi lector» impulsat pel ClijCAT (Consell Català del Llibre infantil i juvenil).

En concret, volem recalcar la importància de la connexió entre escola i comunitat a partir de les lectures compartides en els diferents entorns de socialització de l'infant (escola, llar, biblioteca pública...), un objectiu destacat del projecte. És sabut que l'accés i la familiarització de l'infant amb el llibre i la lectura en l'àmbit familiar estan directament vinculats al nivell sociocultural de les famílies. És per això que considerem l'escola i la biblioteca pública al seu costat com a elements essencials en la superació d'aquesta escletxa i en favor de l'equitat. És des d'aquí que ens sembla cabdal el paper de la biblioteca pública a l'hora de democratitzar la lectura. I per fer-ho de manera eficaç i amb sentit, què millor que plantejar-se la seva tasca conjuntament amb les escoles i les famílies, en lloc de seguir una lògica de programació pròpia amb activitats aïllades, aliena a la realitat de la comunitat educativa.

El tercer aspecte és la metodologia emprada per assolir l'objectiu inicial del projecte, el foment de la lectura crítica, entenent que la lectura té un potencial transformador per a la persona i, per extensió, per al col·lectiu. En concret, la metodologia es fonamenta en la lectura en veu alta, element clau per a l'adquisició de fluïdesa lectora.³ Els experts en didàctica de la llengua i literatura infantil defensen amb raons de pes la pràctica de la lectura en veu alta per la seva capacitat d'oferir als infants paraules i formes lingüístiques més complexes, perquè els apropa a convencions literàries que sols no podrien copsar, «Porque esas obras tiran de ellos, ya que están fuera de su alcance de lectura autónoma».⁴ Al mateix

temps, la recepció col·lectiva de la lectura en veu alta d'obres de qualitat també permet la vivència d'experiències lectores compartides i la creació d'un imaginari comú, de constel·lacions i referents literaris compartits. De fet, la tertúlia o conversa posterior que sorgeix el que fa és expandir la lectura i els seus efectes sobre els infants, «prolongar su estancia en las obras».⁵

Converses literàries es posa com a objectiu la millora de la competència literària dels infants i joves, i es proposa assolir-ho emprant els àlbums, uns objectes literaris en els quals tots els elements ajuden a donar sentit i interpretació. Així, amb l'anàlisi que el grup basteix amb la suma de mirades sobre el text, les imatges i tots els elements peritextuals que aporten valor narratiu, s'està cultivant la seva educació literària.

A més, també cal incidir en la importància de la lectura d'imatges. Perquè, més enllà del reconeixement, hi ha la seva interpretació; cal familiaritzar-se amb el conjunt d'elements gràfics per aprendre a captar els sentits, l'expressivitat i la intencionalitat de les imatges. Concretament, en l'àlbum és essencial parar atenció al valor de les imatges per consolidar interpretacions i significats. És per la potencialitat de sentit que l'àlbum proposa amb el joc entre paraula i imatge, que entenem que té un valor literari altament complex i enriquidor per als infants i joves.

Finalment, un darrer objectiu a comentar és la voluntat del professorat d'ESO de repensar les dites lectures obligatòries i la seva avaluació. Si bé no es va preveure des d'un inici, la possibilitat aparegué a mesura que es realitzava la pràctica i es palpaven millores en els alumnes. Per tant, de manera incipient però vigorosa, l'experiència de la conversa literària permet esbossar l'inici de l'assoliment d'un agosarat objectiu, a llarg termini.

3. Teresa Colomer, Mireia Manresa, Lucas Ramada Prieto, Lara Reyes López, *Narrativas literarias en educación infantil y primaria*. Madrid: Síntesis, DL 2018.

4. *Ibid.*, p. 25.

5. *Ibid.*, p. 29.

1.2. Valors pedagògics

A continuació, repassem alguns dels múltiples i diversos valors subjacents i en potència que amaga la metodologia pedagògica de la conversa literària, perquè partim d'una premissa clara: el servei bibliotecari infantil necessita conèixer i aproximar-se a les visions pedagògiques actuals per tal d'enfortir la seva funció educativa. I per endinsar-nos-hi, ens sembla adient començar amb una reflexió sobre el mateix fet d'aprendre.

Què en sabem, sobre com aprenem, les persones? Trobem possibles respostes en els set principis de l'aprenentatge que recull *The Nature of Learning: Using Research to Inspire Practice*, de l'OECD,⁶ idees bàsiques extretes després d'una revisió de dècades de recerca en neurociència i pedagogia, orientades al disseny dels entorns d'aprenentatge innovadors: *l'alumnat és el centre de l'aprenentatge; l'aprenentatge és de naturalesa social; les emocions són part integral de l'aprenentatge; l'aprenentatge ha de tenir en compte les diferències individuals; l'esforç és clau per a l'aprenentatge; l'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge; aprendre és construir connexions horitzontals.*

Entenent que la vertadera potència d'aquests principis prové de la suma de tots ells, considerem que el *Converses literàries* està en plena consonància amb aquesta mirada pedagògica que defensa que l'infant se situa al centre del seu aprenentatge, erigint-se com a únic protagonista, i n'estimula la seva participació activa.

Constatem que la conversa literària crea un espai i un temps per compartir i connectar les experiències lectores individuals dels infants i joves, tot situant-los al centre de la recerca con-

junta de significats a l'entorn de les obres literàries. S'estimula l'intercanvi d'idees i el respecte cap a totes elles; són moments que promouen l'aprenentatge entre iguals, de signe vivencial i cooperatiu, a partir de la construcció elaborada per tot el grup. En resum, l'activitat parteix de la premissa bàsica que tot infant és portador de saber i dona els components fonamentals perquè l'aprenentatge sigui significatiu i eficaç.

Reivindiquem la potència que rau en la conversa literària entesa com un viatge de descoberta, emprès en clau individual i col·lectiva, que, lluny de tenir per finalitat l'arribada a conclusions correctes o interpretacions fixades, el que pretén és desvetllar curiositats, originar noves preguntes i provocar troballes. Aquest component que esperona l'esperit inquiet també esdevé un camí d'aprenentatge, perquè en saber afilar mirades i formular preguntes hi ha llavor de coneixement: «Cambiar de respuesta es evolución. Cambiar de pregunta es revolución.»⁷

A més, la considerem una pràctica que fomenta en els infants la motivació i el trànsit per les emocions (expressió que manllevem d'Eva Martínez Pardo⁸). Per un costat, els motiva des del vessant actiu que els brinda el moment; al mateix temps, la literatura és una porta evocadora que els dona peu a connectar amb pensaments i sentiments que porten dins — si es vol, es comparteix en grup i si no, amb un/a mateix/a. La neurociència corrobora que la clau de volta de l'aprenentatge són l'emoció i la motivació. Ambdues influeixen en els processos d'aprenentatge i hi tenen un impacte clar, que pot resultar en clau positiva o negativa. Per aquest motiu, les explícites mostres de motivació i expectació que els alumnes emeten i que els docents ens comparteixen es valoren com bons auguris.

- Jennifer Groff, *La naturalesa de l'aprenentatge: Utilitzar la recerca per inspirar la pràctica* [en línia]. [?]: OECD Publications, 2012. <https://serveiseducatiu.xtec.cat/vallesoccidental5/wp-content/uploads/usu1111/2019/03/The_Nature_of_Learning-Practitioner_Guide-CAT.pdf> [Consulta: 14/09/2019].
- Ruben Wagensberg [wagensberg], «Cambiar de respuesta es evolución. Cambiar de pregunta es revolución», *Jorge Wagensberg (1948-2018). La teva saviesa serà eterna* [en línia]. 3 de març de 2018. <<https://twitter.com/wagensberg/status/969995234250764288?lang=ca>> [Consulta: 14/09/2019].
- Eva Martínez Pardo, *Sota la pell del llop: acompanyar les emocions amb els contes tradicionals*. Barcelona: Graó, 2017.

Figura 2. Àlbums i infants embadalits pels “Malabarismes de paper” d’Anna Juan Cantavella, a la Biblioteca Antonio Martín. Festa de les Converses literàries, curs 2018-19.

D'altra banda, una obvietat que cal reivindicar: el projecte fa prevaldre la qualitat a la quantitat. Blindar un espai per a la lectura en veu alta i la seva posterior conversa reposada en l'atapeït calendari escolar és una aposta evident que vetlla per la qualitat de les experiències lectores. Perquè aquest projecte neix del ferm convenciment que les múltiples i diverses capacitats i habilitats que la pràctica de la conversa literària reiterada permet activar en els infants i joves suposen recursos molt valuosos per al seu desenvolupament integral com a persones.

En conclusió, en el fons i en essència, el foment de lectura que proposa la pràctica de la conversa literària implica enfortir les capacitats d'escolta, atenció i expressió oral d'infants i joves, i per tant, per nodrir valors civils i democràtics com són el diàleg i la solidaritat entre iguals.

2. La participació de la biblioteca pública en el projecte

La principal motivació d'aquest article rau precisament a valorar la participació de la biblioteca pública municipal en un projecte en xarxa de ciutat, al costat dels protagonistes centrals (les escoles, amb docents i alumnes). La seva presència, com a institució que vetlla per la lectura pública al municipi, s'ha desplegat al llarg de diferents espais de treball, fases i accions del projecte (accions de suport i d'expansió):

- 1) Al Laboratori de Lectura, espai de disseny del projecte en el qual participà personal de la biblioteca (la direcció i una tècnica auxiliar amb formació bibliotecària), direccions i/o docents de centres educatius interessats (en un inici eren: dues escoles bres-

- sol, tres escoles de primària —una de les quals abandonà el projecte en finalitzar el Laboratori— i un institut), dues AMPA (una de les quals també es va retirar), la direcció de CRP (Centre de Recursos Pedagògics) i tècnics municipals de cultura i educació;
- 2) la formació en àlbums infantils i conversa literària per part d'especialistes del grup GRETEL (Grup de Recerca de literatura infantil i juvenil i educació literària de la Universitat Autònoma de Barcelona), Anna Juan i Felipe Munita per als docents i personal de la biblioteca. Una formació que el CRP incorporà en el pla de formació de zona;
 - 3) el seminari, un espai pensat per comparar les experiències de la implementació de les converses literàries a l'aula, així com els dubtes que aquestes van suscitar, i al mateix temps, un espai de formació continuada on Anna Juan fa participar els docents i el personal bibliotecari en conversa literària. El plantejament inicial és que un cop el projecte quedí consolidat i el personal de la biblioteca estigui més format en la matèria, siguin ells qui liderin el seminari;
 - 4) la selecció de lectures: compra i gestió de tots els lots de llibres. Un total de 185 repartits en lots de 10-15 per a cada etapa educativa, amb diversitat d'autors, tècniques i estils, intercanviables entre centres per ampliar la coneixença d'obres;⁹
 - 5) el suport a les activitats familiars en horari no lectiu: s'han realitzat activitats de la programació habitual de la biblioteca als centres escolars (Hora de nadons a les bressol i Laboratoris de lectura en família a les escoles), tot facilitant-ne els llibres per al seu desenvolupament. Amb aquesta participació s'ha reforçat el vincle i la comunicació amb escoles i famílies;
 - 6) les activitats educatives d'aprofundiment de lectures, celebrades en el marc de la «Festa de les Converses literàries» al maig del 2019. El personal de la biblioteca fou l'encarregat de dissenyar i dinamitzar activitats que proposaven una immersió en lectures d'àlbums del projecte. Destaquem el lideratge de la biblioteca en les accions de la Festa, però sobretot, posem en valor la tasca de disseny creatiu i l'esforç en el desenvolupament de les activitats, a càrrec del seu personal (amb suport de les tècniques municipals del programa LECXIT).
- El disseny de la Festa responia a la voluntat de fer visible la centralitat comunitària de la biblioteca pública dins del projecte. És per això que es van acollir amb èxit i afany uns 450 alumnes en tres dies. Però com bé va demostrar l'avaluació posterior, aquest model era complex i insostenible. Per això, el curs 2019-20 la proposta d'activitats d'immersió en els àlbums que ofereix la biblioteca s'ha basat en activitats personalitzades per a cada grup classe. Amb la voluntat de celebrar-les amb els quasi cinquanta grups classe, tant a l'escola com a la biblioteca, i repartides al llarg del curs. Tot plegat, una tasca ingent de disseny i dinamització que s'ha pogut desenvolupar amb èxit fins a l'aturada del març del 2020.
- 7) I finalment, la coordinació. Des del gener del 2020, la biblioteca ha assumit la plena coordinació del projecte, i n'ha reforçat el seu lideratge.

2.1. La relació de la biblioteca pública amb la biblioteca escolar

El projecte no interpel·la la biblioteca escolar (BE) com a espai d'aprenentatge i desenvolupament dels alumnes, sinó que afecta els do-

9. Biblioteca Antonio Martín [en línia]. *Converses literàries: els llibres del projecte*. [EUA]: Issuu, 2019. <https://issuu.com/biblioteca.antoniomartin/docs/catalog_tolslots> [Consulta: 14/09/2019].

cents que implementen la metodologia d'aprenentatge a l'aula. Però per ampliar l'anàlisi del projecte i tenir present els ítems indispensables en la cooperació entre biblioteca pública (BP) i BE, és interessant revisar el projecte tenint present el *2n Laboratori biblioteca pública i biblioteca escolar*.¹⁰ I ho farem a partir d'allò que apunten treballs amb mirada transcultural com el de Houston:¹¹ les tipologies de relacions entre biblioteca pública i BE dibuixen un ampli espectre i a Catalunya és molt significativa, potser a causa de la feble instauració de la BE a les escoles i la sòlida xarxa de BP.

- 1) Cal crear una xarxa de biblioteques escolars. — El projecte ha sigut capaç de crear una petita xarxa entre els participants (recordem: des de bressol a secundària). Però cal consolidar-la i veure quines possibilitats de creixement i sostenibilitat ofereix. L'ideal seria que tot centre escolar pogués sumar-se al projecte i no cal dir que des de la BP defensem l'absoluta necessitat de crear i dotar de BE amb personal format tots els centres. Probablement, unes BE més sòlides contribuirien a la implementació i continuïtat d'aquest projecte als centres escolars.
- 2) La BE ha de comptar amb personal ben format i motivat, amb dedicació suficient. — L'aposta per la formació de tots els docents és essencial per al seu empoderament i motivació. En concret, el suport d'experts a les aules ha sigut exitós.
- 3) Les *Directrius de l'IFLA/UNESCO* de BE i BP coincideixen en la necessitat de cooperar i de compartir recursos. — Compartint objectius i sumant recursos estem multiplicant els seus efectes en els infants/joves. Els espais de treball conjunt esdevenen del tot necessaris per a una realització efectiva, i el projecte els assegura.

- 4) Establir acords institucionals per a una col·laboració BP-BE permanent; subscriure convenis de col·laboració de caràcter autònom i local per a la seva execució. — El programa IntersECCions emana de la voluntat d'acord i entesa institucional, amb uns objectius compartits entre les diferents administracions, departaments i serveis municipals implicats. Indubtablement, això confereix solidesa, coherència i més possibilitats d'èxit al projecte i al programa.
- 5) Organitzar plans de foment de la lectura (de textos i d'imatges). — És un projecte de foment de la lectura amb limitacions i particularitats que cal avaluar per millorar. Vist l'actual context municipal, ens plantejem la possibilitat o no de refer un nou pla municipal que inclogui el *Converses literàries*, juntament amb altres projectes i accions.
- 6) Comptar amb la col·laboració dels professionals de la BP i dels centres de recursos pedagògics, nucli i enllaç en la col·laboració BP-BE — El CRP ofereix suport especialment en el seu vessant formatiu, un punt imprescindible. No obstant això, es considera essencial la participació contínua entre docents i personal bibliotecari en espais de trobada i treball conjunt.

És evident que la implicació de la biblioteca pública en el *Converses literàries* i el tarannà d'IntersECCions li està reportant nombrosos canvis i beneficis. El primer que cal destacar és la qualitat del servei i de la col·lecció. La proximitat i coneixença dels docents participants i de la seva realitat a l'aula, juntament amb la formació, han permès enriquir la col·lecció infantil i alhora han millorat el servei bibliotecari quant a prescripció de lectures i visites a grups escolars. En especial, el benefici és notori en l'atenció i qualitat del servei ofert als grups de

10. Centre d'Estudis i Recursos Culturals, *2n Laboratori Biblioteca Pública/Biblioteca Escolar* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Servei de Biblioteques, 2007. <http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/download/Company_20Home/Projectes/xtec_public/laboratoriescdef2.pdf> [Consulta: 14/09/2019].

11. Cynthia R Houston, «Thinking Globally, Acting Locally: Reflections on Schools and Public Library Collaborative Relationships on a Cross-Cultural Context», *Community & Junior Collage Libraries* (13:3), 5-14 p. DOI: 10.1300/J107v13n03_02.

bressol, gràcies al contacte i treball previs amb les educadores, la formació especialitzada rebuda i els nous llibres emprats.

En segon terme, el lideratge de la biblioteca pública. A més de la participació directa del seu personal, el fet d'haver realitzat la majoria de trobades i reunions en sales de la biblioteca i el lideratge en les accions de la «Festa de les Converses literàries» han suposat que, dins de l'imaginari compartit per tots els participants, la biblioteca hagi ocupat de manera natural un espai de referència aglutinador, com un far dins del projecte.

El tercer guany remarcable és l'impuls que està donant a la voluntat de represa de vincles entre la biblioteca pública i les biblioteques escolars. En aquest sentit, cal reconèixer que estem immersos en un context local i general de ressorgiment de les biblioteques escolars amb projectes com la *Biblio(r)evolució*, de la Fundació Bofill. Però tenim ben present el treball anterior del Grup de treball BEP (Biblioteques Escolars del Prat), que va fer un bona feina fins que la davallada de recursos arran de la crisi econòmica iniciada el 2008 provocà la pèrdua i el deteriorament dels espais de treball conjunt.

El darrer canvi, real i cert, que cal assenyalar és el treball en xarxa que sustenta el programa. Diverses energies dels mons educatiu i cultural creen i impulsen una acció de foment de la lectura que transcorre a l'aula i vol desbordar-la; per fer-ho, la trobada i entesa entre ells no és fàcil i cal treballar-les, amb confiança, persistència i molta voluntat. Aquest projecte adquireix solidesa i, si té possibilitats d'èxit, és gràcies al fet que les diverses potes s'uneixen amb un objectiu comú i que hi ha la voluntat expressa de l'administració de donar-hi suport amb els mitjans i recursos necessaris.

3. *Converses literàries versus Tertúlies Literàries Dialògiques*

Atesa l'extensió generalitzada de les *Tertúlies Literàries Dialògiques* (TLD) en escoles de primària sembla oportú fer una parada explicativa per entendre en què difereixen o s'assimilen a la conversa literària del projecte. De fet, en origen, el Laboratori de Lectura pensava implementar-les.

Les TLD són considerades una activitat educativa d'èxit en els entorns d'aprenentatge (això significa que es considera una pràctica susceptible de ser aplicada en diversos contextos amb l'objectiu d'assolir la superació de les diferències en igualtat, cohesió i inclusió socials) i es basen en la lectura d'obres clàssiques de la literatura universal. Si bé van néixer com a activitats culturals i educatives en un context no formal, dirigides a adults neoelectors en procés de postalfabetització, fa anys que es formalitzaren i s'expandiren per escoles d'educació primària i secundària —incloent al seu torn la participació de les famílies— i també en presons, associacions culturals i altres contextos.¹² En tots els casos perviu la idea de fons que es tracta d'una pràctica de lectura orientada a la transformació social i a la superació de desigualtats.

Les TLD i el *Converses literàries* divergeixen en dos elements substancials: el producte literari a partir del qual s'originen les interaccions entre els adults educadors i els infants/joves, i la proposta de conducció i desenvolupament de l'activitat. A les sessions TLD es conversa sobre obres clàssiques, però la lectura es fa a casa, de manera individual i per fragments prèviament acordats; en cada sessió, es comenta allò del text que ha resultat més significatiu per als participants. En resum, mentre que la conversa literària és una eina d'aprenentatge

12. Ramon Flecha, Marta Soler, Rosa Valls, «Lectura dialògica: interacciones que mejoran y aceleran la lectura», *Revista Iberoamericana de Educación* [en línia], 2008, (46), 71. <<https://rieoei.org/historico/documentos/rie46a04.htm>> [Consulta: 14/09/2019].

Figura 3. Infants de cycle superior visitant i comentant l'exposició d'àlbums del projecte, a la Biblioteca Antonio Martín. Festa de les Converses literàries, curs 2018-19.

literari, les TLD són més aviat emprades com a eina per a la cohesió grupal.

Això no obstant, ambdues pràctiques comparteixen uns mateixos valors de fons i potencialitats que volem remarcar:

1. El ferm convenciment que és el diàleg, camí recíproc de donar i rebre paraules, el veritable camí per a la cerca de significats i la descoberta de nous coneixements referits al món que ens envolta i sobre nosaltres mateixos.
2. La riquesa rau en l'amalgama de significats que entre totes les mirades s'ha pogut conformar i no pas en la interpretació individual. Per tant, es potencia la generació de coneixement col·lectiu a través de construir un diàleg conjunt en què es donen interaccions

de dos tipus: entre els alumnes (entre iguals) i amb els docents.

3. Són pràctiques orientades a la transformació individual i col·lectiva. Es defuig la relació individual persona-text literari i es concep la lectura com una pràctica social capaç de moure persones i col·lectius a l'acció i reflexió crítica. És aquesta una visió hereva de la lectura com a *diàleg del món i amb el món* de Paulo Freire.¹³
4. Reconeixement de l'entorn social i comunitari dels infants, dels adults que conformen el seu entorn de desenvolupament i que impacten en la seva educació. Per això, ambdues pràctiques de lectura pretenen anar més enllà de l'aula fent que les famílies i la comunitat en siguin participants, entrin en els «espais de diàleg»¹⁴ i ajudin a enriquir l'entorn lector dels infants i joves.

13. Consol Aguilar, María José Alonso, María Padrós, Miguel Ángel Pulido, «Lectura dialógica y transformación en las Comunidades de Aprendizaje», *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado* [en línia], 2010, 67(24 (1)), p. 31–44. <<http://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/53159/36268.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> [Consulta: 14/09/2019].

14. *Ibid.* 12.

En conclusió, constatem que ambdues iniciatives incideixen en el component més social de la lectura. Si bé l'acte de llegir és una pràctica humana que requereix l'activació individual de diverses capacitats, habilitats i processos d'aprenentatge, sembla evident que es vol posar l'èmfasi en la potencialitat transformadora i la riquesa de la lectura recorreguda en col·lectiu.

Reptes de futur

La Biblioteca Antonio Martín entén el projecte com un germen molt potent que l'està remouvint amb noves forces, especialment en el servei bibliotecari infantil relacionat amb les escoles. A continuació, els cinc grans camins per aprofundir i reflexionar que se'ns obren.

En primer lloc, un camí d'exploració possible resideix en la mateixa metodologia de la conversa literària. Cal tenir present que no s'esgota ni es limita en la proposta concreta que conforma la fórmula actual i inicial del *Converses literàries*. En aquest projecte, s'ha optat per emprar com a origen i final de tota la conversa el producte literari de l'àlbum i el llibre il·lustrat i s'ha atorgat un valor central a la lectura en veu alta. Però podria dur-se a terme amb altres gèneres i tipologies de llibres que també permetessin la lectura en veu alta. Les possibles variacions perdrien el component eminentment literari, però mantindrien els principals valors pedagògics del projecte.

El segon repte és créixer en la dimensió comunitària. Per aconseguir-ho, tots els protagonistes hauran d'arriscar-se i proposar accions que promoguin les interaccions entre infants, famílies i comunitat en general, a partir de la literatura i del llibre. La biblioteca hi pot aportar coneixement i créixer en propostes creatives en més d'un sentit: oferint-se com un espai comunitari o bé personant-se a l'escola, tant en horari lectiu com no lectiu, donant suport a les BE en la promoció d'activitats... Ara bé, entenem que tot just s'està iniciant i que la prioritat

és consolidar la pràctica de la conversa literària a les aules, assegurar-ne la seva reiteració i guanyar confiança per part dels docents.

En tercer lloc, destaquem la renovació dels processos i rols de treball de l'equip de la biblioteca. El projecte i els paràmetres d'IntersEC-Cions obliguen a tenir un paper especialitzat i flexible, capaç de liderar seccions i de moure's per entorns extramurs de la biblioteca, lluny del taulell. Però en aquesta transformació interna hi intervé un factor paral·lel: la revisió del nou model de biblioteca. La prevista implementació de la tecnologia RFID comportà que el 2018 s'iniciés una reflexió al voltant del servei de la biblioteca, un replantejament que havia de conduir a la plasmació d'un nou projecte cultural per a la biblioteca. D'acord amb això, l'organització de l'equip humà es veu del tot afectada, es tendeix a l'especialització professional i a la creació de nous rols.

El quart repte fruit d'aquesta sacsejada és la possibilitat de forjar relacions amb l'entorn educatiu amb una mirada renovada. En primer terme, perquè l'experiència del personal bibliotecari ha suposat un immediat replantejament d'activitats com les visites escolars, i en concret, la millora ha impactat en les dels grups de bressol. Però més enllà dels incipients canvis, la biblioteca és conscient que viu uns moments de transició cap a un nou paradigma: el treball en xarxa, amb veritables equips interdisciplinaris entre els mons educatiu i cultural que creen i desenvolupen realitats conjuntament ha suposat canvis en la nostra mirada. Abandonem el *prêt-à-porter* com a imatge de l'anterior sistema, amb activitats educatives fixes ofertes al catàleg educatiu, i apostem per la costura a mida, adaptable a les corbes que cada escola presenti.

Però és més que això: entenem que, gràcies a les connexions establertes, es reforça la funció educativa de la biblioteca pública. Perquè permet alinear el servei bibliotecari infantil del sistema de lectura pública amb visions pedagògiques. Només si s'estableix un diàleg

directe amb ella, el servei bibliotecari podrà entendre-la i sabrà oferir-li propostes de projectes i accions de foment de la lectura en sintonia amb les maneres d'aprendre actuals. Salvant les divergències, tenim al cap el model del *embedded librarian* de les biblioteques universitàries i imaginem un rol de bibliotecari infantil incrustat al món educatiu, coneixedor de les seves necessitats, que li donaria servei i suport. Atesa la precària realitat que viuen les BE, entenem que aquest apropament esdevé del tot necessari.

En segon terme, els vincles amb l'entorn es veuen renovats perquè entenem que els espais de treball, la coordinació i els objectius comuns que ofereix un programa municipal amb l'estructura d'IntersECCions brinda a la biblioteca pública una oportunitat immillorable per reprendre les col·laboracions amb les escoles, les BE i el CRP —tots ells, agents essencials del territori amb qui la biblioteca pública necessàriament ha de cooperar en la tasca compartida del foment de la lectura al municipi. Perquè enfront de l'actual panorama municipal, sense comissió de lectura pública activa, la biblioteca ha d'impli-car-se en el projecte i llegir-lo com un impuls decisiu per al ressorgiment de BE als centres.

Finalment i com a darrer aspecte d'atenció prioritària, hem d'apostar per la represa del treball conjunt per consolidar una comissió de lectura pública i estimar la possibilitat de refer un nou pla de lectura municipal. Perquè un cop valorades les potencialitats intrínseques del projecte i la seva mirada municipal i comunitària, pensem que caldria que tots els agents implicats (ajuntament, biblioteca pública i BE) tinguessin ambdues eines per fomentar la lectura a tot el municipi i satisfer-ne tots els seus vessants:¹⁵ activitats de foment de la lectura, accés i ús de tots els serveis bibliotecaris, creació literària...

Bibliografia

AGUILAR, Consol; ALONSO, María José; PADRÓS, María; PULIDO, Miguel Àngel. «Lectura dialògica i transformació en las Comunidades de Aprendizaje». *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado* [en línia], 2010, 67(24 (1)), p. 31–44. <<http://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/53159/36268.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> [Consulta: 14/09/2019].

Ajuntament del Prat de Llobregat. *Projecte en xarxa Converses literàries* [en línia]. El Prat de Llobregat: Ajuntament del Prat de Llobregat, [S.d.]. <<https://www.elprat.cat/accions/projecte-en-xarxa-converses-literaries>> [Consulta: 14/09/2019].

Biblioteca Antonio Martín. *Converses literàries: els llibres del projecte* [en línia]. [EUA]: lssuu, 2019. <https://issuu.com/biblioteca.antoniomartin/docs/catalog_tolslots> [Consulta: 14/09/2019].

BUNDÓ NINI, Montserrat; GABARRÓ PARERA, Montserrat. *BE i BP: idees per a la col·laboració* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació, DL 2008. <http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/004_4/44013067-f190-409f-a957-ffd04c8fea48/be_bp.pdf> [Consulta: 14/09/2019].

Centre d'Estudis i Recursos Culturals. *2n Laboratori Biblioteca Pública/Biblioteca Escolar* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Servei de Biblioteques, 2007. <http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/download/Company_20Home/Projectes/xtec_public/laboratoriescdef2.pdf> [Consulta: 14/09/2019].

COLOMER, Teresa; MANRESA, Mireia; RAMADA PRIETO, Lucas; REYES LÓPEZ, Lara. *Narrativas literarias en educación infantil y primaria*. Madrid: Síntesis, DL 2018.

FLECHA, Ramon; SOLER, Marta; VALLS, Rosa. «Lectura dialògica: interacciones que mejoran y aceleran la lectura». *Revista Iberoamericana de Educación* [en línia], 2008, (46), 71. <<https://rieoei.org/historico/documentos/rie46a04.htm>> [Consulta: 14/09/2019].

GROFF, Jennifer. *La naturalesa de l'aprenentatge: Utilitzar la recerca per inspirar la pràctica* [en línia]. [S.l.]: OECD Publications, 2012. <https://serveiseducatiu.xtec.cat/vallesoccidental5/wp-content/uploads/usu1111/2019/03/The_Nature_of_Learning-Practitioner_Guide-CAT.pdf> [Consulta: 14/09/2019].

HOUSTON, Cynthia R. «Thinking Globally, Acting Locally: Reflections on Schools and Public Library Collaborative Relationships on a Cross-Cultural Context». *Community & Junior Collage Libraries* (13:3), 5-14 p. DOI: 10.1300/J107v13n03_02.

MARTÍNEZ PARDO, Eva. *Sota la pell del llop: acompanyar les emocions amb els contes tradicionals*. Barcelona: Graó, 2017. (Micro-macro referències ; 19). 138 p. ISBN: 978-84-9980-792-8.

15. Montserrat Bundó Nin, Montserrat Gabarró Parera, *BE i BP: idees per a la col·laboració* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació, DL 2008. <http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/004_4/44013067-f190-409f-a957-ffd04c8fea48/be_bp.pdf>. [Consulta: 14/09/2019].

Figura 4. Infants de cycle infantil absorts per les pàgines de *Un sopar de por* de Martí i Salomó, a la Biblioteca Antonio Martín. Festa de les Converses literàries, curs 2018-19.

PENNAC, Daniel. *Com una novel·la*. Barcelona: Empúries, 1998. 165 p. ISBN: 978-84-759-6381-5.

REYES, Yolanda. «Los cimientos de la casa imaginaria: poética y política en la primera infancia». *Cero en conducta*, n. 56 (desembre 2008), p. 23-40.

WAGENSBERG, Ruben [wagensberg]. «Cambiar de respuesta es evolución. Cambiar de pregunta es revolución.» *Jorge Wagensberg (1948-2018) La teva saviesa serà eterna* [en línia]. 3 de març del 2018. <<https://twitter.com/wagensberg/status/969995234250764288?lang=ca>> [Consulta: 14/09/2019]. ■

Experiències

El pla de formació de visites escolars
de la Biblioteca El Carmel-Juan Marsé

Iris GONZÁLEZ

Responsable de l'Àrea Infantil.
Biblioteca El Carmel-Juan Marsé,
Barcelona
gonzalezair@diba.cat

Esther Pozo

Exresponsable de l'Àrea Infantil.
Biblioteca El Carmel-Juan Marsé,
Barcelona
pozove@diba.cat

© Imatges de les autores
Article rebut al març del 2020;
revisat al maig del 2020.

El pla de formació de visites escolars de la Biblioteca El Carmel-Juan Marsé

Resum: L'article presenta el procés de planificació, disseny i creació del pla de formació de visites escolars de la Biblioteca El Carmel-Juan Marsé (Barcelona), com també la descripció de les activitats formatives i de foment de la lectura adreçades a nadons, infants, joves, famílies i mestres. L'article posa en valor el pla de visites escolars com a eina per a la integració de la biblioteca en l'entorn educatiu que l'envolta, ajudant a fer visible l'equipament com a referent cultural entre els usuaris que comparteixen la biblioteca pública i l'escola. La comunicació d'aquesta experiència vol ser una eina d'utilitat per a totes les biblioteques que desitgin reformular els seus plans de formació d'usuaris i visites escolars.

Paraules clau: Biblioteques públiques; serveis bibliotecaris infantils i juvenils; programes de formació d'usuaris; visites escolars; foment de la lectura.

El plan de formación de visitas escolares de la Biblioteca El Carmel-Juan Marsé

Resumen: El artículo presenta el proceso de planificación, diseño y creación del plan de formación de visitas escolares de la Biblioteca El Carmel-Juan Marsé (Barcelona), así como la descripción de las actividades formativas y de fomento de la lectura dirigidas a bebés, niños, jóvenes, familias y docentes. Pone en valor el plan de visitas escolares como herramienta para la integración de la biblioteca en el entorno educativo que la rodea, ayudando a hacerla visible como referente cultural entre los usuarios que comparten biblioteca pública y escuela. La comunicación de esta experiencia quiere ser una herramienta de utilidad para todas aquellas bibliotecas que quieran reformular sus propios planes de formación de usuarios y visitas escolares.

Palabras clave: Bibliotecas públicas; servicios bibliotecarios infantiles y juveniles; programas de formación de usuarios; visitas escolares; fomento de la lectura.

The school visit training plan of the El Carmel-Juan Marsé Library

Abstract: The article presents the planning, design and creation process of the El Carmel-Juan Marsé Library's school visit training plan, also describing the educational and reading promotion activities targeting babies, children, young people, families and teachers. The article highlights the school visit plan as a tool to achieve the integration of the library in the surrounding educational environment, helping to make it visible as a cultural reference among the users who share the public library and the school. This experience purports to be a useful tool for all libraries that seek to reformulate their own user training and school visit plans.

Keywords: public libraries; children and youth library services; user training programmes; school visits programmes; reading promotion.

*[...] les biblioteques públiques catalanes s'enfronten al repte d'ampliar l'abast de la seva funció formativa i de renovar-ne els mètodes, com a instrument per garantir l'accés a l'educació: no es tracta, doncs, d'una nova funció sinó de la seva actualització. Aquesta renovació, que es deriva en part de la incorporació de les tecnologies de la comunicació, no pot dur-se a terme sense comptar amb les possibilitats que aquestes ofereixen. Evidentment, la biblioteca no pot treballar de manera aïllada sinó que ha de facilitar la col·laboració entre tots els agents educatius que, a la vegada, haurien de redescobrir en la biblioteca aquesta dimensió educadora.*¹

Introducció

La Biblioteca El Carmel-Juan Marsé <<http://www.bcn.cat/bibelcarmel>> forma part de la Xarxa de Biblioteques de Barcelona i dona servei des que es va inaugurar el mes d'octubre del 2003. La biblioteca rep el nom de l'escriptor Juan Marsé com a homenatge a l'autor que ha situat gran part de les seves novel·les al districte d'Horta-Guinardó i, en concret, al barri del Carmel.

L'any 2012 les autores d'aquest article vam en-tomar la tasca de responsables de l'àrea infantil de la biblioteca i, passat un període d'anàlisi i reflexió sobre els serveis i activitats que s'hi realitzen, vam creure prioritari impulsar les visites escolars per augmentar l'ús del servei. Val a dir que el procés de reflexió sobre la temàtica dut a terme per Biblioteques de Barcelona a través d'un grup de treball específic, la formació proporcionada al seu personal i l'elaboració de plans de visites escolars a cada districte van impulsar el nostre propi projecte. Aquest document reflecteix els processos de disseny, descripció i desenvolupament del pla de formació de visites escolars de la nostra biblioteca.

Més enllà d'introduir petits canvis a les visites escolars que ja es realitzaven, el que preteníem era dissenyar un pla de formació de visites escolars íntegrament nou. És complicat desenvolupar una planificació d'aquesta envergadura, amb eficiència i eficàcia, des del taulell de l'àrea infantil on el personal de la biblioteca ha de dinamitzar les activitats culturals que s'hi programen, tot atenent també les necessitats dels usuaris. Per aquesta raó, agraïm l'aposta i la confiança que la directora de la biblioteca, Virgínia Fusté, va dipositar en el projecte i en nosaltres per aconseguir que el departament de recursos humans del Consorci de Biblioteques de Barcelona ens autoritzés a treballar durant tres setmanes, a porta tancada durant l'agost del 2016, en el disseny, la descripció i el desenvolupament del nou pla de formació de visites escolars de la biblioteca.

Un cop aconseguits l'espai i el temps necessaris, vam emprendre el procés de planificació del projecte per esbrinar si seria possible la seva viabilitat tot preguntant-nos:

- **Què:** dissenyar un nou pla de visites escolars.
- **Per què:** obsolescència de l'anterior oferta de visites escolars.
- **Per a què:** un bon pla de formació de visites escolars ens ajudarà a fer visible la biblioteca a usuaris potencials entre els col·lectius de famílies i docents, com també entre els infants i els joves que formen part de l'alumnat dels centres educatius.
- **Per a qui:** l'àrea infantil de la biblioteca pública atén específicament els infants, però també joves, famílies i mestres, així que el pla de formació de visites escolars no pot respondre només a les necessitats formatives del públic infantil. Volem abastar totes les etapes educatives i alumnes que conviuen a la biblioteca: des de l'escola bressol fins al batxillerat, com també els cicles formatius, incloent les necessitats formatives de les famílies i els docents.

1. Mònica Baró i Llambias, Teresa Mañà Terré, «La funció educativa de la biblioteca pública», *7es Jornades Catalanes de Documentació*, (Barcelona, 4-6 novembre 1999).

Figura 1. La Biblioteca El Carmel-Juan Marsé.

- **Quines són les nostres metes:** el pla de formació de visites escolars ha de ser un reflex general de les missions marcades pel Manifest de la UNESCO de la Biblioteca Pública 1994² i específicament ha de fomentar l'hàbit de la lectura des de la primera infància, estimular la imaginació i la creativitat dels infants i joves, prestar suport a l'oralitat i crear i oferir material que faciliti l'aprenentatge de l'ús de la informació.
- **On es durà a terme:** el pla de formació de visites escolars es durà a terme principalment a la biblioteca però es tindrà en compte la necessitat de desplaçament dels professionals que l'implementin per poder donar servei als col·lectius amb més dificultats d'arribar fins a la biblioteca, com els infants del primer cicle d'educació infantil.
- **Com:** creació d'activitats de foment de la lectura i formació d'usuaris que responguin a les necessitats dels seus destinataris, mitjançant la comunicació amb els centres educatius i la consulta prèvia de bibliografia específica com *Pautes per a l'organització de visites escolars de centres de primària*³ i *Recursos per a la realització de visites escolars a secundària*⁴ de Biblioteques de Barcelona,⁵ *Pautes per a les visites escolars de la biblioteca pública de l'XBM i el programa Exploradors de biblioteques*.⁶
- **Quan:** establiment d'un calendari que especifiqui els temps dedicats al disseny, la planificació i la creació, com també al desenvolupament i la implementació del projecte.
- **Qui l'aplicarà i amb quins recursos:** la realització de les visites escolars de foment

2. *Manifest de la Unesco de la biblioteca pública*. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes, 1994.

3. *Pautes per a l'organització de visites escolars de centres de primària* [en línia]. Barcelona: Biblioteques de Barcelona, 2013. <<https://cirrus.bbcn.cat/index.php?download=AEACBBCCBCEECMX>> [consulta: febrer de 2020].

4. *Recursos per a la realització de visites escolars a secundària* [en línia]. Barcelona: Biblioteques de Barcelona, 2013. <<https://cirrus.bbcn.cat/index.php?download=AAAEBAECAABAEUB>> [Consulta: febrer de 2020]

5. Els documents d'ús intern *Pautes per a l'organització de visites escolars de centres de primària* i *Recursos per a la realització de visites escolars a secundària* van ser elaborats pel Grup de Treball de Visites Escolars de Biblioteques de Barcelona l'any 2013.

6. La Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona va dur a terme el programa *Exploradors de Biblioteques* (2001, actualitzat l'any 2006), adreçat a alumnes de primària.

de la lectura i de formació d'usuaris recau principalment en l'equip de l'àrea infantil amb la col·laboració puntual de la resta del personal i dels recursos de la biblioteca.

1. Descripció de les visites

1.1. Primer Cicle d'Educació Infantil

L'etapa dels 0-3 anys, també anomenada primera infància, ha estat històricament separada del món de la lectura i, en conseqüència, de les biblioteques.⁷ Per sort, ja fa un temps que aquesta situació s'està revertint gràcies a nombrosos estudis encarregats de divulgar el paper fonamental de la lectura entre els nadons. Com explica l'especialista María Emilia López:⁸ «Todos los niños leen desde el mismo momento en que llegan al mundo, lecturas "emancipatorias" podríamos decir, inmersión en la lengua materna que permite comenzar a otorgar sentidos a los estímulos infinitos que los rodean y los acunan en los hechos de la cultura y de la vida biológica».

Dit d'una altra manera, llegir vol dir descodificar el món, no un codi alfabètic al qual accediran més endavant. Llegir comença sempre per l'oïda, desenvolupada des del mateix ventre matern, i segueix per la resta de sentits, fins a aconseguir, a poc a poc, dotar de significat cada carícia, soroll, rostre o objecte que es mostra.

A Barcelona, amb el projecte *El món dels Totets*, i a Catalunya, amb el programa *Nascuts per Llegir* (NPL), les biblioteques públiques van fer un gran pas endavant a favor de la lectura en nadons i primera infància. El NPL comptava amb la col·laboració dels centres d'atenció primària i proposava sessions de contes, pre-

Figura 2. Material per a les visites a les escoles bressol.

sentacions i espais de debat per als adults al seu càrrec, a més d'un fons seleccionat per satisfer les necessitats lectores i d'informació de grans i petits. A la Biblioteca El Carmel – Juan Marsé el vam tenir molt present, però volíem anar més enllà, ja que considerem que els infants de les escoles bressol també tenen dret a ser reconeguts com a usuaris d'un programa de formació lectora i d'ús de les biblioteques. Aconseguir-ho passava inevitablement per incloure les famílies i l'equip de mestres en el nostre objectiu; així és com les visites escolars d'aquesta etapa es dirigeixen a tres públics: infants, famílies i educadores.

En el cas dels infants, es plantegen tres visites en què l'aproximació a la lectura es fa de manera gradual: a P0 el pes recau en l'oralitat a través de cançons infantils populars amb el suport de titelles, a P1 s'introdueixen els primers llibres (no narratius) a través d'un joc de repeticions i sorpreses i a P2 s'explica un conte d'argument senzill acompanyat d'uns ninots. Els materials de suport que acompanyen les visites (maletí que es converteix en teatre, titelles i ninots) van ser dissenyats i confeccionats per Gustavo Villazán, en aquells moments, un company de la biblioteca que també formava part de l'equip de creació dels laboratoris de lectura. A tots els infants de cada grup se'ls reparteix material destinat a la família: guia de

7. Claude-Anne Parmegiani (dir.), *Lecturas, libros y bibliotecas para niños*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, cop. 1997.

8. María Emilia López, *Un pájaro de aire. La formación de bibliotecarios y la lectura en la primera infancia*. Bogotá: Biblioteca Nacional de Colombia, 2015.

l'àrea Infantil, guia de consells lectors,⁹ carta de presentació de les bibliotecàries i detall de regal (adhesiu o postal il·lustrada).

Per a les famílies proposem una visita que consisteix a descobrir-los la importància de la lectura des de les primeres edats, el tipus de materials més adients per aquestes i la importància de la biblioteca com a facilitadora d'aquests recursos. La sessió té un format de trobada distesa entre bibliotecària i assistents en què es conversa sobre el tema mentre s'observen els llibres curiosament seleccionats per il·lustrar les explicacions.

Per a les educadores proposem dues visites: la mateixa dirigida a les famílies i una altra dedicada a l'art d'explicar contes. Les mestres d'aquests centres narren contes diàriament, així que els oferim algunes pautes per facilitar l'èxit de les sessions; no obstant això, es tracta d'una visita de caràcter introductor i el tema en qüestió requeriria un taller més extens per tenir realment preparació.¹⁰

Malgrat que totes les visites es basen en un guió previ (d'ús intern de la biblioteca), la pràctica ens ha ensenyat que l'adaptació al moment és absolutament necessària i, com tot, l'experiència és el que aporta les eines. Quan parlem de saber gestionar imprevistos també ens referim a les visites amb les famílies i les mestres: per exemple, el darrer any vam haver d'incorporar el tema del sexisme en els contes populars arran de la notícia de la retirada d'alguns d'aquests títols del fons d'una biblioteca escolar per considerar-los inapropiats.¹¹

Un dels factors diferencials de les visites a les escoles bressol és que ens traslladem fins als centres per dur-les a terme, és a dir, fem un servei a domicili, atesa la dificultat de desplaçar un

grup d'infants tan menuts fora del seu espai. Val a dir que això és possible perquè a la Biblioteca del Carmel som un equip ampli i cohesionat que permet flexibilitat amb els torns del personal.

1.2. Segon Cicle d'Educació Infantil i Educació Primària

A partir d'aquesta etapa la proposta de visites es divideix en dos tipus: visites de foment de la lectura i visites de formació d'usuaris. En l'etapa infantil (P3, P4 i P5), les visites de formació introdueixen els primers conceptes com ara espai públic, comportament correcte, usos possibles i materials disponibles. Les sessions incorporen dinàmiques lúdiques extretes de bones pràctiques en altres biblioteques: per exemple, la capsa de sorpreses d'on s'han de destriar els objectes que podem trobar i els que no en una biblioteca o la recerca de ninots de peluix de personatges de contes amagats a les prestatgeries que porten una nota amb informació sobre la biblioteca. Encara que siguin visites de formació, en aquestes edats encara es continua deixant un temps per mirar llibres i es narra un conte al final; només a partir del tercer curs de primària aquesta última part es deixa de fer. Així, de manera gradual es van sumant nous continguts a la programació (diferències entre llibres de coneixements i de ficció, classificació del fons, cerca al catàleg, tràmits de la biblioteca virtual, etc.), amb plantejaments que resultin engrescadors com ara la visita de quart de primària en què, a través d'un munt de fotografies aparentment inconnexes, els infants treballen la teoria dels conjunts i el sistema d'ordenació de la biblioteca.

L'altre bloc de visites està dedicat a la formació literària en forma de laboratoris de lectura, una

9. La guia de consells lectors és un document elaborat per les biblioteques del Districte de Gràcia de Barcelona, que molt amablement ens el van cedir per a la nostra adaptació.

10. Us recomanem especialment el Taller de Narració Oral que imparteix el narrador Rubén Martínez Santana a la Biblioteca Vila de Gràcia de Barcelona. <<https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/ca/content/taller-de-narraci%C3%B3-oral-1>>

11. Laia Vicens, «Llibres infantils sexistes: cal retirar-los o interpretar-los?» [en línia], *Diari Ara*, (11 d'abril del 2019), <https://www.ara.cat/societat/Sexisme-llibres-infantils_0_2214378591.html> [Consulta: febrer 2020].

Figura 3. Laboratori de lectura.

activitat que a Catalunya neix l'any 2005 a la Biblioteca Roca Umbert de Granollers a partir de la iniciativa de la bibliotecària Glòria Gorchs i que es defineix com «espais de creació per a les famílies que conviden a experimentar al voltant de la lectura, entesa en el sentit més ampli del terme».¹² Els laboratoris que proposem a les escoles són adaptacions dels que hem estrenat amb les famílies dins de la programació oberta de la biblioteca. Comptem amb laboratoris per a infants des de P3 fins a 6è; alguns són creacions nostres (MiniLabs, laboratoris de petit format, dissenyats per Lourdes Casacuberta) i d'altres, adaptacions dels creats a Granollers i amablement compartits per la seva artífex (*AfARTa't de jugar* i *El Barri de la imaginació*).¹³

Què tenen d'especial els laboratoris? Que són sorprenents, que són atractius d'entrada amb les seves posades en escena i després, i el més important, el joc! Juguem sempre amb els infants, a vegades exageradament, rebotcant-nos per terra, ballant, espiant darrere una finestra per veure qui viu dins la caseta, o juguem suau, amb les paraules, imaginant en veu alta, cantant la cançó de felicitat a l'Elmer, escrivint cartes als Tres Bandits, a la Pipi, a la Talpeta, etc. El joc és vital! I també ho és recordar que un laboratori neix a partir dels llibres, són ells que ens inspiren i ens porten a la lectura, individual o compartida entre dos o més infants o entre els infants i els adults presents (mestres i bibliotecàries). De la lectura es passa a la creació i, així, cada laboratori acaba amb

12. Les I Jornades de Laboratoris de Lectura són organitzades l'any 2012 a la Biblioteca Roca Umbert de Granollers amb el Bib.Botó. Grup de Treball de biblioteques infantils i juvenils del COBDC, amb l'objectiu d'assentar les bases dels laboratoris de lectura. <<https://wp.granollers.cat/lablletresimatges/edicio-2012/>>.

13. Trobareu tots els laboratoris de lectura creats per la bibliotecària Glòria Gorchs a <<https://wp.granollers.cat/lablletresimatges/>> amb guions i fotografies.

un repte que pot ser plàstic o literari; a vegades d'un tros de paper *kraft* sorgeixen animals, en altres ocasions es cuinen receptes fastigoses, es decideixen bandes sonores per a personatges literaris, s'escriuen cartes postals, etc. Joc, lectura i creació: aquesta és la combinació que conforma un laboratori de lectura.

1.3. Educació secundària i batxillerat

La renovació que duem a terme respecte a les activitats formatives que volem oferir als cicles de secundària i batxillerat suposa, per una banda, l'actualització de les visites d'alfabetització que ja es duen a terme i, per l'altra, la introducció de visites de foment de la lectura que fins ara no tenien cabuda en aquests cicles educatius.

Així com les visites dedicades a facilitar l'aprenentatge en l'ús de la informació no resultaven prou atractives per als cicles d'educació primària, la seva demanda per part dels cicles d'educació secundària es mantenia estable gràcies a la realització dels treballs de síntesi i de recerca. Tot i això, vam creure que calia rediseñar l'oferta que consistia en una única activitat formativa en què es repassava el concepte de biblioteca i els serveis que ofereix, el coneixement del catàleg i de les fonts d'informació, la cerca d'informació a la xarxa i l'elaboració de citacions.

Basant-nos en el document *Recursos per a la realització de visites escolars a secundària* de Biblioteques de Barcelona, vam desdoblar l'acció formativa existent en diferents visites que s'adaptessin millor tant al nivell de cada cicle de secundària com a les seves necessitats formatives, i d'una única activitat vam passar a cinc. Aquesta decisió ens va permetre aprofundir en els diferents conceptes que es tracten

Figura 4. Bat *Ídem per ídem*.

a cada visita i introduir dinàmiques pràctiques que ajudessin a assimilar els aprenentatges, sense «infoxicar» l'alumnat amb una saturació d'informació. A la vegada, aconseguim fidelitzar els centres a l'hora de visitar l'equipament, ja que són conscients que aquesta formació consta de cinc visites a la biblioteca i que aquestes són complementàries entre elles.

Per a les activitats de dinamització de la lectura per a secundària i batxillerat, vam partir de la formació *DeBat a Bat* i de la col·laboració en la prova pilot de l'app *Literapolisbcn*. De l'adaptació de les experiències viscudes i dels aprenentatges adquirits en van sorgir dues propostes literàries.

DeBat a Bat és un projecte creat per Mon Mas per a la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona, que facilita el treball educatiu amb joves de dotze a setze anys mitjançant els àlbums il·lustrats, on art, filosofia i literatura van de bracet.¹⁴ Del treball en aquesta formació en va sorgir *Ídem per ídem*, una activitat cocreada amb altres participants, en què es reflexiona sobre el concepte d'identitat, tot parlant del dret a la diferència, de com ens veuen i de com som, de la tendència a etiquetar, etc., que va ser la primera proposta.

14. Si no coneixeu en profunditat el projecte *DeBat a Bat*, us animem que mireu el vídeo de la presentació que se'n va fer al CCCB durant la trobada literària *Kosmopolis* (2019). <<http://www.cccb.org/ca/multimedia/videos/debat-a-bat-generar-dialeg-amb-els-joves-des-de-lalbum-illustrat/231644>>

La segona activitat pren com a base l'aplicació *Literapolisbcn*¹⁵ i consisteix en una adaptació per al públic jove de la ruta *Últimas tardes con Teresa*, que ens permet passejar pel barri seguint els passos dels protagonistes de la novel·la i conèixer anècdotes sobre la vida del seu autor, Juan Marsé, sobre la creació de l'obra i sobre les localitzacions reals del barri del Carmel.

1.4. Cicles Formatius

El programa d'aquesta etapa està dirigit a l'alumnat de cicles formatius relacionats amb el món de l'educació, en concret i en el nostre cas, els cicles de grau superior en Educació Infantil i Animació Sociocultural i Turística. Per a aquests grups, les sessions són una variació de les dues visites que es fan amb les famílies i les educadores de les escoles bressol:

- El procés lector en infants de 0-3 anys. En aquesta visita ampliem els continguts i aprofundim en alguns aspectes concrets. Per exemple, fem èmfasi a explicar què és un àlbum il·lustrat i les diferents maneres com poden interactuar imatge i text. També ens agrada molt, ara que estan començant a obrir-se pas en el món de la literatura infantil, posar sobre la taula autors i il·lustradors molt diferents i de gran qualitat, moltes vegades mancats de popularitat entre el públic no especialitzat. Durant la sessió interpel·lem els assistents contínuament amb preguntes que desvetllin la seva atenció i curiositat: per exemple, què té a veure el famós quadre de Magritte titulat *Això no és una pipa* amb la lectura i els nadons?
- L'art d'explicar contes. A part de les pautes també transmeses a les educadores en actiu, als estudiants els proposem un exercici pràctic que demostra una de les claus de la narració oral: no hi ha dues experiències

iguals d'un mateix conte. Fer-los explicar una història el dia del taller provoca certs nervis, però amb la pràctica ja han trencat el primer obstacle: la por. Una dificultat que anirà minvant i que quan ens trobem amb les mestres de les escoles bressol constatem que ja no és un factor determinant. També intentem ampliar la idea que explicar un conte es redueix a seure davant un grup d'infants amb un llibre a la mà i parlar-los de contacontes que hem sentit, i els animem molt a assistir a tallers més amplis i a funcions i festivals dedicats a aquest art. En finalitzar, nosaltres mateixes narrem un conte i els lliurem una guia amb un llistat de recursos electrònics i una bibliografia que és revisada constantment.

A aquest cicle educatiu també els ha interessat fer laboratoris de lectura. Aquesta ha estat una experiència estranya, perquè cal navegar entre l'explicació i la pràctica real en el mateix moment; per dir-ho d'alguna manera, és com una pel·lícula amb subtítols. Aquestes formacions sobre laboratoris de lectura han funcionat molt bé i han proporcionat als estudiants unes eines més creatives per apropar la lectura als infants. De tots els laboratoris de lectura, el que ha tingut més èxit entre aquests grups és el *Receptes de pluja i sucre* (adaptació d'un laboratori de lectura creat per Glòria Gorchs) enfocat a treballar les emocions, un tema molt popular actualment.

Conclusions

El nou pla de formació es va posar en marxa el curs 2016-17. Teniem clar que la difusió era un aspecte clau i que calia explicar i fer entendre amb cura els objectius que perseguíem. D'acord amb les àrees d'influència assignades a cadascuna de les biblioteques del districte d'Horta-Guinardó, vam configurar el mapa territorial i vam dividir els centres educatius en

15. *Literapolisbcn* és una aplicació creada dins del marc de Barcelona Ciutat de la Literatura. Us convidem a descarregar-la als vostres telèfons mòbils (està disponible en versió IOS i Android) i que comenceu a jugar amb les novel·les que transcorren per la ciutat de Barcelona. <<https://ajuntament.barcelona.cat/ciutatdelaliteratura/ca/literapolisbcn>>

dues llistes: aquells que ja visitaven la biblioteca i els que no. Als del primer grup els vam enviar un correu electrònic en què els anunciàvem el procés que havíem dut a terme per millorar l'oferta de visites escolars a la biblioteca i adjuntàvem el nou pla perquè el poguessin consultar i fer-nos arribar les consultes sobre els dubtes. En el segon cas, vam fer trucades a cadascun dels centres que encara no participaven de les nostres visites i vam concertar entrevistes amb les diferents responsables. A aquestes reunions, sempre als centres escolars, hi assistia la directora de la biblioteca i una de nosaltres; la participació de la directora portava implícita la importància que donàvem al projecte i d'aquesta manera va ser rebut per part dels centres. Durant les trobades vam explotar les nostres habilitats de màrqueting i sempre ens presentàvem amb una còpia enquadernada en paper del pla de visites, més una mostra del material que es dona als infants i, per tant, a les famílies. Aquesta estratègia va donar els seus resultats: en dos anys el nombre de visites es va duplicar i, sobretot, i el més important, escoles que fins ara no havien tingut relació amb la biblioteca es van sumar a col·laborar-hi.

La complicitat establerta amb una escola bressol municipal i dos centres de secundària del barri ens va permetre valorar les visites esco-

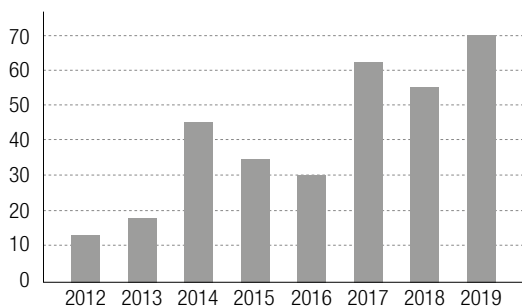

Figura 5. Visites escolars realitzades/any.

lars creades. Els comentaris i suggeriments dels claustrs es van traduir en modificacions d'algunes característiques de les visites per adequar-les millor al públic al qual van dirigides. Així, per exemple, la visita per a infants de P1 va patir una transformació en la dinàmica de participació i en la selecció de contes presentats.

A la darrera i actual etapa d'implementació del pla, la gran acceptació que ha tingut per part de les escoles que hi han participat, com també la difusió realitzada al PAE (Pla d'Activitats Escolars)¹⁶ i el boca-orella han provocat que escoles fora de la nostra àrea d'influència i del nostre districte ens demanin participar-hi, fins i tot d'altres municipis com Badalona.

Emprendre un programa d'aquestes característiques requereix personal especialitzat tant pel que fa als coneixements com a les eines per relacionar-se assertivament amb el públic infantil i juvenil, sense que això vagi en detriment de la participació de la resta de l'equip de la biblioteca en la realització de visites escolars, ja que és inviable logísticament que tot el pes recaigui en el personal de l'àrea infantil i juvenil.

Constatem que cal potenciar el valor de les visites de formació d'usuaris que han quedat eclipsades per l'èxit de les propostes centrades en el foment de la lectura. Aquesta fluctuació entre l'acció formativa literària i la competencial es podria evitar establint un compromís entre escola i biblioteca que formuli els objectius i els terminis en què es duran a terme cadascuna de les visites; es tractaria d'elaborar un acord que establis que tots els cicles educatius participarien del pla formatiu literari i competencial equitativament, ja que ambdós són igual d'importants.

16. El PAE és el pla d'activitats escolars on s'agrupen totes les propostes educatives que ofereixen les entitats i institucions, públiques i privades, que formen actualment el Consell d'Innovació Pedagògica (CIP), impulsat des de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona i que els centres educatius poden consultar al web <https://ajuntament.barcelona.cat/educacio/ca/consell-innovacio-pedagogica>. Afegir al catàleg del PAE les activitats dirigides a escoles que es programen des de les biblioteques és una manera molt útil de fer-ne difusió entre els centres educatius.

Haver tingut l'oportunitat de participar en el projecte de la XBM creat per Mon Mas, *DeBat a Bat*, ha estat determinant a l'hora d'aconseguir incloure els joves en l'estratègia de dinamització de la lectura, tot i que considerem que encara tenim per endavant molt camí per recórrer. Actualment ens trobem en el quart curs escolar de rodatge del nou pla de formació de visites escolars. Amb l'experiència adquirida valorem molt positivament la inclusió del col·lectiu de primera infància en l'oferta formativa de la biblioteca, l'augment quantitatiu de visites realitzades i la gran acceptació que ha tingut el programa entre els centres escolars i el vincle establert amb aquests.

Concloem que el treball realitzat per millorar el pla de formació de visites escolars ha estat el que ens ha permès fer visible la biblioteca entre l'àmbit educatiu de l'entorn com a equipament de referència cultural. Desitgem que la nostra experiència sigui una eina útil per a tots aquells que es vulguin embarcar en el mateix procés.

Bibliografia

ARELLANO YANGUAS, Villar. «La colaboración entre biblioteca y escuela. La experiencia de la biblioteca Cívica». A: *Tk / Asociación Navarra de Bibliotecarios = Nafarroako Liburuzainen Elkarte*. Pamplona: Asociación Navarra de Bibliotecarios, 2010. núm. 22, p. 47-56. ISSN 1136-7679.

BARÓ LLAMBIAS, Mònica; MAÑÀ TERRÉ, Teresa. «La funció educativa de la biblioteca pública». A: Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya. *7es Jornades Catalanes de Documentació*, Barcelona, 4-6 novembre 1999.

Directrius IFLA / UNESCO per al desenvolupament del servei de biblioteques públiques. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes, 2002.

Directrius sobre serveis bibliotecaris per a bebès i infants [en línia]. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes, 2008. <http://www.cobdc.org/publica/directrius/directrius_infants.pdf> [Consulta: febrer 2020].

GARFIA GARCÍA, Miguel Ángel. «La bebeteca y la narración oral: animación a la lectura con los más pequeños». A: *Educación y biblioteca*. Madrid: TILDE Servicios Editoriales, 2000. núm. 113, p. 14-17.

GÓMEZ, Noemí. «Las visitas escolares: retos y oportunidades». *Biblogtecarios* [en línia]. 21 d'octubre de 2014. Blog. Accés

el 16 de febrer de 2020. <<https://www.biblogtecarios.es/noemigomez/las-visitas-escolares-retos-y-oportunidades/>> [Consulta: febrer 2020].

LÓPEZ, María Emilia. *Un pájaro de aire: la formación de bibliotecarios y la lectura en la primera infancia* [en línia]. Bogotá: Biblioteca Nacional de Colombia, 2015. <https://catalogoenlinea.bibliotecanacional.gov.co/client/es_ES/search/asset/98524> [Consulta: febrer 2020].

Manifest de la Unesco de la biblioteca pública. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes, 1994.

MAÑÀ TERRÉ, Teresa; BARÓ LLAMBIAS, Mònica. «La colaboración de bibliotecas públicas y bibliotecas escolares: ¿relación, cooperación o integración?». A: *Revista de educación*. Madrid: Centro de Publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, 2005. núm. extraordinario 2005, p. 325-337.

Pautes per a l'organització de visites escolars de centres de primària [en línia]. Barcelona: Biblioteques de Barcelona, 2013. <<https://cirrus.bbcn.cat/index.php?download=AEACBBBCBCCECMX>> [Consulta: febrer de 2020].

Pautes per a les visites escolars a la biblioteca pública [en línia]. Barcelona: Gerència de Serveis de Biblioteques, [2013]. <https://www.diba.cat/documents/16060163/22275360/pautes_escolar.pdf/63c1e8fd-e88b-4c6b-8c56-fc01c5f4e205> [Consulta: febrer 2020].

Recursos per a la realització de visites escolars a secundària [en línia]. Barcelona: Biblioteques de Barcelona, 2013. <<https://cirrus.bbcn.cat/index.php?download=AAAEBAECAABAEUB>> [Consulta: febrer de 2020].

VALVERDE VILCHES, Kino. «Olimpiadas en la biblioteca: una experiencia de formación de usuarios infantiles». A: *Educación y biblioteca*. Madrid: TILDE Servicios Editoriales, 2000. núm. 113, p. 18-20.

ZURITA CABEZAS, Ana M^a. *Modelo de visita escolar: leones de biblioteca*. A: Educación y biblioteca. Madrid: TILDE Servicios Editoriales, 2006. núm. 154, p. 34-36. ■

Experiències

La biblio(r)evolució a l'INS Mediterrània:
treballant les competències informacionals

Marta CAVA

Bibliotecària escolar
marta.cava90@gmail.com

Article rebut al febrer del 2020;
 revisat a l'abril de 2020.

La biblio(r)evolució a l'INS Mediterrània: treballant les competències informacionals

Resum: Les Directrius IFLA/UNESCO de biblioteques escolars plantegen les activitats sobre competències informacionals com un dels punts forts de les biblioteques dels centres escolars, però a la pràctica aquestes tenen molt poca presència en la dinàmica de les biblioteques. En aquest article es recull l'experiència de la biblioteca de l'INS Mediterrània, que, gràcies a la iniciativa Biblio(r)evolució de la Fundació Jaume Bofill, va impulsar un programa a l'entorn de diferents aspectes de la competència informacional, adreçat a tots els cursos d'ESO i batxillerat i que s'ha seguit implementant, fins i tot, un cop finalitzat el projecte impulsat per la Fundació.

Paraules clau: competència informacional; biblioteques escolars; educació secundària; Treball de Recerca; *fake news*; Biblio(r)evolució.

La biblio(r)evolució en el INS Mediterrània: trabajando las competencias informacionales

Resumen: Las Directrices IFLA / UNESCO de bibliotecas escolares plantean las actividades sobre competencias informacionales como un punto fuerte de las bibliotecas de los centros escolares, pero en la práctica estas tienen muy poca presencia en la dinámica de las bibliotecas. En este artículo se recoge la experiencia de la biblioteca del INS Mediterrània, que, gracias a la iniciativa Biblio(r)evolució de la Fundació Jaume Bofill, impulsó un programa en torno a diferentes aspectos de la competencia informacional, dirigido a todos los cursos de ESO y bachillerato y que se ha seguido implementando, incluso, una vez finalizado el proyecto impulsado por la Fundació.

Palabras clave: competencia informacional; bibliotecas escolares; educación secundaria; Trabajo de Investigación; *fake news*; Biblio(r)evolució.

The biblio(r)evolution in the INS Mediterrània: working on information competencies

Abstract: The IFLA/UNESCO Guidelines on school libraries address activities about information competencies as one of the strong points of school libraries, although in practice they enjoy scant presence in library dynamics. This article features the experience of the INS Mediterrània library which, thanks to the Biblio[r]evolution initiative by the Fundació Jaume Bofill, spearheaded a programme about the different aspects of information competency, targeting all Compulsory Secondary Education and High School Courses, and which has continued to be implemented even beyond the conclusion of the project promoted by the Foundation.

Keywords: information competency; school libraries; Secondary Education; research work; *fake news*; Biblio(r)evolution.

Introducció

A finals del 2017, la Fundació Jaume Bofill encetava la *Crida a la Biblio(r)evolució*, un programa d'accions que animava els centres educatius a repensar els usos de la biblioteca escolar. Un projecte que arribava en plena crisi d'iniciatives de suport a les biblioteques dels centres educatius, que després de la desaparició del *Puntedu* va deixar moltes escoles i instituts que hi participaven en una situació de desemparament, tot i que moltes van continuar endavant.

Per a la biblioteca de l'INS Mediterrània, la *Biblio(r)evolució* es va presentar com una oportunitat de dinamitzar una mica més l'equipament del centre. L'INS Mediterrània és un centre d'educació secundària de titularitat pública situat al Masnou, una població maresmenca, a 20 km de Barcelona, que acull quatre-cents alumnes, trenta docents i quatre persones a l'equip del PAS. Compta amb una bibliotecària contractada des de l'AMPA, la figura de la qual ha estat integrada en el dia a dia escolar i que va liderar la iniciativa.

Per donar a conèixer la iniciativa de la Fundació Bofill i per plantejar entre la comunitat educativa la línia de treball per la qual s'havia d'apostar, es van fer diverses reunions amb l'equip directiu i el professorat en què es va plantejar la disjuntiva següent: calia incrementar la nostra aposta per promoure el gust per la lectura o s'havia de posar fil a l'agulla per formar els alumnes en temes relacionats amb l'àmbit de la gestió i l'ús de la informació?

1. La situació del centre

Des del centre, es considerava que calia fer una aposta per impulsar les activitats relacionades amb l'alfabetització informacional, ja que una de les grans preocupacions que hi havia era la percepció que els alumnes, en general, dedicaven poc temps a la recerca i a la investigació per elaborar i preparar els seus treballs, tant els

que fan al llarg del curs com els dos principals: el projecte de recerca de 4t d'ESO i el Treball de Recerca de batxillerat.

Una altra de les grans inquietuds que preocupaven els professionals del centre tenia a veure amb el domini de dispositius digitals i eines TIC per part dels alumnes. L'aparició de dispositius i formats digitals amb connexió a Internet ha permès un accés ràpid i immediat a qualsevol dada, ha propiciat una nova manera de treballar i, sobretot, ha comportat una tendència a llegir la informació sense contrastar-la ni fer-ne cap lectura crítica. Per tant, cal fer formació sobre els continguts que poden trobar a la xarxa.

El projecte de recerca que s'elabora a 4t d'ESO es podria considerar com una «prèvia» del Treball de Recerca que es fa a batxillerat, però en cap cas no es dedica un temps de formació als alumnes sobre aspectes bàsics de la recerca, ja que, majoritàriament, el professorat no té coneixements de cada tema específic. Tret d'aquells centres que disposen d'una biblioteca escolar o d'un professor responsable amb formació o coneixements específics sobre els diversos temes, habitualment la recerca s'orienta a partir d'una explicació genèrica i tècnica centrada en aspectes sobre com encarar el treball i els requisits formals d'elaboració i presentació. Es demana obligatòriament que hi hagi una bibliografia, però no se'ls fa cap activitat prèvia, per exemple, explicant l'existència de diferents fonts d'informació, com poden ser bases de dades, biblioteques especialitzades o projectes de biblioteques digitals.

Així, doncs, en vista d'aquesta situació, des del centre i la biblioteca es va considerar que calia apostar per reforçar les competències informacionals dels estudiants tenint en compte les noves maneres de comunicar-se i treballar que tenen ara mateix els joves, i no només en relació amb els seus estudis actuals sinó també amb la vista posada en el futur com a possibles estudiants de cicles formatius o universitaris, un àmbit en el qual cada cop hi ha més preocupació per l'ús que fan els alumnes de les bi-

blioteques universitàries.¹ Si des de les etapes prèvies als estudis universitaris es fomenta l'ús de la biblioteca i se n'explica la importància, en el futur serà més fàcil que aquests alumnes l'usin com a espai de suport a la investigació i la recerca.

D'aquesta manera, després d'analitzar la situació al centre, es van dissenyar un seguit d'activitats a partir de les aportacions de la bibliotecària, l'equip directiu i el professorat que, a més de posar-les en pràctica aquell mateix curs, van servir de base per presentar la proposta del centre a la *Biblio(r)evolució*, i aquesta va ser seleccionada entre els trenta projectes participants en la iniciativa engegada per la Fundació Jaume Bofill. Així mateix, es va treballar per tal que les activitats formessin part del futur pla de Tecnologies de l'Aprenentatge i la Comunicació (TAC) del centre, cosa que convertiria la biblioteca en un agent clau dins del programa pedagògic de l'institut.

2. Les activitats

Des del moment en què es va començar a plantejar aquesta iniciativa, es va veure clar que les propostes havien d'incloure tot l'alumnat —de 1r d'ESO a 2n de batxillerat— i no s'havien de dissenyar com a activitats puntuals i genèriques, sinó des d'una una planificació que garantis la distribució i progressió dels continguts al llarg dels cursos, és a dir, que a cada nivell es treballessin diferents conceptes de l'àmbit de la informació i la recerca. D'aquesta manera, a mesura que els alumnes avancesin en els cursos, anirien adquirint nous coneixements i quan arribessin als dos grans projectes de recerca de secundària i batxillerat, ho farien amb una formació bàsica sobre les fonts d'informació i tècniques de recerca documental. A més a més, els coneixements obtinguts després de les formacions no només poden ser de profit als alumnes en el marc acadèmic, sinó

també en el seu dia a dia personal, ja que els poden ajudar a construir-se com a subjectes amb pensament crític en plena societat de la informació, davant de fenòmens com ara les notícies falses (*fake news*) o la infoxicació.

Així doncs, analitzant les necessitats dels alumnes i el context en què ens trobem en l'actualitat, amb els diferents membres de l'equip del professorat es van dissenyar des de la biblioteca unes activitats adequades a cada nivell, tenint en compte que volem aconseguir preparar els alumnes per a la seva etapa actual i la futura, treballant amb recursos bàsics i importants, i des de la consciència que no podem ensenyar als alumnes a treballar amb eines com un *thesaurus* si no són capaços de fer correctament una cerca a Google o al catàleg de la seva biblioteca pública, per exemple.

2.1. 1r d'ESO

Visita a la biblioteca. Forma part del paquet més bàsic d'activitats de qualsevol biblioteca i serveix per donar a conèixer què és l'equipament i què pot fer per als usuaris. Però, en aquest cas, es fa més necessària que mai, ja que es tracta d'uns alumnes que comencen la transició entre els estudis de primària i secundària, una etapa plena de canvis no només personals sinó també en els seus estudis: un nou centre, nous companys i nous professors. Per tant, el fet que coneguin de primera mà l'espai, els serveis i la persona responsable fa més visible tot el que la biblioteca pot oferir-los en aquesta etapa acadèmica.

2.2. 2n d'ESO

Taller sobre notícies falses. És un fenomen que, tot i que no és nou, ha irromput en la societat amb força. La gran majoria d'alumnes, sobretot dels primers cursos, desconeixen aquest fet,

1. Marina Losada, «Joves investigadors: precursors del canvi?», *Blok de BiD* [en línia], 21/03/2018. <<http://www.ub.edu/blokdebid/ca/node/855>> [Consulta: 26/08/2018].

però amb una breu explicació ho entenen de seguida. Amb aquesta activitat, a més d'explicar en què consisteixen les notícies falses, també se'ls donen eines i recursos per tal que ells mateixos siguin capaços d'identificar-les. L'objectiu principal és fer-los conscients de la importància de no crear ni difondre informacions que no siguin certes, així com plantejar la necessitat de contrastar allò que trobem a Internet.

Aquesta activitat consta de tres parts: en la primera, abans de començar, es reparteixen notícies a grups de dos o tres alumnes perquè analitzin a primer cop d'ull si creuen que són autèntiques o falses; la segona part, sense revelar encara els resultats sobre les seves suposicions sobre les notícies repartides, es fa una explicació teòrica sobre què és una notícia falsa i se'ls presenten diferents eines que poden ser útils per descobrir-les; per acabar, es demana als alumnes que vagin altre cop a les notícies que havien rebut al principi i tornin a avaluar-les. D'aquesta manera, es pot veure si, després de l'activitat, els estudiants han canviat la seva percepció sobre què són les notícies amb informacions falses.

2.3. 3r d'ESO

Com cercar a Google. No hi ha cap alumne del centre que no faci servir Google en qualsevol àmbit de la seva vida, sigui per temes escolars o bé per assumptes personals. En aquesta activitat, es donen a conèixer diverses funcionalitats del cercador, com per exemple la cerca avançada o el cercador d'imatges. Però també s'explica la importància de plantejar, abans de fer la cerca, què és el que cerquem per mitjà de paraules clau, amb la possibilitat d'emprar sinònims si no obtenim els resultats esperats o remarcant la idea que no cal quedar-se amb les primeres entrades que apareixen.

D'aquesta manera, comencen a deixar enrebre aquella expressió de «no surt a Google», ja

que descobreixen que sovint no és problema del cercador, sinó que la cerca no s'ha fet correctament i, per tant, és important plantejar la cerca però també conèixer, de manera bàsica, les funcionalitats del cercador més utilitzat arreu del món.

2.4. 4t d'ESO

Les fonts d'informació. A la gran majoria d'alumnes que van participar en aquesta activitat se'ls va preguntar quines fonts d'informació utilitzaven habitualment; és a dir, on recorrien per buscar les dades; la resposta va ser aclaparadora: Google i Viquipèdia.

Amb aquesta activitat es pretén aconseguir que coneguin diferents fonts, més genèriques o especialitzades però de fàcil accés, que els poden ser molt útils per elaborar els seus treballs acadèmics. A la presentació se'ls informa de diferents biblioteques i sobre quins serveis els poden oferir segons la seva tipologia, així com dels projectes digitals de què disposen algunes (la Memòria Digital de Catalunya, per exemple) o també sobre repositoris com RACO, TDX o hemeroteques digitals. A més a més, també se'ls presenten recursos de suport que poden ser-los útils, com diccionaris en línia, diccionaris de sinònims o webs sobre dubtes lingüístics.

2.5. 1r de batxillerat

Xerrada sobre el Treball de Recerca. És el treball que dona el 10 % de la nota final d'aquesta etapa i és molt temut pels estudiants; per això es va considerar molt important dedicar una activitat específica a aquest projecte. Els alumnes que hagin cursat la secundària al centre ja tindran una base adquirida amb les activitats realitzades els cursos anteriors. Ara bé, tenint en compte que molts alumnes s'incorporen nous a l'institut per diferents motius, la xerrada està plantejada perquè sigui útil i comprensible per a qualsevol alumne, nou o amb antiguitat al centre.

L'activitat es divideix en tres grans blocs: el plantejament del treball, la recerca de la informació i la presentació del treball. La primera part consisteix a remarcar la importància de tenir ben plantejades les bases: l'elecció d'un tema, una hipòtesi i uns objectius ben marcats. Aquests punts no només serveixen per plantejar el treball sinó que també poden ajudar a fer una cerca més acotada. La segona part és una versió reduïda d'allò que s'ha treballat a les activitats de 2n a 4t d'ESO; es remarca la importància de contrastar la informació i es recorden els punts clau per tal de fer una cerca adequada que eviti tant el soroll com el silenci documental en els resultats o les principals fonts d'informació més enllà de Google i Viquipèdia. També es dedica un apartat a l'elaboració de la bibliografia; d'una banda, es remarca la importància de citar o referenciar qualsevol document utilitzat per elaborar el Treball de Recerca i, de l'altra, s'ensenya com fer referències a peu de pàgina o a la bibliografia al final del document, tant de documents en paper com de recursos electrònics, documents audiovisuals, i altres ítems com ara obres i objectes d'art

(al centre es cursa la modalitat de batxillerat artístic i es va considerar necessari ensenyar a citar aquest tipus de documents). I per acabar, la presentació del treball en l'exposició oral final que han de fer els estudiants. Tot i que a priori pot semblar que en aquesta part no caldria fer formació, no deixa de ser important ensenyar als alumnes com organitzar aquesta presentació per tal que no sigui l'explicació de tot el treball sinó el resum dels aspectes més destacats. Per tant, es dedica un punt a comentar com ha de ser i com s'ha d'organitzar tot allò que es vulgui comentar durant l'exposició. Com que després d'aquesta xerrada als alumnes sovint els sorgeixen dubtes sobre l'aplicació dels conceptes explicats en els seus treballs, s'ofereix assessorament més específic a càrrec de la bibliotecària del centre.

En definitiva, l'activitat serveix als alumnes tant per assentar unes nocions sobre el tema i per resoldre consultes més específiques i, també serveix per al professorat que s'encarrega de tutoritzar els treballs, ja que els porta a fer consultes a la biblioteca sobre fonts d'informació o

tècniques de recerca relatives als treballs que han de supervisar.

Tots els materials utilitzats durant les activitats estan disponibles al blog de la biblioteca,² tant per consultar-los com per fer-ne ús, ja que totes les presentacions estan publicades amb llicència Creative Commons.

Conclusions

Aquest és un projecte plantejat a llarg termini. Per treure conclusions sobre si el format és adient o si s'ha de replantejar, caldrà veure com evolucionen els alumnes un cop han completat tot el cicle educatiu i han dut a terme totes les activitats. Tot i això, després del primer any d'implementació d'aquest programa, des de l'institut i la biblioteca es fa una valoració positiva del que ha significat aquesta iniciativa per al centre i se'n destaquen els següents punts:

- La selecció del centre per participar en la *Biblio(r)evolució* ha servit d'impuls per engegar aquestes activitats a l'institut i, de retruc, també ha contribuït a ressituat la biblioteca com un agent viu i actiu dins del centre. La biblioteca ha quedat integrada al projecte de centre a partir de les activitats que s'hi han anat fent, tant les de l'àmbit de l'alfabetització informacional com les relacionades amb el foment de la lectura.
- La visita de 1r d'ESO no només ha servit per aconseguir els objectius marcats inicialment, sinó que també, de manera espontània, s'ha creat un vincle entre els alumnes i la bibliotecària, cosa que ha fet que els estudiants del primer curs fossin els que més han utilitzat els serveis de la biblioteca (especialment el préstec i també consultes a la bibliotecària) i els que més han visitat la biblioteca durant el curs 2017/2018.
- Com bé s'ha dit anteriorment, malgrat que és un programa plantejat perquè doni resultats a llarg termini, és cert que, després

de fer les activitats, els alumnes adquireixen conceptes rellevants, com ara la importància de fer una lectura crítica dels resultats obtinguts en les seves cerques o la possibilitat de trobar informació més enllà de Google i Viquipèdia.

- L'activitat sobre el Treball de Recerca ha estat de les més ben valorades tant per l'alumnat com pel professorat, i per aquesta raó, més enllà de quedar-se com una activitat puntual, ha acabat convertint-se en un servei personalitzat que s'ha anat oferint al llarg del curs, a través de visites presencials o consultes per correu electrònic. També ha servit perquè durant la xerrada els alumnes poguessin compartir els dubtes i les qüestions, tant sobre el seu treball com sobre el procés d'elaboració en un espai en comú.

A tall de conclusió, pel que fa al centre, la participació en la *Biblio(r)evolució* de la Fundació Jaume Bofill ha servit per revolucionar la biblioteca de l'institut, tal com es pretenia amb aquesta iniciativa. La valoració de la biblioteca escolar entre el professorat i l'alumnat ha canviat totalment i això s'ha notat a escala global: les visites i l'ús dels serveis han augmentat i, a més a més, ha comportat que l'equip directiu del centre faci una aposta més ambiciosa per la biblioteca de cara al curs vinent. Una aposta per convertir-la en un espai de referència en l'àmbit de la informació i la recerca i també per promoure el gust per la lectura, treballant de bracet amb professors i departaments, que no funcioni ni de manera aïllada ni en unes àrees concretes; en definitiva, que la biblioteca actuï com un agent transversal en tots els espais del centre.

Bibliografia

LOSADA, Marina. «Joves investigadors: precursors del canvi?». [Barcelona]: *Blok de BiD* [en línia], 21/03/2018. <<http://www.ub.edu/blokdebid/ca/node/855>> [Consulta: 26/08/2018]. ■

2. *Biblioteca Institut Mediterrània (el Masnou)* [en línia]. <<https://bibliotecaiesmediterrania.wordpress.com/>> [Consulta: 2/9/2018].

Experiències

Servei Biblioteca i Escola:
la promoció lectora compartida
amb els centres educatius

Artur ISCLA

Cap del Servei Municipal de
Biblioteques. Ajuntament
de Girona
aiscla@ajgirona.cat

Dolors MADEO

Bibliotecària responsable del
programa Servei Biblioteca
i Escola. Ajuntament de Girona
dmadeo@ajgirona.cat

© Imatges dels autors

Article rebut al febrer del 2020;
revisat al maig del 2020

Servei Biblioteca i Escola: la promoció lectora compartida amb els centres educatius)

Resum: En un moment en què s'està intentant posar en valor el paper de les biblioteques escolars i la relació entre la biblioteca pública i l'escolar, és molt important la funció que hi han de jugar els ajuntaments. L'Ajuntament de Girona ha fet una aposta clara pel vincle entre biblioteca i escola com un dels eixos bàsics de treball per poder realitzar una tasca efectiva de promoció lectora amb la població infantil i juvenil i també amb les famílies. Aquesta col·laboració i treball conjunt amb els centres educatius es basa en dos projectes: programa de Biblioteques Escolars i programa de Recursos Educatius. Entenem que no n'hi ha prou de tenir un seguit de propostes, sinó que cal disposar d'una estratègia clara i compartida amb tota la comunitat educativa del municipi.

Paraules clau: Alfabetització informacional; biblioteca educadora; biblioteca escolar; biblioteca pública; col·laboració; promoció lectora; ciutats educadores.

Servicio Biblioteca y Escuela, la promoción lectora compartida con los centros educativos

Resumen: En un momento en el que se intenta revalorizar el papel de las bibliotecas escolares y la relación entre biblioteca pública y biblioteca escolar, es muy importante la función que desempeñan los ayuntamientos. El Ayuntamiento de Girona ha apostado claramente por el vínculo entre biblioteca y escuela como eje básico de trabajo para poder realizar una tarea efectiva de promoción lectora con la población infantil y juvenil y también con las familias. Esta colaboración y trabajo conjunto con los centros educativos se basa en dos proyectos: el programa de Bibliotecas Escolares y el programa de Recursos Educativos. Entendemos que no basta con ofrecer un conjunto de propuestas sino que es necesario disponer de una estrategia clara y compartida con toda la comunidad educativa del municipio.

Palabras clave: Alfabetización informacional; biblioteca educadora; biblioteca escolar; biblioteca pública; colaboración; promoción lectora ciudades educadoras.

Library and School Service, sharing reading promotion with schools

Abstract: At a time when we are trying to reassert the value of school libraries and the connections between public and school libraries, city councils play a very important role. The City Council of Girona has made a clear commitment to the link between the library and the school as a basic strategy in order to promote reading among the student community and their families effectively. This collaboration with educational centres is based on two projects: the School Libraries Programme and the Educational Resources Programme. We believe that offering a set of proposals is not enough, but rather that the city's entire educational community should have a clear and shared strategy.

Keywords: Literacy promotion; educating library; school library; public library; collaboration; reading promotion; educating cities.

Introducció

Les biblioteques escolars sovint són vistes com biblioteques petites amb pocs recursos, suportades precàriament pels centres i les famílies, rendibilitzant i reutilitzant llibres, mobiliari i equipaments i amb una gran dosi de bona voluntat. Té un cert aire naïf, com altres iniciatives i projectes que els docents sostenen gràcies a la seva il·lusió i esforç.

És cert que cada vegada hi ha més consciència de la seva necessitat, i es treballa més i millor. Hi ha més oferta formativa, hi ha un grup de treball al COBDC,¹ tenen més presència als mitjans i fins i tot la revista *Item* hi dedica aquest número. Però la situació de les biblioteques escolars del nostre país continua sent molt precària.

La LEC² diu que tots els centres educatius han de disposar d'una biblioteca escolar i que l'Administració educativa l'ha de proveir dels recursos adequats. Però ni totes les escoles tenen biblioteca (tenir una aula amb llibres no compta com a biblioteca) ni l'Administració educativa proveeix dels recursos adequats. Que una escola tingui biblioteca encara depèn d'una decisió per part de l'equip directiu o del fet que l'AMPA tingui els recursos per finançar-la.

1. Servei Biblioteca i Escola

Amb el desig de trencar amb aquesta realitat i amb l'objectiu de sumar esforços amb els

centres educatius en la tasca de promoció lectora, des de l'Ajuntament de Girona, ens plantejarem el servei Biblioteca i Escola, en el qual hi tenen cabuda els programes de Biblioteques Escolars i el de Recursos Educatius de promoció lectora. La funció de l'Ajuntament ha de ser donar suport als centres en la seva tasca, mitjançant les seves biblioteques i les propostes pedagògiques que es posen al seu abast.

L'any 1990, Girona va signar la Carta de Ciutats Educadores,³ en la qual es considera l'educació com un procés que afecta tots els ciutadans i ciutadanes en qualsevol moment de la seva vida i en qualsevol lloc i circumstància. Així va sorgir, per exemple, el programa que compta avui amb més de 300 recursos educatius oferts als centres. Inicialment vam impulsar accions de foment lector i de millora de les biblioteques escolars. Posteriorment ens vam plantejar la creació d'un programa específic⁴ que es va aprovar l'any 2011 i que va formalitzar el compromís de suport a les biblioteques escolars de la ciutat. Aquest programa té per objectiu la millora del paper de la biblioteca escolar, que sigui el centre de la funció educativa i esdevingui un motor cultural i de promoció lectora.

En paral·lel, també aprovàvem un catàleg de recursos educatius⁵ per reforçar la tasca de les biblioteques escolars que representen un itinerari pedagògic al voltant del llibre i la lectura.

Per fer el seguiment i per desenvolupar aquests dos programes vam nomenar una bibliotecària com a responsable del servei Biblioteca i Escola.

1. *Grup de treball de Biblioteques escolars* [en línia]. Barcelona: COBDC, 2020. <<http://www.cobdc.org/grups/bib-escolar/index.html>> [Consulta: 20/04/2020].
2. GENERALITAT DE CATALUNYA. «Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació». *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya* (16 de juliol de 2009), núm. 5422, p. 56589-56682.
3. ASSOCIACIÓ INTERNACIONAL DE CIUTATS EDUCADORES, *Carta de ciutats educadores* [en línia]. Barcelona: Associació Internacional de Ciutats Educadores, 2009. <https://www.edcities.org/ca/wp-content/uploads/sites/6/2014/03/CARTA_catala.pdf> [Consulta: 20/04/2020].
4. AJUNTAMENT DE GIRONA, *Programa biblioteques escolars* [en línia]. Girona, 2001. <https://www.girona.cat/adminwebs/docs/p/r/programa_biblioteques_escolars.pdf> [Consulta: 20/04/2020].
5. BIBLIOTEQUES DE GIRONA, *Recursos educatius de les biblioteques de Girona* [en línia]. Girona, 2020. <https://www.girona.cat/biblioteques/cat/escoles_recursos.php> [Consulta: 20/04/2020].

2. Programa de Biblioteques Escolars i programa de Recursos Educatius

El seu objectiu principal és donar suport material, tècnic i de formació a les biblioteques escolars de la ciutat. Es basa a millorar la relació entre la biblioteca pública i l'escolar i té tres línies d'actuació:

Assessorament tècnic

Fet per personal de les biblioteques públiques que orienta en el funcionament, organització i dinamització de la biblioteca escolar i fa d'interlocutor entre la biblioteca escolar i la pública. Ens permet conèixer l'estat real de cada centre, detectar mancances i adaptar les accions del programa a les seves necessitats.

Formació específica

Aquesta formació complementa la del Departament d'Educació. Col·laborem amb el Se-

minari de Biblioteques Escolars del CRP del Gironès i, anualment, organitzem una jornada per a responsables de biblioteques escolars. El curs 19-20 hem celebrat la 14a edició amb la participació del 60 % dels centres de la ciutat.

Finançament econòmic

Amb tres línies de subvenció:

- Per a l'adquisició de fons (uns 500 € anuals).
- Per a projectes d'impuls d'algun aspecte de la biblioteca escolar (4 subv. de 1.500 €).
- Per obrir la biblioteca escolar al barri fora de l'horari lectiu (3 subv. de 4.000 €).

Aquesta última línia està pensada per a zones que no disposen d'una biblioteca pública propera i estem estudiant la seva ampliació.

Per participar en el programa, cal que els centres disposin de comissió de biblioteca o de bibliotecari/a escolar amb dedicació mínima d'una hora setmanal. Així fomentem que els centres destinin recursos humans a la biblioteca.

El programa de recursos educatius inclou dotze activitats de foment lector i de competència informacional. S'ofereix des d'educació infantil

a secundària i hi trobem propostes de lectura, narració oral, escriptura, il·lustració, creació audiovisual i cerca d'informació. Conforma un itinerari de lectura i formació al llarg de tot el procés escolar, adaptat a cada edat i amb propostes diferents segons els interessos i les possibilitats dels infants. Volem que les biblioteques estiguin presents en el dia a dia d'infants i famílies, per això moltes d'aquestes activitats tenen l'inici o la finalització a la biblioteca.

3. Panorama actual

Actualment la majoria de centres de la ciutat participen en tots dos programes. La participació ha augmentat des de la seva aprovació i es manté estable. Avui el 95 % dels centres de la ciutat (40 de 42) participen en algun dels dos programes.

El 78 % de les biblioteques escolars tenen finançament per renovar les seves col·leccions, la majoria de centres tenen contacte directe amb la biblioteca pública i coneixen i aprofiten els seus serveis. Durant el curs 18-19 les biblioteques vam rebre la visita de més de 200

grups escolars, i uns 5.700 infants van participar en les activitats de recursos educatius.

Hem implicat més agents de la ciutat i col·laborem amb el CRP i amb la UdG. Des de fa un parell d'anys estem impulsant la xarxa de biblioteques escolars amb la idea de donar més visibilitat i reforçar el seu paper com a espais educatius i dinàmics.

Però veiem que no n'hi ha prou i seguim treballant. Entenem que la comprensió lectora i l'alfabetització informacional són competències bàsiques que necessita qualsevol ciutadà per poder participar plenament de la vida democràtica, i que la biblioteca escolar és un recurs clau per garantir l'adquisició d'aquestes competències.

Bibliografia

AJUNTAMENT DE GIRONA. Programa biblioteques escolars [en línia]. Girona, 2011. <https://www.girona.cat/adminwebs/docs/p/r/programa_biblioteques_escolars.pdf> [Consulta: 20/04/2020].

ASSOCIACIÓ INTERNACIONAL DE CIUTATS EDUCADORES. Carta de ciutats educadores [en línia]. Barcelona: Associació Internacional de Ciutats Educadores, 2009. <<https://www.edcities.org/ca/carta-de-ciutats-educadores/>> [Consulta: 20/04/2020].

BIBLIOTEQUES DE GIRONA. Recursos educatius de les biblioteques de Girona [en línia]. Girona, 2020. <https://www.girona.cat/biblioteques/cat/escoles_recursos.php> [Consulta: 20/04/2020].

CATALUNYA. «Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació». Diari oficial de la Generalitat de Catalunya (16 de juliol de 2009), núm. 5422, p. 56589-56682.

Grup de treball de Biblioteques escolars [en línia]. Barcelona: COBDC, 2020. <<http://www.cobdc.org/grups/bib-escolar/index.html>> [Consulta: 20/04/2020]. ■

	Centres educatius				Biblioteques públiques	Total
	Primària	Primària i secundària	Secundària	Educació especial		
Programa de recursos educatius	21	6	6	2	5	40
Programa de biblioteques escolars	19	2	7	2	5	35
Total centres	24	7	9	2	5	47

Figura 1. Participació als programes del Servei Biblioteca i Escola.

Experiències

**El Seminari de Biblioteca Escolar
del Vallès Occidental VIII: una experiència
a tres bandes**

Aina HOMS

Directora de la Biblioteca de Polinyà
homsga@diba.cat

Gemma FAJEDA

Tècnica auxiliar de biblioteca de la
 Biblioteca Frederic Alfonso i Orfila
 de Sentmenat
fajedarg@diba.cat

Íngrid PLAZA

Directora del Bibliobús La Mola
plazami@diba.cat

Àngela NUALART

Bibliotecària de la Biblioteca Muni-
 cipal de Palau-solità i Plegamans
nualartva@palauplegamans.cat

Carme MUÑOZ

Directora de la Biblioteca Antoni
 Tort de Castellar del Vallès
munozgc@diba.cat

Article rebut a l'abril del 2020;
 revisat al maig del 2020.

El Seminari de Biblioteca Escolar del Vallès Occidental - VIII: una experiència a tres bandes

Resum: El Seminari de Biblioteca Escolar organitzat pels Serveis Educatius del Vallès – VIII de Castellar del Vallès, a banda d'oferir recursos als coordinadors de biblioteca dels centres educatius de la zona, representa un punt de trobada molt interessant amb les biblioteques públiques dels seus municipis. El curs 2018-2019 va tenir lloc la primera edició del seminari, que es va desenvolupar en cinc sessions temàtiques. El resultat d'aquestes trobades va ser la creació d'un vincle a tres bandes (mestres, bibliotecaris municipals i serveis educatius) amb la biblioteca escolar situada al centre, amb un alt grau de satisfacció per part de tots els participants.

Paraules clau: biblioteca escolar; biblioteques públiques; cooperació; serveis educatius; Vallès Occidental; Castellar del Vallès; Palau-solità i Plegamans; Sentmenat; Polinyà; Bibliobús La Mola.

El Seminario de biblioteca Escolar del Vallès Occidental – VIII: una experiencia a tres bandas

Resumen: El Seminario de Biblioteca Escolar organizado por los Serveis Educatius del Vallès – VIII de Castellar del Vallès, además de ofrecer cursos a los coordinadores de biblioteca de los centros educativos de la zona, representa un punto de encuentro muy interesante con las bibliotecas públicas de los municipios. El curso 2018-2019 tuvo lugar la primera edición del seminario, que se desarrolló en cinco sesiones temáticas. El resultado de estos encuentros fue la creación de un vínculo a tres bandas (maestros, bibliotecarios municipales y servicios educativos) con la biblioteca escolar situada en el centro, con un alto grado de satisfacción por parte de todos los participantes.

Palabras clave: biblioteca escolar; bibliotecas públicas; cooperació; servicios educativos; Vallès Occidental; Castellar del Vallès; Palau-solità i Plegamans; Sentmenat; Polinyà; Bibliobús La Mola.

The Vallès Occidental – VIII School Library Seminar of el Vallès Occidental: a three- way experience

Abstract: The Vallès Occidental VIII School Library Seminar, organised by the Educational Services of Castellar del Vallès, besides offering resources to the coordinators of the educational centres of the area, constitutes a very interesting meeting point with the public libraries of their municipalities. The first edition of the seminar was held in 2018-2019 and featured five themed sessions. The outcome of these meetings was the creation of a three-way link (teachers, municipal librarians and educational services) with the school library in the centre and in which all the participants involved were very satisfied.

Keywords: school library, public libraries, cooperation, education services, Vallès Occidental, Castellar del Vallès, Palau-solità i Plegamans, Sentmenat, Polinyà, Bibliobús La Mola.

Introducció

El curs 2018-2019 els Serveis Educatius del Vallès - VIII de Castellar del Vallès¹ van començar a oferir un seminari especialitzat en biblioteca escolar al personal docent de la seva zona educativa per tal de dotar-lo de recursos i eines per desenvolupar les biblioteques dels seus centres. L'origen d'aquest seminari es troba en la crida oberta Biblio(r)evolució proposada per la Fundació Bofill,² a partir de la qual els SE van convocar una primera trobada a finals del curs 17/18 amb els mestres de la zona per detectar les seves necessitats en aquesta matèria. Un cop realitzat aquest primer contacte, els SE van demanar la col·laboració de les biblioteques públiques municipals de Castellar, Sentmenat, Palau, Polinyà i del Bibliobús La Mola perquè aportessin els seus coneixements en matèria de gestió bibliotecària i dinamització lectora, com també per donar resposta a les inquietuds dels mestres responsables de les biblioteques escolars que anessin sorgint en el transcurs del Seminari.

Aquest article presenta l'experiència dels seminaris des del punt de vista de les biblioteques municipals i del retorn obtingut del Seminari de Biblioteca Escolar un cop finalitzada la primera edició.

Desenvolupament del Seminari

El Seminari de Biblioteca Escolar, en el qual van participar dotze escoles de la zona i un institut, es va desenvolupar en cinc sessions entre els mesos d'octubre i juny del curs 2018-2019. Les trobades es van realitzar tant en biblioteques públiques —Biblioteca Frederic Alfonso i Orfila de Sentmenat, Biblioteca de Palau-solità

i Plegamans, Biblioteca Antoni Tort de Castellar del Vallès— com en centres educatius —Escola Bonavista de Castellar del Vallès, Escola Pere Calders de Polinyà. D'aquesta manera, els participants van poder observar *in situ* alguns dels projectes que s'estaven desenvolupant a la zona.

La primera sessió va servir per presentar els serveis, recursos i activitats que les biblioteques ofereixen als centres educatius (visites, maletes viatgeres, lots de llibres a mida, assessorament a biblioteques escolars, als mestres i AFA, tallers de cerca d'informació als centres i les activitats de dinamització lectora). La sessió es va tancar amb una activitat de creació d'exlibris personalitzats que es pot replicar a l'aula.

La segona sessió va tenir una primera part informativa en què les biblioteques van presentar el catàleg Aladí, van oferir algunes alternatives gratuïtes de catalogació bàsica, van explicar el sistema de classificació (CDU) i van suggerir algunes idees per fer més atractives les instal·lacions, amb la creació d'espais informals de lectura i propostes per donar més visibilitat als documents, mentre que el SE va presentar el projecte *Puntedu* i el programa *ePèrgam* de gestió de biblioteca escolar. En la segona part, es va parlar sobretot d'estratègies prescriptores per tal d'atreure l'atenció dels alumnes cap als llibres, la lectura i la biblioteca escolar.

La tercera sessió es va dedicar a les activitats de dinamització lectora dutes a terme tant en les biblioteques públiques com en les biblioteques escolars, i es va posar una atenció especial en els clubs de lectura infantils i juvenils, sobretot els desenvolupats coordinadament amb escoles i instituts, i l'Escola Bonavista, l'amfitriona, va presentar les seves activitats de foment de la lectura a l'escola, vehiculades totes elles a través de la biblioteca escolar.

1. D'aquí en endavant, SE. Serveis educatius del Vallès Occidental VIII. «Biblioteca escolar». *Serveis educatius del Vallès Occidental VIII* [en línia], 2020. <<https://serveiseducatius.xtec.cat/vallesoccidental8/categoria/dinamitzacio/biblioteca-escolar/>> [Consulta: 07/01/2020].
2. Fundació Jaume Bofill, «Crida: Biblio(r)evolució». *Fundació Jaume Bofill* [en línia], 2020. <<https://www.fbofill.cat/projectes/bibliorevolucio>> [Consulta: 07/01/2020].

A la quarta sessió els participants en el seminari van poder conèixer la biblioteca de Castellar, que havia estat reformada poc temps enrere per tal de fer el fons més visible i accessible i havia incorporat alguns nous serveis. En la part més pràctica, i per la proximitat de Sant Jordi, les bibliotecàries municipals van oferir recomanacions per a totes les edats (des d'infantil a secundària), i els SE van presentar el concurs de *booktrailers* de la Generalitat com a possible proposta de dinamització lectora als centres educatius.

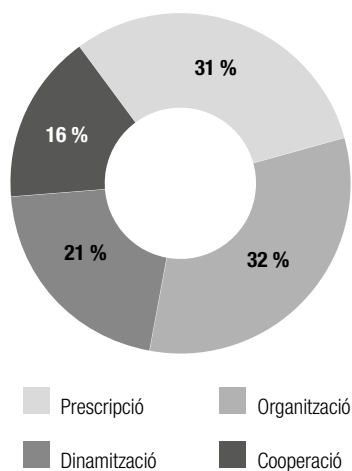
A l'última sessió els coordinadors de biblioteca de l'Escola Pere Calders van presentar el seu projecte de biblioteca escolar i van mostrar als assistents com havien reorganitzat els espais per crear zones de lectura informal i seccions adaptades a cada edat, amb racons de lectura repartits pels passadissos i vestíbuls del centre.

Què hem aportat les biblioteques públiques a les biblioteques escolars?

En finalitzar la primera edició del Seminari de Biblioteca Escolar els SE van enviar una enquesta als responsables de biblioteca escolar participants per tal de valorar-ne el funcionament i el seu nivell de satisfacció. Una de les preguntes de l'enquesta, en aquest cas de resposta oberta, va ser: «En el Seminari de Biblioteca Escolar hi participen les bibliotecàries municipals. Què és el que destacades de la seva aportació?». Tots els participants van respondre l'enquesta, de manera que vam poder obtenir un retorn molt fidedigne de les seves impressions sobre el seminari, i especialment sobre la nostra contribució. De les respostes, i tal com veiem al gràfic següent, se'n desprèn que les aportacions més valorades han estat les recomanacions de llibres i lectura (prescripció de novetats, tries temàtiques i estratè-

gies prescriptores) juntament amb els temes sobre organització (gestió general, gestió de la col·lecció —inclosos els processos d'esporgada—, senyalització i organització de l'espai), mentre que la dinamització (disseny i desenvolupament d'activitats i projectes) i la cooperació (vinclle entre biblioteca escolar i pública, espai per compartir experiències) rebien menys valoració.

Figura 1. Buidatge de l'enquesta tramesa als responsables de biblioteca participants en el Seminari.

Pel que fa a la prescripció, el professorat valora molt positivament el fet de disposar d'un referent bibliotecari en l'àmbit municipal que els presenti novetats i tries bibliogràfiques adequades a les seves demandes, ja que així els docents compten amb un primer filtre de qualitat que els permet estalviar temps o concretar idees per als seus projectes escolars. Observem com a queixa habitual la manca de temps per estar al dia del que es publica i, alhora, el fet de no disposar de gaire pressupost per renovar la col·lecció de l'escola.

Pel que fa a l'organització de la biblioteca, hi ha tres queixes recurrents: la manca d'hores per gestionar la biblioteca; la manca de continuïtat del responsable que impedeix un traspàs en condicions i la manca de formació en aques-

ta matèria. És per això que valoren molt positivament la col·laboració de les biblioteques municipals per tenir unes pautes bàsiques a l'hora de gestionar la biblioteca escolar, com també algunes de les idees proposades per reorganitzar els espais amb recursos de baix cost, pensant més en els usos que en poden fer els alumnes, i no tant en l'organització de la col·lecció.

En l'aspecte de dinamització, centres educatius i biblioteques compartim la mateixa inquietud: com atraure el lector? En aquest cas, ens interessa com estimular els alumnes de primària i secundària. Tot i que en aquest àmbit la teoria és més volàtil —ja que les circumstàncies concretes de l'entorn en condicionen les característiques— el fet de compartir experiències d'èxit és molt enriquidor i pot aportar idees d'allò que pot funcionar en el nostre entorn proper.

Per acabar, en l'àmbit de la cooperació els docents valoren molt positivament el vincle creat en el seminari entre les biblioteques municipals i els responsables dels SE, per tal com afavoreix l'intercanvi d'idees i la comunicació i ja que ha permès conèixer els referents en cada àmbit i els recursos que ofereixen.

Què ens ha aportat el Seminari de Biblioteca Escolar a les biblioteques públiques?

Quin retorn hem rebut del Seminari de Biblioteca Escolar com a serveis bibliotecaris municipals? D'entrada podem afirmar que el seminari en si mateix ja representa un gran avenç pel sol fet de crear les condicions perquè els SE, els responsables de biblioteca escolar i els participants de les biblioteques municipals reservin un espai i un temps exclusivament per

reflexionar sobre la biblioteca escolar. El més important, però, és el vincle creat entre tots els participants. A part del contingut específic treballat en cada sessió i el que se n'hagi derivat, com a biblioteques municipals valorem especialment que el Seminari ens hagi permès:

- Optimitzar recursos: en el context del Seminari es comparteixen i treballen diversos projectes en un període concentrat de temps, aprofitant tot el capital humà participant, i reduint processos. Seria impossible assolir els mateixos resultats a nivell individual.
- Conèixer la visió dels mestres: no parlem només de la visió pedagògica i de les estratègies lectores que s'apliquen als centres, sinó també de les problemàtiques que es troben en el seu dia a dia (algunes de compartides, com l'escassetat de recursos) i, el més important, fer un diagnòstic de la visió que tenen de les biblioteques públiques i del que els podem oferir.
- Col·laborar entre biblioteques de la zona educativa: normalment les biblioteques municipals s'articulen administrativament en comarques i la interacció més propera se sol donar dins d'aquest àmbit. La zona educativa es basa en altres criteris de distribució territorial i això ens ha empès a col·laborar amb biblioteques amb les quals, malgrat la proximitat, no és tan habitual coincidir en el funcionament habitual dels nostres serveis.
- Posicionar-nos com a referents bibliotecaris a nivell municipal i de zona: aquesta premissa podria semblar evident, però la realitat és molt diferent. En ocasions es desconeixen els recursos que pot oferir la biblioteca pública als diferents agents educatius, culturals i socials del municipi. El seminari ens ha permès prendre'n consciència i alhora ens ha fet d'altaveu.
- Fer difusió dels nostres serveis: relacionat amb el punt anterior, hem pogut presentar els serveis de les biblioteques públiques tant a nivell general com pel que fa a serveis especialitzats per a escoles, docents i famílies.

— Donar-nos autoestima: les biblioteques públiques podem oferir moltes més solucions del que a vegades ens pensem i aquestes, a més, són molt ben rebudes. Encara tenim capacitat de sorprendre i es valora el treball de qualitat que fem, sobretot en contrast amb la vida efímera d'algunes estratègies digitals. Hem rebut molt agraïment per part dels mestres que han participat en l'experiència.

Conclusió

Davant la bona valoració generalitzada de la primera edició del Seminari de Biblioteca Escolar organitzat pels SE de Castellar podem afirmar que, tot i que encara queda molta feina per fer en l'àmbit de la biblioteca escolar, experiències com aquesta ens donen forces i optimisme per continuar-hi treballant.

El personal docent està convençut del seu potencial i les biblioteques públiques podem aportar la nostra experiència, coneixements i recursos per al seu desenvolupament. El vincle i la cooperació entre aquests agents ens permetrà trobar solucions i crear projectes que permetin fer-les créixer i aprofitar-ne totes les possibilitats. Cal remarcar el paper mediador dels Serveis Educatius, que ha estat clau a l'hora de facilitar la trobada entre escoles i biblioteques de la zona educativa i de coordinar tot el funcionament del Seminari.

Ens trobem, però, amb una amenaça present tant en l'àmbit escolar com en l'àmbit bibliotecari: la manca de recursos (pressupost, professionals, temps) que s'hi dediquen o s'hi poden dedicar. Si d'alguna cosa ha servit aquesta experiència ha estat per evidenciar que els professionals de tots dos àmbits creuen fermament en les possibilitats de la biblioteca escolar i que el treball conjunt permet resoldre alguns problemes que semblaven endèmics, sempre tenint en compte els pocs recursos disponibles. Tanmateix, en ocasions, la biblioteca escolar encara depèn massa de la bona

voluntat i de l'esforç d'un mestre o d'un equip de mestres que decideixen apostar-hi, i això acaba provocant un cert desgast i que s'acabin abandonat projectes molt atractius.

De moment nosaltres (els mestres, SE i bibliotecaris de la zona) ens hem compromès a continuar-hi treballant. El Seminari de Biblioteca Escolar s'oferirà de nou el curs 19/20 i esperem que es vagi consolidant per tal de poder valorar-ne els resultats a mitjà-llarg termini.

Per acabar, volem agrair tota l'ajuda que hem rebut per part dels Serveis Educatius del Vallès Occidental VIII en la realització d'aquest article, com també la participació desinteressada de tots els mestres implicats en l'experiència.

Bibliografia

Fundació Jaume Bofill, «Crida: Biblio(r)evolució». *Fundació Jaume Bofill* [en línia], 2020. <<https://www.fbofill.cat/projectes/bibliorevolucio>> [Consulta: 07/01/2020].

Serveis Educatius del Vallès Occidental VIII, «Biblioteca escolar». *Serveis Educatius del Vallès Occidental VIII* [en línia], 2020. <<https://serveiseducatiu.xtec.cat/vallesoccidental8/categoria/dinamitzacio/biblioteca-escolar/>> [Consulta: 07/01/2020]. ■

Experiències

10 consells per crear una ruta literària a la biblioteca

Ivana ARES

Directora de la Biblioteca de Can
Llaurador de Teià (2009-2017)
aresi@diba.cat

Article rebut al juny del 2020;
revisat al juny del 2020.

10 consells per crear una ruta literària a la biblioteca

La Biblioteca de Can Llaurador de Teià va elaborar, entre els anys 2011 i 2015, una ruta literària a partir de les novel·les juvenils *Retrum i Retrum 2*, de l'escriptor Francesc Miralles. Els llibres narren les aventures d'en Christian, un adolescent de Teià, i d'un grup de joves gòtics que s'agermanen amb els morts als cementiris.

A partir de la nostra experiència us proposem deu elements a tenir en compte per crear una ruta literària.

1. Els llibres, font d'inspiració

Si alguna cosa diferencia les biblioteques d'altres equipaments culturals són els llibres. Els professionals que ens dediquem al foment de la lectura hem de tenir com a centre i punt de partida de la ruta literària l'obra literària. Conèixer a fons l'obra i l'autor ens permetrà establir els diferents elements, temes i activitats de la nostra ruta. Això no vol dir elaborar un estudi literari sinó ser creatius i exprimir l'obra per treure profit de totes les possibilitats que ens ofereix.

En el cas de la ruta *Retrum* es van recollir tant els indrets com els llibres i la música que apareixen a les novel·les. Es van agrupar els cementiris i llocs emblemàtics en quatre grans apartats: Teià, el Maresme, Barcelona i Europa. Això ens va permetre dissenyar unes activitats directament lligades als llibres, els cementiris i els joves.

2. Pensa en local, sigues universal

La vostra localitat de ben segur que té un autor o autora peculiar i únic, però això no ha de significar que només sigui apreciat pels vostres usuaris locals. La ruta ha d'atreure lectors de fora del municipi. L'itinerari principal de la ruta *Retrum* és Teià. Al mateix temps, però, la inclusió dels cementiris de Barcelona i els cementiris més significatius d'Europa¹ des-

1. ASCE: *Association of Significant Cemeteries in Europe* [en línia]. Maribor: ASCE, 2020. <www.significantcemeteries.org/> [Consulta 07/06/2020].

plega per al lector un ventall molt més complet d'activitats que es poden oferir a la nostra vila.

3. Busca patrocinadors

En el món de les biblioteques encara no està gaire estesa la qüestió del patrocini i el mecenatge. Moltes vegades el pressupost que es vol destinar als productes i activitats associats a la ruta literària són massa elevats, però des de la biblioteca podem buscar empreses i entitats que participin en el seu finançament. Siguem agosarats. La ruta Retrum no hauria estat possible sense Renfe i Cementiris de Barcelona, patrocinadors dels bitllets d'Interrail i de les activitats de la Revetlla de Sant Jordi, respectivament.

Per aconseguir el patrocini la nostra ruta s'ha de diferenciar de tota la resta de projectes culturals que també presenten les seves propostes. Siguem originals en la manera com ens comuniquem amb els possibles mecenes. Introduïm fragments dels llibres que facin referència al sector econòmic de l'empresa i parlem de reptes ja aconseguits. Dos simples correus electrònics van ser suficients per aconseguir el patrocini de la ruta Retrum. Vam incloure fragments del llibre en què els protagonistes fan un viatge en Interrail i també aquells que transcorren en els cementiris de la ciutat de Barcelona. Una menció especial mereix Cementiris de Barcelona <www.cbsa.cat/> i la seva directora de Comunicació i Qualitat, Marta Aladren. La seva implicació amb la ruta encara continua, ja que la relació amb els patrocinadors ha de ser de llarg recorregut.

4. Crea un bloc de la ruta

La creació d'un bloc <<http://rutaretrum.blogspot.com>> permet no només difondre les activitats i novetats relacionades amb la ruta sinó també poder donar a conèixer aquests continguts a través de les xarxes, crear comunitat i mantenir els patrocinadors informats de l'evolució de la ruta, de l'autor i dels llibres.

5. Fes servir les noves tecnologies

Les noves tecnologies al servei de la cultura poden dotar la ruta de l'element d'innovació que li donarà més visibilitat. La realitat augmentada pot ajudar-nos a l'hora d'organitzar el recorregut des del primer moment o pot ser un element afegit a posteriori que l'actualitzi. La Biblioteca de Muskiz va fer servir la realitat virtual en una ruta de memòria local. Les biblioteques de Badalona van optar pel Geocaching com a element diferenciador de la seva ruta pel centre de la ciutat.<<http://badabiblios.cat/ruta-literaria-de-badalona>>

6. Inverteix en llibres

Moltes vegades la inversió econòmica del projecte la concentrem en elements tecnològics o en les activitats destinades a la ruta. Però no hem d'oblidar que un dels objectius de la ruta literària és la difusió dels llibres. A la Biblioteca de Teià s'han adquirit dos lots de llibres de *Retrum* i *Retrum 2* per deixar-los en préstec a qualsevol biblioteca o institució que vulgui organitzar un club de lectura. Així mateix, s'ha dissenyat un petit fons a partir de les lectures del protagonista <<http://rutaretrum.blogspot.com/2017/07/lista-completa-de-les-lectures-den.htm>>, per poder disposar d'una línia de poetes romàntics i de literatura gòtica.

7. Fes de l'autor un soci literari

Hem de convertir l'autor del llibre en el nostre millor aliat. Ningú millor que ell coneix i vol difondre la seva obra. Treballar amb l'autor és un dels elements indispensables de la ruta. La Ruta Retrum no hauria estat possible sense la complicitat, el suport i la implicació d'en Francesc Miralles que, l'any 2016, va esdevenir el nostre escriptor «de capçalera» <https://biblioteques.gencat.cat/ca/el-servei-de-biblioteques/linies-dactivitat/promocio_lectura_cultura/projectes/de_capcalera/> i va participar en diferents activitats relacionades amb la ruta.

8. No facis la ruta en solitari

La biblioteca no ha de treballar en solitari. La ruta pot beneficiar moltes entitats que també treballen en el mateix àmbit temàtic. Recomanem que feu un dossier² amb les activitats i propostes culturals relacionades amb el projecte per facilitar la seva programació fora del vostre municipi.

La col·laboració de l'Agrupació fotogràfica d'Arenys de Mar es va ampliar més enllà de l'exposició <http://issuu.com/071481/docs/una_mirada_nocturna> i va donar pas a una sessió teoricopràctica sobre la fotografia de llarga exposició <https://issuu.com/afaarenys/docs/cementiri_de_teia__> a càrrec de membres d'aquesta entitat. Amb aquestes activitats vam aconseguir les fotografies de qualitat del cementiri de Teià que necessitàvem i, a canvi, vam incloure les seves propostes al dossier de la ruta.

9. Utilitza les xarxes socials

Les xarxes socials són les nostres aliades a l'hora de difondre la ruta, crear comunitat o dissenyar activitats per a diferents públics. Elaborar un pla de continguts i una estratègia de màrqueting de la ruta a les xarxes ens ajudarà fer-la créixer. Penseu no només en l'elaboració de productes <<http://www.teia.cat/serveis/ensenyament/biblioteca-can-llaurador/ruta-literaria-retrum>> sinó també en activitats dissenyades per a les xarxes socials (vídeos en directe, concursos...). Les xarxes socials són una eina excel·lent per arribar a nous lectors i fidelitzar els usuaris. Trobareu recursos i propostes molt interessants de foment de la lectura per a joves en les diferents xarxes del mestre Cristian Olivé. < <https://twitter.com/xtianolive> >

10. Renova anualment la ruta

És convenient incloure en el calendari anual de la biblioteca una o diverses activitats relacionades amb la ruta literària. Cal que es renovi periòdicament per adaptar-se a les demandes culturals dels nostres usuaris reals i potencials. Hem d'evitar la clonació d'activitats i, en tot cas, repensar-les, actualitzar-les i dotar-les de valor afegit. Si hem creat una comunitat al voltant de la ruta seria convenient establir una trobada anual en una data i un lloc significatiu on es puguin relacionar els nostres apassionats lectors.

Esperem que l'experiència de la Biblioteca de Can Llauredor de Teià us encoratgi a crear la ruta literària del vostre municipi, com també us animem a programar les activitats de la ruta Retrum a les vostres biblioteques. ■

2. Proposta d'activitats a l'entorn dels llibres *Retrum* i *Retrum 2*, de Francesc Miralles <https://drive.google.com/file/d/0B8iO_h_UisQhc01PY1RkR0lzRm8/view> [Consulta 01/06/2020].

Experiències

Premi Menjallibres

Francesc MORENO

Coordinador de Foment a la lectura de la Xarxa de Biblioteques de Vilanova i la Geltrú
morenoef@diba.cat

© Imatges de l'autor
 Article rebut al febrer del 2020;
 revisat al maig del 2020.

Premi Menjallibres

El Premi Menjallibres és una acció de promoció lectora que es va posar en marxa el curs 2017/18 sota l'impuls de la Xarxa de Biblioteques Municipals de Vilanova i la Geltrú i el Servei d'Educació de l'IMET: Premi Menjallibres – Joves lectors de Vilanova i la Geltrú.

<<http://premimenjallibres.vilanova.cat/index.html>>.

L'objectiu és promoure la lectura d'una manera lúdica i voluntària entre els estudiants de 1r i 2n d'ESO. L'acció s'inclou al Pla d'Animació de la Lectura (PAL) de Vilanova i la Geltrú.

El PAL es va posar en marxa el curs 1998/99 per iniciativa de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i mitjançant les regidories de Cultura i Educació, per tal de promoure la lectura entre els nens i nenes d'infantil i primària i establir vincles amb els centres educatius. Amb el temps, aquesta acció s'ha anat estenent als centres de secundària i als seus alumnes i el Premi Menjallibres és la darrera acció que s'ha posat en marxa en el marc d'aquest Pla.

El grup de tria, format per una llibretera, una escriptora local, una bibliotecària especialitzada, dues professores de secundària i dues alumnes, és l'encarregat de seleccionar les tres lectures finalistes, que són les que prenen part en el premi, a partir de la valoració de les lectures seleccionades d'acord amb els criteris prefixats pel propi grup.

Els alumnes llegeixen durant el curs les tres lectures finalistes i les posen en comú amb els propis autors en les tres visites presencials que aquests realitzen. Un cop fetes les trobades voten la lectura guanyadora i al maig es fa el lliurament del premi a l'autor guanyador.

Els objectius del premi es poden resumir en quatre punts:

- Fomentar la lectura i els hàbits lectors entre l'alumnat de 1r i 2n d'ESO, tant de centres públics com concertats.
- Desenvolupar habilitats lectores en la població juvenil.
- Promocionar hàbits d'assistència a actes culturals relacionats amb els llibres i la lectura, a través de la proximitat presencial de trobades amb els autors.
- Promoure l'ús de les noves tecnologies en relació amb la promoció de la lectura i la difusió cultural, ja que aquestes eines estan plenament integrades en la quotidianitat dels joves.

Figura 1. Trobada amb l'autor Eloy Moreno.

La celebració del Premi Menjallibres es complementa, des de l'any 2018, amb l'organització del Concurs de Booktrailers <<http://preminenjallibres.vilanova.cat/p/concurs-de-booktrailers.html>>, en el qual poden prendre part tots els estudiants que participen en el premi. L'objectiu del concurs és implicar directament els alumnes en el premi, i fer-ho a través d'una acció que els resulti propera, relacionada amb les noves tecnologies i alhora amb les lectures treballades, i posant en valor la seva creativitat i originalitat.

En la primera edició es varen presentar catorze *booktrailers* realitzats per un total de vint-i-nou alumnes, pràcticament un 10 % dels participants, dels 325 inscrits. En la segona edició les xifres van ser similars. Per tal de facilitar la tasca dels alumnes les Biblioteques Municipals, amb la col·laboració de l'Escola d'Art i Disseny de Vilanova i la Geltrú, organitzen uns tallers de realització de *booktrailers* al llarg del mes de gener.

En les edicions realitzades fins ara la valoració, per part de tots els agents implicats, ha estat molt positiva: centres educatius, alumnes, professors, autors, editors i patrocinadors. Un exemple d'això és el fet que sempre s'han exhaurit el 100 % de les places convocades (325, el 20 % del total d'estudiants de 1r i 2n d'ESO de la ciutat).

Al llarg d'aquests tres anys han passat per Vilanova i la Geltrú escriptores i escriptors referents del gènere juvenil, com Maria Solar, Laia Aguilar, M. Carme Roca, Eloy Moreno, Care Santos, David Lozano, Muriel Villanueva i Fernando Lalana, i hi han participat editorials com Bromera, Columna, Barcanova, Nube de Tinta, Edebé o Fanbooks.

Igualment han participat en l'acció tots els centres de secundària de Vilanova i la Geltrú: INS Baix a Mar, Escola el Cim, Col·legi Divina Pro-

vidència, INS Dolors Mallafre, INS F. X. Lluch i Rafecas, INS Joaquim Mir, INS Manuel de Cabanyes, Escola Pia, Col·legi Sant Bonaventura i Col·legi Santa Teresa de Jesús, deu en total.

Fruit d'aquesta positiva valoració i de l'interès mostrat tant pels centres com, especialment, pels alumnes, l'any 2020 es treballarà per tal d'encetar una nova línia del Premi Menjallibres que s'adreça als estudiants de 3r i 4t d'ESO. Ara que tots els estudiants que estan en aquests cursos coneixen i han tingut la possibilitat de participar en el Menjallibres es considera que és el moment idoni per posar-la en marxa.

El Premi Menjallibres ha estat guardonat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya amb el premi Teresa Rovira a la millor innovació a les biblioteques públiques de l'any 2018. Aquest reconeixement distingeix la tasca que realitzen les biblioteques públiques com a agents culturals en la dinamització i promoció de la lectura i la cultura. ■

Figura 2. Lliurament de premis del Concurs de Booktrailers.